

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਦਸੰਬਰ 2016

ਉਠਤੀ ਜਵਾਨੀਉਂ ਕੋ ਲੁਟਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ,
ਸੀਨੇ ਮੈਂ ਆਰਜ਼ੂਏਂ ਦਬਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਚਮਕੌਰ ਮੈਂ ਨਾ ਬੁੰਦ ਬੀ ਪਾਣੀ ਕੀ ਮਿਲ ਸਕੀ,
ਖੁੰਨੇ ਜਿਗਰ ਸੇ ਪਿਆਸ ਬੁੱਝਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਭੁਖੇ ਥੇ ਰਾਤ ਕੇ, ਸ਼ਾਹਾ ਹਰ ਦੇ ਜਹਾਂ ਕੇ ਲਾਲ,
ਵਾਰ ਹਸਰਤਾਂ ਕਿ ਤੀਰ ਹੀ ਖਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਫਰਿਆਦ ਹੈ ਕਿ ਬਾਪ ਕੀ ਆਖੋਂ ਕੇ ਸਾਹਮਨੇ,
ਦੇਨੋਂ ਜਵਾਂ ਸਿਰ ਅਪਨਾ ਕਟਵਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਐ ਆਸ਼ਮਾਂ! ਵਹੁ ਕੱਣ ਥੇ? ਆ ਕਰ ਜੋ ਧਰ ਮੈਂ,
ਬਾਰੇ ਸਿਤਮ ਸਿਰੋਂ ਪਰ ਉਠਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਉਠਤੀ ਜਵਾਨੀਉਂ ਕੀ ਉਮਰੀਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾ,
ਮਿੱਟੀ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਵਹੁ ਮਿਲਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਥੀ ਮੁਨਤਜ਼ਿਰ ਬਰਾਤ ਫਰਿਸ਼ਤੋਂ ਕੀ ਅਰਸ਼ ਪਰ,
ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਜੋ ਸਿਹਰੇ ਬੰਧਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਸਾਰੋਂ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਸੇ ਬੁਝਾਈ ਨ ਜਾ ਸਕੇ,
ਐਸੀ ਦਿਲੋਂ ਮੈਂ ਆਗ ਲਗਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਆਏ ਥੇ ਕਾਰੇ ਜ਼ਾਰ ਮੁਬੱਬਤ ਮੈਂ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਾਨ,
ਮਿਹਰੇ ਵਫਾ ਕਾ ਐਹਦ ਨਿਭਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਸੁੰਦਰੀ ਕੇ ਲਾਲ ਸ਼ੇਰੇ ਦਿਲਵਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਕੁਸ਼ਤੁ ਕੇ ਪੁਸ਼ਤੋ ਰੱਨ ਮੈਂ ਲਗਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਮਨਸੂਰ ਇਨ ਪੈ ਰਹਿਮਤੋਂ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਕੀ,
ਉਜੜਾ ਹੁਆ ਵਤਨ ਜੋ ਬਸਾ ਕਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ
ਕੋਟਿ-ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਬਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਦਸੰਬਰ, 2016
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਫੋਨ ਨੰ. 9779816909)

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।
ਫੋਨ :- 94172-14391, 94172-14379,
84378-12900

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar
(MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,

Website & Live video -

www.ratwarasahib.in

www.ratwarasahib.org

www.Gurkirpatv.com

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ

ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ

ਫੋਨ : 001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525

ਫੋਨ : 001-604-599-5000

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

ਫੋਨ : 0044-121-200-2818

ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)

ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :

ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 84378-12900
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) , ਫੋਨ : 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
ਮੋਬਾਇਲ : 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98786-95178, 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਫ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ) ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385

98555-28517

ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ - 94172-14385

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	<i>ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ</i>	
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ	6
	<i>ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
3.	ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ	7
	<i>ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
4.	ਆਤਮ ਗਿਆਨ	23
	<i>ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
5.	ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ	25
	<i>ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
6.	ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ	29
7.	ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗ	42
	<i>ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
8.	ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰੀ ਨਾ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ	47
	<i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	
9.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ	52
	<i>ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ</i>	
10.	ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	55
	<i>ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ</i>	
11.	ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ	58
	<i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	
12.	ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ	60
	<i>ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ</i>	
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	63

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਸਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਧਰਮ ਨੂੰ, ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਤਰਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿ/ਸੱਚ ਦਾ ਰਾਹ ਪਕੜਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਆਹੂਤੀ ਵੀ ਦੇਣੀ ਪਈ। ਸੱਚ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਸਤਿ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੀ ਦਿਤੀ ਆਹੂਤੀ ਨੂੰ 'ਸ਼ਹਾਦਤ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਨਿਜਵਾਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੰਘੜ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਸਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਘੇਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਨਿਜਵਾਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਸੱਚ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼, ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਚ ਲਈ ਜੁਝਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੜ ਮਰਨ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ। 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੈ ਚਾਇ' ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣਾ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਆਹੂਤੀ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਣਾ ਵੀ ਕਦਾਚਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਹੀਂ। **'ਬੋਲੀਐ ਸੱਚ ਧਰਮ, ਤੂਠ ਨਾ ਬੋਲੀਐ'** ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। **'ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥'** ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਹੈ। ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਭਾਰਨ, ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ' ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਦੇਹ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸਮਝਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਿਰਜੀ

ਲੋਕਾਈ ਉਤੇ ਕੋਈ ਭੀੜ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਪਰਮ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅੰਦਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਤਾਰਾ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹੋਈਆਂ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ, ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਭਾਈ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਦਸੰਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ 'ਨਿੱਕੀਆਂ ਜਿੰਦਾਂ ਵੱਡੇ ਸਾਕੇ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਿਰਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਗਮਨ 'ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਾਬੇ ਕੇ ਤੇ ਬਾਬਰ ਕੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰਨ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਸਮਕਾਲੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ, ਰਾਜ ਮਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਬਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਬਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਜਿੱਤ ਸੱਚ ਅਤੇ ਸਬਰ ਦੀ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰਜੇ ਸਿਧਾਂਤੇ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ। ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਪੋਖ

(ਪੋਖ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 15 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਨ ਵਿਆਪਈ ਕੰਠਿ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਹੁ ॥
 ਮਨੁ ਬੇਧਿਆ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਦਰਸਨਿ ਲਗੜਾ ਸਾਹੁ ॥
 ਓਟ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਸੇਵਾ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹੁ ॥
 ਬਿਖਿਆ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਮਿਲਿ ਸਾਧੁ ਗੁਣ ਗਾਹੁ ॥
 ਜਹ ਤੇ ਉਪਜੀ ਤਹ ਮਿਲੀ ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮਾਹੁ ॥
 ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੀਨੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਵਿਛੁੜੀਆਹੁ ॥
 ਬਾਰਿ ਜਾਉ ਲਖ ਬੇਰੀਆ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਅਗਮ ਅਗਾਹੁ ॥
 ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਪਈਆਹੁ ॥
 ਪੋਖੁ ਸ੍ਰੋਹੰਦਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੧੧ ॥

ਅੰਗ - 135

(ਅਤਿ ਠੰਢ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਪੋਹ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਯਾ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਪੋਹ ਵਿਚ ਠੰਢ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰੇਗੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਗਲੇ ਨਾਲ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਪਤੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ (ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ) ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦਰਸਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਤੀ (ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ)। (ਰਾਇ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਸਵਾਮੀ ਦਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਕਾ) ਆਸਰਾ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੈ, (ਉਸ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਦਾ (ਇਹ) ਲਾਹਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ) ਮਾਇਆ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ (ਸਵਾਮੀ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਮੀ ਦੀ) ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਸਮਾਈ (ਪਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ) ਜਿਥੋਂ ਉਪਜੀ ਸੀ ਓਥੇ ਜਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। (ਹੁਣ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ (ਆਪ ਉਸ ਦੀ) ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ) ਫਿਰ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। (ਐਸੇ) ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗਾਹ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਵੇਰੀ ਸਦਕੇ ਹਾਂ, (ਜਿਸ) ਨਾਰਾਇਣ ਨੂੰ (ਕਿ) ਦਰ ਵੱਠਣੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਬੇਪਰਵਾਹ (ਸਾਂਈ) ਜਿਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੋਹ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਸਹਿਤ ਸੁਹਾਵਣਾ (ਲੰਘਦਾ) ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ - ਪੋਹਿ ਅਤਿ ਠੰਢਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ,

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਬਰਫ ਤੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਖਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਜੋ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਪਤੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਸਰਮ ਪਈ ਨਾਰਾਇਣੈ' ਕਹਿ ਕੇ ਬਿਰਹੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਤਰਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਹਨੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਉਸ ਸੰਤ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਵਿਆਕੁਲ ਸੀ। ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਤਰਲੇ ਵਿਚ ਦਰ ਜਾ ਢੱਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋਈ। ਧੂਨੀ ਨਾਲ ਜਣਾਇਆ ਕਿ ਮਿਹਰ ਮਿਲੇਗੀ, ਮਿਹਰ ਲਈ ਦਰ ਵੱਠੀ ਰਹੇ, ਦਰ ਵੱਠਿਆਂ ਦੀ ਬਿਰਦ ਪਾਲਕ ਨੂੰ ਲਾਜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਨਿਰੁੱਕਤ - ਤੁਖਾਰੁ, ਬਰਫ। ਭਾਵ ਹੈ ਠੰਢ, ਪਾਲਾ। ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ-ਚਰਨ ਅਰਵਿੰਦ, ਚਰਨ ਕਵਲ।

ਸਾਹੁ-ਸਾਹੁ ਦਾ ਅਰਥ (ਸ਼ਾਹ) ਮਾਲਕ, ਪਤੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਵਿਚ (ਲਗਾ) ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਤੀ (ਪਰਮੇਸੁਰ) ਦਰਸਨ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਸਾਹ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ਸਾਹ ਦਾ ਅਰਥ ਦਮ ਬੀ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਦਮ ਦਰਸਨ ਪਰਾਇਣ ਹੈ।

ਲਾਹੁ - ਲਾਹਾ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾ ਲਓ ਜੀ,
ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ੧ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ ॥
ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥

ਅੰਗ- ੬੯੪

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਸੋ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਾ ਲੈ। ਇਹ ਜਨਮ ਤੇਰੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦਾ ਜਨਮ ਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੇਸ਼ੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ 'ਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੁਛ ਗਿਣੇ ਨੇ - ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਾਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥
ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ ॥
ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੮

ਨੌਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਨੇ ਇਥੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਗਿਣੀਆਂ ਸੀ 273 ਹੋਈਆਂ ਸੀ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਜਜ਼ਬੇ ਸਾਰੇ ਗਿਣੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਐਨਾ ਗੁਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ -

ਉਮਰ ਓਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ
ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ,
ਪੈਂਦੀ ਮੁਜਰੇ।

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ
ਇਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਹੁਜਰੇ, ਸੰਝ ਤੇ ਫਜਰੇ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਉਮਰ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੁਛ ਵੀ। ਘਾਟੇ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, 24000 ਸਵਾਸ ਰੋਜ਼ ਸਾਡਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਨੇ। ਸਭ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਸੀਗੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ -

ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ ਜਿ ਕਿਸੈ ਆਣੇ ਰਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੩

ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁਮਾਨ ਕਰੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਹੀ ਰੱਬ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ ਰੱਬ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਉਹਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਰਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂਆਂ 'ਚ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸ਼ਾਖਸਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। 'ਮੈਂ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਾਧੀ ਲੈ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਨੇ 33 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਜਲ ਸਮਾਧੀ ਲੈ ਲਈ। ਗੰਗਾ 'ਚ ਬੈਠ ਗਏ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਉਹਨੇ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤਿੰਨ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲੈ ਕੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤੇ। ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਮਕ ਚਿਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤੇ।

ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਥੇ ਇਕ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਗੱਲ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੇ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੬੨

ਫੇਰ ਸੱਚ ਵਾਸਤੇ ਜਿਉਂ ਕੇ ਦੱਸਣਾ। ਅਨੁਭਵ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ। ਜੇ ਕੁਛ ਜਾਨਣਾ ਸੀ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਮਿਲ ਲਿਆ। ਆਪਣਾ 'ਮੈਂ' ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਜਾਣ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪਦਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ, ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਤੋਂ

ਥੱਲੇ ਨੇ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਉਂ ਕੇ ਦਸਣਾ। ਸੱਚ ਦੇ ਆਚਾਰ ਵਿਚ ਜਿਉਂ ਕੇ ਦਸਣਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਮਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿਉਂ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦਰਦ, ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਦ, ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦਰਦ। ਉਹ ਕੋਈ ਹੀ ਹੈ ਵਿਰਲਾ। ਇਹ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਧਾਤ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਧਾਤ ਦੇ ਅਣੂ ਨੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਅੱਡ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰੇ ਪੁੱਤਰ ਧੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ, ਮੈਂ ਉਚਿਤ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੋਸ਼ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਦੁੱਖ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਤ ਵਾਂਗ ਹੈ ਉਹ, ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਬੰਦੇ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਬਨਸਪਤੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਵੇਲ ਹੈ, ਉਹ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੰਦੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। why should I do this? (ਮੈਂ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਕਰਾਂ?) ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ, ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਿਤ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਏਗਾ? ਮੈਂ ਬਚਪਨ 'ਚ ਸੁਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ। ਹਿਤ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ। ਤੀਸਰੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਣਗੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਤੁਅੱਲਕ ਨਹੀਂ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇਗਾ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਫਿਰਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ-ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ। ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੁਛ ਹੋਈ ਜਾਵੇ ਚਾਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ (animal type) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ, ਭੇਡਾਂ, ਭੇਡਾਂ ਵਾਸਤੇ। ਗਾਈਆਂ ਗਾਵਾਂ 'ਚ ਬੈਠਣਗੀਆਂ, ਮੱਝਾਂ, ਮੱਝਾਂ 'ਚ ਬੈਠਣਗੀਆਂ, ਹਿਰਨ ਹਿਰਨਾਂ 'ਚ ਬੈਠਣਗੇ। ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਹਰਨ ਕੁੱਤਿਆਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਏ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਾਸਤੇ। ਇਹ ਬੰਦੇ ਵੀ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਿਆ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ। ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ

ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿ ਇਧਰ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਵਸਦੇ ਨੇ ਸਰਹੱਦੋਂ ਪਾਰ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਹੈ ਈਰਾਨ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਨੁਕਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਚੌਗਿਰਦਾ ਬੜਾ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁੰਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਦਿਲ ਤੋਂ, ਉਹਦਾ ਮਾਣ ਇੱਜ਼ਤ ਜਿੰਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਥੋੜੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ 2500 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਐਸੀ ਹਸਤੀ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ 2000 ਸਾਲ ਬਾਅਦ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੂਰਜ ਨਿਆਈਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਦੁੱਖ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਜਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਐਟਮਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਏਗਾ ਇਹ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਾ ਲੈ। ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

'ਉਮਰ ਉਹਾ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇ ਜੋ ਯਾਦ ਸਾਂਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰੇ' ਸਾਂਈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਓਹੀ ਉਮਰ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੈ। **'ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਨੀਲੇ ਗੁਜਰੇ ਸੰਝ ਤੇ ਫਜ਼ਰੇ'** ਉਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ -

ਮੈਂ ਹੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਉ ਦਾਸਾ॥

ਦੇਖਨ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ॥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ॥ਚੌਪਈ॥

ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦਾਸ ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ। ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਕੀ ਹੈ? ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ, ਜਿਹੜੇ ਅਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ। ਲਾਈਟ ਦੇਣੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਜੀਵਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ

ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ।
ਤੋਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੀਵਾਨ ਜੋ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ 40 ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ। ਇਕ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਬਚ ਜਾਈਏ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਿੰਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਚਾਉ ਹੈ। ਹੌਂਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗ ਜਾਏ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇਖੇ, ਵੱਧ-ਵੱਧ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ-

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥
ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾ ਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥ ਅੰਗ- ੮੩

ਜਿਹੜੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਉਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡੀ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਆਪ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਆਪ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ।

ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਹੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਿੱਡੇ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ -
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੩

ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਛੁੱਟਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਵੋ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਾਂ। ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਣਦਾ ਕੁਛ ਵੀ। ਚਾਹੇ ਇਕ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਦੋ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਪੰਜ ਹੋਣ।

ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹੋਏਗਾ 20 ਵਿਸਵੇ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਰਲ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ ਹਾਜ਼ਰ ਤੇ ਸੰਗਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਇਕ ਵਿਸਵਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕੀ

ਵਿਸਵੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤ। ਇਕੱਲੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰੂ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੰਗਲ ਬਦਲ ਦਿਓ। ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੁਸਤਾਖੀਆਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾਸਤਕਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਹਿਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਉਤੇ-ਉਤੇ ਗੱਲਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਬੜੀ ਰੋਚਕ ਬਾਤ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਏਗਾ। ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਹੋਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ ਵਿਛੋੜਾ। ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਵਨਾ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਹੁਕਮ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਮੈਨੂੰ। ਭਾਵਨਾ ਦੇਖੀ ਆਪ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਸੋ ਆਪ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ, ਉਥੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤਿੰਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲਏ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ। ਰੌਲਾ-ਰੱਪਾ ਮਚ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆ ਗਈ, ਰੇਤਾ ਸੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ, ਉਹ ਉਡਾਰ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰਦੇ ਸੀ, ਜਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦੀ ਰੇਤਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਦਰਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚੋਂ ਹੀ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਗਏ ਨੇ। ਉਹ ਦਲਦਲ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦੀ ਬੇਅੰਤ, ਚਰਨ ਕਿੰਨੇ ਠੰਢੇ ਹੋਏ ਹੋਏ। ਆਪ ਝਾੜ ਸਾਹਿਬ ਗਏ, ਉਥੇ ਠਹਿਰੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਰਸਤਾ ਸੀਗਾ, ਸੜਕ ਸੀ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਅੱਡਾ ਸੀ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮਾਛੀਵਾੜਾ। ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਲਾਬੇ ਦੇ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਨੇੜੇ ਖੂਹ ਸੀਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਲ ਪਾਣੀ, ਕੁਰਲਾ ਵਗੈਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਟਿੰਡ, ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਬੇੜਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਬੇੜ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਟਿੰਡ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਸਥਾਨ, ਉਥੇ ਆਪ ਠੰਢੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈ ਗਏ। ਉਤੇ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬਿਖੜੇ ਹਾਲਾਤ ਨੇ। ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਉਲਾਂਭਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ -

ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ ॥

ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਬੇ ਕਉ ਸਾਜਾ॥
ਜਾਹਿ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ॥
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥

(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ॥ਚੌਪਈ॥)

ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਐਡਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੂੰ? ਸਾਡੀ ਜੇ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਆਏ ਨੇ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭੇ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਨੇ। ਇਥੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਏ ਜੇ ਹਨ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਮ-ਖੁਲ੍ਹਾ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿਤਾ? ਇਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬਦਲ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ। ਜਿਹੜੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ ਉਹ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ -

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਜੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਆਪੇ ਹੀ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਿਵੇਂ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਬੁੱਧੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਦੀ ਟੋਹ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੀ -

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ, ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਸੋਚਾਂ ਸੋਚ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ-ਭੋਗ ਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਏ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ -

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧
ਹੋਰ ਦਲੀਲਾਂ -

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ ॥
ਅੰਗ - ੧

ਲੱਖ ਦਲੀਲ ਹੋਵੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੋਲ, ਅਨੁਭਵ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਵੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹੁਣ ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ

-

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਅਸੀਂ ਸਚਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀਏ? ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਝੂਠ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਕਿਵੇਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੰਧ ਟੁੱਟੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੩੬੦

ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਕਿ ਤੇਰੀਆ ਫੌਜਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ, ਤੂੰ ਜਦ ਲੜਦਾ ਸੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੂੰ ਸਿਵਲ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਫੌਜਾਂ ਦਾ, ਫੇਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਹੋਏਗੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ। ਸੋ ਇਹਨੂੰ ਉਲਟ ਸੋਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਿਣਾ, ਫੇਰ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ਫੇਰ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕ ਸੁਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੇ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਨੇ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜੋ ਖਿਆਲ ਸਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ -

ਮਿਤ੍ਰੁ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,

ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥

ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ,

ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਬਰ ਚੰਗਾ,

ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆਂ ਨਾ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਰੋਗ ਹੈ ਰਜਾਈਆਂ ਓਢਣਾ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੱਪਾਂ ਨਾਲ ਰਹੇ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰਜਾਈਆਂ ਲੈ ਲਈਆਂ। 'ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ' ਸੂਲਾਂ ਨੇ ਸੁਰਾਹੀ ਤੇ ਖੰਜਰ ਹੈ ਪਿਆਲਾ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਜਦ ਗਲ ਨੂੰ ਵਟਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਬਿੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਚ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਖੇੜਿਆ 'ਚ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ, ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣਾ, ਭੱਠ ਵਰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੀ ਖੁਸ਼ਦਿਲੀ

ਨਾਲ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਜਰਿਆ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ। ਕਦੇ ਵੀ ਉਹ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਪਾਤਰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾਟਕ ਕਿਹਾ ਹੈ। 'ਦੇਖਣ ਆਇਓ ਜਗਤ ਤਮਾਸਾ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਹੀ ਅੱਡ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਾਰੇ ਦੀ ਸੇਧ ਰੱਖਣਾ। ਮਿਲਟਰੀ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਕੰਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਧ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਾਫਲੇ, ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦਰਖਤ ਦੇਖ ਲੈਣੇ ਇਕ ਲਾਈਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਦਰਖਤ ਕੋਲ ਗਏ ਉਥੇ ਫੇਰ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਰ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਗਏ ਫੇਰ ਇਕ ਹੋਰ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਤਾਰੇ ਘੁੰਮਦੇ ਸੀ, ਤਾਰੇ ਦੀ ਸੇਧ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ। ਉਸੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਦੇਖਦੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਸੀਗੇ। ਫੇਰ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਵਾਂਗਣ ਪੂਰਾ ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ, ਛਾਲੇ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਠੰਢੇ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ। ਆਪ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਘੇਰਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਦਲੇਰ ਖਾਂ 5000 ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪੂਰਾ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਨੀ ਖਾਂ, ਨਬੀ ਖਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਰੋਏ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਜੁਲਮ ਕਰਿਆ, ਕਸਮ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਖਾ ਕੇ ਕਸਮ ਤੋੜੀ। ਸਾਰੇ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਨਾ ਰਹੋ, ਸਾਡੇ ਆ ਜਾਓ, ਇਹ ਸੇਵਾ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੌਣ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ। ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੀਲੇ ਵਸਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਨਾ ਦਿਤੇ।

ਇੱਕ ਮਾਈ ਸੀ ਖਤਰਾਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਚੋਲਾ ਰੱਖੀਂ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਰੰਗਾ ਕੇ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਮੱਤ ਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਇਤ ਅਲੀ ਸੀ ਸੱਯਦ, ਪੀਰ ਸੀਗਾ ਉਥੇ ਦਾ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਫੌਜ

ਬਹੁਤ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚੀਂ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪੈਖਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਰਪਾਈ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਨੇ ਸਸਤਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ, ਇਹ ਅਸੀਂ ਪੁੱਡੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਗਾਹਾਂ ਮੁਰੀਦ ਨੇ ਮੇਰੇ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਇਹ ਆਥਣੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਜਾਣਗੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਏਗਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਥੋਂ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਕ ਮੱਤ ਇਹ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਦਿਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚਾਰਪਾਈ 'ਤੇ ਬੈਠੇ, ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਦੋ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤੇ ਗਨੀ ਖਾਂ ਤੇ ਨਬੀ ਖਾਂ ਪਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਹੀ ਲੰਘੇ ਜਿੱਥੇ ਦਲੇਰ ਖਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਬੰਧੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਨਾ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਕ ਲਏ। ਰੋਕੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸੀਗੇ। ਉਹ ਵੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਟੈਂਟ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਖਾਣਾ ਖਿਲਾਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦਾ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, 'ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਰਮ ਕਾ ਨਾਸ।' ਕਹਿ ਕੇ ਖਾ ਲੈਣਾ।

ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੀਨੀ ਖਾਣਾ ਹੋਇਆ, ਸਰ੍ਹਾ ਦਾ ਹੋਇਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਨੇ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਛ ਖਾਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪੈਕ ਕਰ ਦਿਓ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਲਾਵਾਂਗੇ ਸਵੇਰੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਗਵਾਹੀ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਅਨਾਇਤ ਅਲੀ ਸੀ ਸੱਯਦ ਉਹ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕੀ ਸੀ। ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ। ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਇਥੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਪੀਰ ਜੀ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ ਰਾਤ ਦੀ, ਬੁੱਢਾ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਹੁਤੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਨਾ ਕੁਛ ਵੀ, ਸਾਹਿਬੇ ਕਸਬ ਨੇ ਉਹ, ਜੇ ਇਕ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੁਹਾਡੀ ਤਬਾਹੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਆ ਕੇ ਦਸ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਮੇਰੀ ਗਵਾਹੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੱਯਦ ਹਸਨ ਅਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਗਾ ਲਓ, ਮੋਠੂਮਾਜਰੀਏ ਨੂੰ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਮੰਗਾ ਲਓ ਅਨਾਇਤ ਅਲੀ ਨੂੰ। ਸਵੇਰ ਤਕ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੌਲੀ-

ਹੌਲੀ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ 10 ਵਜੇ, ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਦਸ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਉਹ ਵੀ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਤਿੰਨ ਉਹ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਦੋ ਦੂਸਰੇ ਹੋ ਗਏ।

ਪਹਿਲੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਜੇ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਸੀ ਸਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ, ਹੁਕਮ ਸੀਗਾ ਕਿ ਘਾਣੀ 'ਚ ਪੀੜ ਦਿਓ ਸਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਧੰਨ ਨੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼, ਕਿੱਡੇ ਦਲੇਰ ਸੀ, ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ। ਸਵੇਰੇ ਆਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ, ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਓਧਰ ਜਦੋਂ ਕਰਦ ਭੇਟ ਕਰੀ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਗਨੀ ਖਾਂ, ਨਬੀ ਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨਵੀਂ ਰੀਤ ਆਈ ਹੈ, ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ 500 ਮੋਹਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਗਲਤੀ ਬਖਸ਼ਾਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੰਜੇ ਦੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਨੇ। ਨਿਪੜਕ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਏਧਰ ਜਦੋਂ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਗਾਂਹਾਂ ਗਏ ਜਾ ਕੇ ਚਾਰਪਾਈ ਰੱਖੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਲਿਆਂਦਾ ਕੁਛ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਜਦੋਂ ਬੰਨੇ ਕਰੇ ਹੋਏ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤੇ ਖੀਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਘੱਟ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ੰਕੇ 'ਚ ਪੈ ਜਾਣਗੇ। ਬਈ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਲਾਲ ਸੀ, ਖੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ?

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਜੀਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾਂ। ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ, 'ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ।' ਉਹ 45 ਸਾਲ ਗੁਫਾਵਾਂ 'ਚ ਰਹੇ ਨੇ, ਬੜੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰੀ। ਜਰਮਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸਕਾਲਰ ਸੀ, ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਤਾ ਸੀ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਉਹ ਉਲਮਾ ਸੀ। ਬਾਈਬਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਬੈਠ ਕੇ ਗਿਰਜੇ 'ਚ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਹ, ਤਜਰਬੇ ਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਗੜਵਾਲ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਸੰਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਫਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨੌੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾਲ ਲਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਡੰਡੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਂਗਣ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ ਹੈ ਉਹ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਡੰਡੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਛੇ ਮੀਲ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਗਏ, ਗੁਫਾ ਸੀ ਉਹਦੀ। ਛੇ ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਜਵਾਨ ਪੂਰਾ ਸੀ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਸੋਟਾ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਜੀ ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੋ ਕਿੱਡਾ ਭਿਆਨਕ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਬੋਰੀ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਜਾ ਕੋਈ ਨਾ, ਡਰ ਨਾ।

ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਓਏ ਰਾਹ 'ਚ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਲੈਂਦਾ ਖਬਰ। ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਬਹੁਤ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਗੰਗਾ 'ਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਹੋਠੋਂ। ਗੰਗਾ ਚਲਦੀ ਸੀ ਉਥੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਸਵਾਮੀ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਵੀ ਦੇਈਏ ਕੁਛ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤਾ! ਆਹ ਫੁਰੀ ਚੁੱਕ ਇਹਨੂੰ ਤਿੱਖੀ ਕਰ।

ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਫੁਰੀ ਤਿੱਖੀ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਇਹ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਮੁਰਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਦਰਿਆ 'ਚ ਰੁੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਕੰਢੇ ਲਾ ਲਈਂ, ਉਥੋਂ ਦੋ ਕੁ ਸੇਰ ਮਾਸ ਉਹਦਾ ਕੱਟ ਲਿਆਈਂ। ਡਰ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਕੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਹਿਸਾਬ ਹੈ।

ਉਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮਾਸ ਤਾਂ ਕੱਟ ਲਿਆਇਆ, ਪਰ ਉਹਦੀਆਂ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ ਕੱਟ ਗਈਆਂ, ਲਟਕਣ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਖੂਨ ਚਲੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਆਹ ਫੁਰਾ ਬੜਾ ਤਿੱਖਾ ਸੀਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਲੱਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਰ੍ਹੇ ਆ।

ਹੱਥ ਫੜਿਆ, ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਪਰ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਜੋੜ ਦਿਤੀਆਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਧਰ ਇਹਨੂੰ ਪਤੀਲੇ 'ਚ। ਪਤੀਲੇ 'ਚ ਧਰ ਦਿਤਾ। ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਫਸ ਗਏ, ਇਹਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਦੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੱਤੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਓ ਵੱਡੇ। ਪੱਤੇ ਲੈ ਆਂਦੇ। ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਸਗੁੱਲੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਕੰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਕਿਤੇ ਇਹਨੇ ਜਾਦੂ ਵਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤਾ? ਉਹ ਦੂਰ ਸੀ - ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਵਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਵਾਮੀ ਤੂੰ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਥੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਰਸਗੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਖਾਏ, ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ।

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਰਸਗੁੱਲੇ ਦਿੰਦਾ, ਓਹੀ ਸਵਾਦ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਲੈ, ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ 'ਚ ਵੱਡ ਦੇਈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜਾਦੂ ਵਸ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਿਆ। ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਮੇਰੀ ਜਾਦੂ ਵਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਪਿੰਡ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵੱਡ ਦਿਤੇ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈ? ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਂ?

ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰੇਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ, ਪੀਐਚ.ਡੀ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਮੈਂ ਅਥਰਵਣ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤੱਤ ਨੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਪਾਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਲੋਹਾ। ਉਹਦੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ (ਅਭਿਆਸ) ਕਰੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਪੱਥਰ ਧਰ ਦਿੰਦਾ, ਇਹ ਵੀ ਰਸਗੁੱਲੇ ਬਣ ਜਾਣੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਧਰਦਾ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੋਏਗੀ ਉਹੀ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਈਆਂ।

ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਸੀ। ਉਥੇ ਹਰਨ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਲੜਕਾ ਲਿਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਧਰ ਦੇ ਇਹਨੂੰ ਚਿੰਨਣਾ। ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। 'ਮਾਸ ਮਾਸ ਕਰ ਮੂਰਖ ਝਗੜੇ।'

ਉਹ ਜਦੋਂ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਤ ਵਗੈਰਾ ਬੈਠ ਗਏ ਪੰਗਤ ਲਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖੀਰ ਵਰਤਾਈ। ਇਧਰ ਸਾਡੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਦ ਕਿਹਾ ਖਾਓ ਮੁਰਦਾ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿੱਧਰੋਂ ਖਾਈਏ?

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਿਰ ਵੱਲੋਂ ਖਾਓ। ਜਦੋਂ

ਕੱਪੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਉਥੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦਿਸਦਾ ਮੁਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ।

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਹੀ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ।

ਸੋ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, 20 ਸਾਲ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ 'ਚ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।

ਸੋ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਸਾਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਇਕ ਸੰਤ ਆ ਗਿਆ, ਕੰਬਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਜਿਹੜੀ ਸੈਕਟਰੀ ਹੈ ਬੀਬੀ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਕਰਨਲ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਉਹਦੇ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਰਨਲ ਕੀ ਖਾਣਾ ਹੈ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਗਰਮ-ਗਰਮ ਰਸਗੁੱਲੇ।

ਥਾਲ ਲਿਆ, ਕੱਪੜਾ ਦੇ-ਦੇ ਉਤੇ, ਹੱਥ ਥੱਲੇ ਰੱਖ ਲੈ। ਕਰਨਲ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਗਰਮ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹੱਥ ਗਰਮ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਰਸਗੁੱਲੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਰੁਮਾਲ ਲਾਹ ਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰੁਮਾਲ ਲਾਹਿਆ, ਰਸਗੁੱਲੇ ਪਏ ਥਾਲ ਵਿਚ।

ਉਹ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੈਕਟਰੀਏਟ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੀ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਮੰਗੇ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਪੋਹ ਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਹੌਲਾਂ ਛਕਾਓ।

ਹੌਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿੱਥੇ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤਾਸਕੰਦ ਵਿਚ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਲਓ ਹੁਣੇ ਆਈਆਂ।

ਬੇੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੰਬਲ ਚੁੱਕਿਆ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਆਟਾ ਬੜਾ ਪਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਲੈ ਬਣਾ ਕੇ ਛਕ ਲਿਓ।

ਇਹ ਇਕ ਵਿਦਿਆ ਸੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਹੁਣ ਵੀ ਹੈਗੀ, ਸੀਮਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕੁਛ ਬਣਾ ਦੇਣਾ। ਸੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਪੱਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ, ਧਰਮ ਸੰਕਟ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦਿੰਦੇ।

ਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤੀ ਪੀਰ ਨੂੰ, ਗਨੀ ਖਾਂ, ਨਬੀ ਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕਰੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਇਸ ਮਦਦ ਨੂੰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੇਗਾ, ਜਦ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦਿਖਾਉਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਲੰਮੇ-ਗੁਆ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਉਥੇ ਰਾਇ ਕੱਲਾ ਸੀ ਰਾਏਕੋਟ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜਾ। ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ। ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਰੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿ ਐਡੀ ਦੁਖਾਂਤ ਘਟਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਹੋਈ? ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈਂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਅਖੀਰ ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ, ਪਰ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਦਿਲ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਸੀ ਸਾਰਾ, ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਵੀ ਨਾ ਮਿਟਦੀ ਐ,
ਲਿਖੀ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਜੋ।
ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ
ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਅੰਗ- ੯੩੭

ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਮੋਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੂਲੀ ਦੀ ਸੂਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਚਲਣਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ 'ਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, 130 ਸਾਲ ਉਹਨੇ ਰਾਜ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ ਜਨਮੇਜਾ, ਅਰਜਨ ਦਾ ਉਹ ਪੜੋਤਾ ਸੀ, ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਉਸ ਕੋਲ ਆਏ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਆਸ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਸੀਗੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸੀਗੇ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ

ਸੀ, ਦਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਸੀ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਐਡਾ ਵੱਡਾ, 45 ਲੱਖ ਬੰਦਾ 18 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਮਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪਤਨ ਹੋਇਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਤੁਸੀਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੇ?

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਇਹ ਲੜਾਈ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਕੋਲ ਗਏ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਭਾਵੀ ਐਸੀ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਜੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਭਾਵੀ ਸੀ। ਗੱਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਲੱਗੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭਾਵੀ ਕੀ ਬੀਤਣੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵਾਂ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਜਨਮੇਜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੱਠ ਕਰਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਲਿਖ ਲੈ। ਤੂੰ ਇਕ ਘੋੜੀ ਖਰੀਦੇਂਗਾ। ਉਸ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਏਂਗਾ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ। ਉਥੇ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਨਾਰੀਅਨ ਲੜਕੀ ਹੋਏਗੀ, ਆਰੀਅਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ, ਦੇਸੀ ਹੋਏਗੀ। ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਲੈ ਆਏਂਗਾ ਤੇ ਬਗੈਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਰੱਖੇਂਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਡਤ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਲਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਰੀਅਨ, ਅਨਾਰੀਅਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਵਾਦ ਸੀ ਇਥੇ। ਨਾ ਤਾਂ ਭੇਤ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਰ ਜਪਣ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਨੇੜੇ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਾਇੰਸ ਸਿੱਖ ਜਾਏਗਾ ਇਹ। ਦੂਰ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਲੈ ਆਇਆ, ਲਿਆਇਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਰਜਾ 'ਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਅਸੂਮੇਧ ਜੱਗ ਕਰ। ਇਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਘੋੜੀ ਸੀ ਕਾਲਾ ਵਛੇਰਾ ਹੋਇਆ ਉਹਦੇ। ਕਾਲੇ ਵਛੇਰੇ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਯੱਗ ਕਰਿਆ ਇਸ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੋਈ ਨਾ ਆਇਆ। ਇਹ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ, 18 ਗੋਤਾਂ ਦੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇਂਗਾ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਹੋਏਂਗਾ, ਤੇਰੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਉਡ ਜਾਏਗਾ, ਸਾੜੀ ਦਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੱਸਣ ਤੇ ਤੂੰ ਕਹਿਣੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਏਂਗਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੋਵੇਂਗਾ। ਗਲਤੀਆਂ ਮੰਨੇਂਗਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਭਾਗਵਤ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਮੰਤਰ ਬਲ ਦੀ ਸਾਖੀ ਆਏਗੀ ਕਿ ਭੀਮ ਨੇ

ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਸੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਤੂੰ ਨਾਂਹ ਕਹਿ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਰ ਲੈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤੇ ਕੋਈ ਘੋੜਾ, ਘੋੜੀ ਖਰੀਦਣਾ ਨਹੀਂ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜਾ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਹਾਰ ਜਾਏਗੀ, ਘੋੜੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ, ਨਵੇਂ ਲਿਆ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਆਪਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦ ਲਓ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘੋੜੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਾਇਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਚੜ੍ਹੋ, ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਲੈ ਲਈ। ਉਹ ਘੋੜੀ ਸੁਸਤ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਕੋਈ ਉਸ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਨਾ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਜਾਓ ਪਰ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨਾ ਜਾਇਓ। ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਗ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਭਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਰਸਤੇ ਦਾ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹਨੂੰ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਯੂ.ਪੀ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ। ਬਥੇਰਾ ਹੀ ਮੈਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਚਾਂ। ਪਰ ਹੋਵੇ ਹੀ ਨਾ। ਆਖੀਰ ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ ਅੰਬਾਲੇ ਦਾ। ਗੱਡੀ ਦਾ ਇੰਜਨ ਤਾਂ ਏਧਰ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦਿਸ਼ਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ। ਝੱਪੜੀ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਲੜਕੀ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਠਾ ਲਿਆਇਆ। ਰਿਆਇਆ 'ਚ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਯੱਗ ਕਰਨੇ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਯੱਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਣੀ ਹਰ ਵਾਰੀ ਕੱਪੜਾ ਬਦਲ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਲੜਕੇ ਸੀਗੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਹਦੀਆਂ। ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਸੀ ਕਹਿੰਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੱਪੜਾ ਤਾਂ ਹਰ ਵਾਰੀ ਬਦਲਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੈ ਇੱਕੋ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਚੌਲ ਦਾ ਦਾਣਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਇਹਦੇ ਪੈਰ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਫੇਰ ਆਈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਓਧਰ ਹਵਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਉੱਡ ਗਿਆ।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਲਕ ਮਾਰਨੇ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਕੜਾਹਿਆਂ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ, ਭੱਠੀਆਂ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ ਤੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਆਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਨਾ ਸਾਰਾ ਕੁਛ? ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕਿ ਭੀਮ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਕਿ ਉਹ ਉਪਰਲੇ ਪੁਲਾੜ 'ਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਇਹਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਲਈ ਨੱਕ ਮਾਰ ਦਿਤਾ? ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ?

ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਬਲ ਐਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਬਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੰਤਰ ਬਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਮੰਤਰ ਬਲ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਲਾਹ ਦਿਤੇ। ਨੱਕ 'ਤੇ ਕੋਹੜ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਮਤੀ ਬਰਜਿ ਬਿਆਸਿ ਪੜਾਇਆ ॥
ਤਿਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਅਠਾਰਹ ਘਾਏ ਕਿਰਤੁ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪੪

ਜਿਹੜਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕੋਈ ਵੀ। ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਖਬਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਬੰਦਾ ਦੇਖੇ ਜਿਹੜਾ ਭੇਤ ਲੈ ਆਵੇ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਉਸ ਨੂੰ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਮਾਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂ, ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ 40 ਕੋਹ ਹੈ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਖਬਰ ਲਏਗਾ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਅੱਜ ਹੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅੱਜ ਹੀ ਆ ਜਾਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ। ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲੈ ਜਿੱਥੇ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਚਲਿਆ ਜਾਈਂ। ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਖੇਗਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੇਗਾ, ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ ਲਈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇਗਾ। ਮੁੜ ਆਈਂ ਸਭ ਕੁਛ ਲੈ ਕੇ।

ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਚਾਰ ਕਦਮਾਂ ਪੁੱਟੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਸਰਹੰਦ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰਾ

ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਮਾਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਰਾਏ ਕੱਲਾ, ਹੋਰ ਸਭ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅੱਜ ਤਾਂ ਗਿਆ ਹੈ, 60 ਮੀਲ ਜਾਣਾ ਹੈ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਆਹ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ।

ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਤਾਂ ਆ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਬਚਨ ਹੋਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ?

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਐਨੇ ਕਾਹਲੇ ਕਿਉਂ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਜਿਹੜਾ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਬਰੋਟੇ ਦੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਮਾਹੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਦੁਪਿਹਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।

ਉਹ ਜਦੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ। ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਦਸ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਕੀ ਹੋਇਆ? ਬੋਲਣ ਲਗਦਾ ਫੇਰ ਬੋਲ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ।

ਜਦ ਆਦਮੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਨੇ ਐਸੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੱਸਿਆ ਨੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸਾਂ ਬੋਲ ਕੇ।

ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਯਤਨ ਕਰਦੈ, ਫੇਰ ਗੱਚ ਉਠਦੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੇਰੇ ਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਧਰਵਾਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨੀਂ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਚੱਲਿਆ। ਸਵੇਰਾ ਸੀਗਾ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਘਰ-ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿਆਪੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਰੋਣਾ ਪਿਟਣਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੈਂ ਕੋਲ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ। ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਾਪੀਆਂ ਨੇ ਪਾਪ ਕਰਿਆ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਕਸਮ ਖਾ ਕੇ ਤੋੜੀ। ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਾ ਲਿਆ। ਇਕ ਫਕੀਰ ਦੇ ਮਗਰ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ। ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਹ ਰਾਜ ਰੋਕਦੈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਾਂ ਉਹਨੂੰ ਫਤਿਹ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਕਾਇਮ

ਕਰਨੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਇਕ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਮਹਿਰਾ ਸੀ ਉਹ ਮਿਲਿਆ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਗੂ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਲੰਗਰ 'ਚ, ਉਹ ਲਾਲਚ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮਾੜੇ ਮੋਟੇ ਪੈਸੇ ਸੀਗੇ ਉਹ ਚੁੱਕ ਲਏ ਤੇ ਚੋਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਡਰਦਾ, ਉਹਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਤਾ ਮੋਰਿੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਉਹ ਇਥੇ ਲੈ ਆਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਜੁਲਮ ਕਰਿਆ। ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਪੋਹ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਬੁਰਜ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਹੋਰ ਕੁਛ। ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਉਥੇ ਡੱਕ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਬੱਚੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਪਏ ਰਹੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਾਧਨਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸਵੇਰਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ? ਸਾਰੇ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ, ਸਭ ਜਰਨੈਲ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਉਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਡਰੋ ਨਾ।

ਹੁਣ ਵੀ ਜਦ ਪੁਲਿਸ ਫੜਦੀ ਹੈ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਲੈ ਗਏ। ਲਿਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸਲਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ, ਝੁਕ ਕੇ ਸੱਤ ਵਾਰ ਸਲਾਮ ਕਰਨਾ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸਿਖਾ ਕੇ ਗਿਆ ਰਸਤੇ 'ਚ, ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਪਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ।

ਜਦੋਂ ਸਾਹਿਜ਼ਾਦੇ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਸਾਰੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵਾਲੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੱਚਿਓ! ਇਹ ਕਚਹਿਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਨਹਗਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਥੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹੋ, ਮੁਜ਼ਰਮ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਚਹਿਰੀ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਸੀਸ ਝੁਕਾਓ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀਹਨੂੰ ਝੁਕਾਈਏ? ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀਸ ਹੈ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਸੀਸ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਸਕਦਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮਸਤਕ ਨੂੰ ਲਾ

ਸਕਦੇ ਹਾਂ -

ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਕੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਪਰ ਇਹ ਪਾਮਰਾਂ ਦੀ? ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਾਮਰ ਨੇ। ਪਾਮਰ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਾ ਮੰਨਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਸਤਕ ਹੋਵੇ।

ਮਾਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਹੋਏ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੋਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੋੜੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਆਨ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੱਠੀ ਨਾਲ ਚਿੱਠੜੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਚਿਪਕਾ ਕੇ ਭੇਜੀ ਤੁਸੀਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦਾ ਮਾਣ ਰੱਖਿਆ, ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੌਣ ਰੱਖੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਆਪ ਬਣੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਮੋਮਨ। ਪਰ ਮੋਮਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਮੋਮਨ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਮਨ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ -

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ

ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧

ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜਾ 'ਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖਰਾਇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਦਿਲੋਂ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬਦਲ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਬੱਚਿਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਏਧਰ ਆ ਗਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਰਸੋਈਆ ਲੈ ਆਇਆ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ। ਉਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਲੀਵਾਰਿਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਹਿਮ ਆਇਆ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ, ਬੱਚੇ ਹੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਪੋਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਸ਼ਾਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਪਲਦੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਯਤੀਮ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਨੇ। ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੰਮਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ। ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਕਰ ਦੇਣ -

ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੨

ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ

ਜੰਮਿਆ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੱਧ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਹੜਾ ਜੰਮਿਆ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜੱਗ 'ਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹਮਾਰਾ।

ਜਗ ਮਹਿ ਕੌਨ ਸਕਹਿ ਤਿਸ ਮਾਰਾ।

ਹਮਾਯੂੰ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਆਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਚਲੇ ਉਥੇ ਚਲੇ, ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਤੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਬੱਚੇ ਖੇਲੂ ਰਹੇ ਸੀ।

ਉਹ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨਾਲ ਨੇ, ਸ਼ਾਹੀ ਰੋਹਬ ਦਾਬ ਹੈ, ਬੜੀ ਆਕੜ ਫਾਕੜ ਹੈ, ਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ। 15 ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਏ ਉਹਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੀ ਨਾ।

ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਪੰਜੇ ਠੱਗ। ਇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਰਾਜ ਹੋਵੇ, ਪੈਸਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਜਾਤ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜੇ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਫਕੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਉਠ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ, ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ? ਇਹ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕ੍ਰੋਧ 'ਚ ਆ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਮੁੱਠੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਗਿਆ, ਨਾ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਵਿਚ ਕਰ ਹੋਵੇ, ਗਿੱਠ ਕੁ ਕੱਢ ਲਈ, ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਿਆ, ਨਾ ਹੱਥ ਛੁੱਟੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ? ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ 'ਤੇ ਤੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੱਢਦੈਂ? ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੈਨੂੰ?

ਜਦੋਂ ਝਾੜ ਪਈ, ਸਿੱਜਦਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਖਤਾਅ (ਗਲਤੀ) ਮੁਆਫ ਕਰੋ, ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ 15 ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਠਹਿਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਨਾ, ਤੇਰਾ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰ ਰਹੇ ਸੀ ਅਸੀਂ। ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਫਤਹਿ ਦੇ ਦੇਣੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ। ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਿਆ ਹੈ ਉਹਦੇ ਲਈ 14 ਸਾਲ ਤੈਨੂੰ ਭਟਕਣਾ ਪੈਣੈ। 14 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਤੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਾਰ ਸਕਿਆ ਉਹ?

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਉਣਾ ਸੀ -

ਠੀਕਰਿ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸਿ ਸਿਰਿ, ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਆ ਪਯਾਨ॥

ਦੋਹਰਾ

ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਕੋਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ

ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੀ ਤਾਕਤ ਸਨ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਂ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ? ਐਸਾ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੇ।

ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੱਟ ਸਕਦੇ? ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਈ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗਾ? ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਚਲਾਇਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ? ਸੂਰਜ ਦਾ ਵੇਗ ਕੌਣ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ? ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਵੇਗ ਕੋਈ ਹੈ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ? ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋਂ? ਝਾੜ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਸਾਰੇ।

ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਬੜੇ ਹਮਦਰਦ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਓ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਇਕ ਵੀ ਸੰਤ ਹੁੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਣਾ ਸੀ, ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮਸਤਕ ਲਾਉਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪਾਮਰ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਬੁਰਿਆਈ ਬੈਠੀ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਅਪਵਿੱਤਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈਏ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਨਾਮ ਦਾ ਉਥੇ ਇਕ ਖੱਤਰੀ ਸੀ, ਦੀਵਾਨ ਸੀ ਉਹ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੋਲੀਆਂ-ਪੋਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ, ਅਜੇ ਛੋਟੇ ਨੇ। ਖੜਪੇ ਨਾਗ ਬਣਨਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਭਾਂਬੜ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਬੁਝਾ ਦਿਓ। ਬਹੁਤੀ ਸੋਚ 'ਚ ਨਾ ਪਵੋ। ਉਹਨੇ ਸਭਾ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਸਾਰਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਦੇਖੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨੇ, ਇਹ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਿਵੇਂ ਸਾਰੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਪੜਕ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰਨਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਕਿੱਡੇ ਜਰਨੈਲ ਬੈਠੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਲੜਿਆ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਡਰ ਕੇ ਬੋਲੋ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਡਰੀਏ? ਡਰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਗਲਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਡਰਦੇ ਤਾਂ ਓਹੀਓ ਨੇ ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦੇ ਜਿਹੜੇ।
ਸੋ ਡਰੈ ਜਿ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦਾ ਧਰਮੀ ਵਿਗਸੇਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੮੪

ਜਿਹੜਾ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦੇ ਉਤੇ ਚੱਲੇ ਉਹ ਤਾਂ ਡਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਪਾਪ ਕਮਾ ਲਓ, ਕਿਤੇ ਛੁਪਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਕਰ ਲਓ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਨਕਮਟੈਕਸ ਦਾ ਪੈਸਾ ਰੋਕਣ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਫੜੇ ਨਾ ਜਾਈਏ। ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਡਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਗੱਲ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ। ਡਰਦਾ ਉਹ ਹੈ

ਜਿਹੜਾ ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਡਰੀਏ। ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਡਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਦੀਨ ਮੰਨੋ, ਸ਼ਰੂ ਵਿਚ ਆਵੋ। ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹੋ। ਜ਼ਕਾਤ ਤੇ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਤਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਓ ਕਿ ਹੈਗਾ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪੀਰਾਂ ਵਾਂਗਣ ਮੰਨਾਂਗੇ। ਜਦ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣੀ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਹੀ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ ਮੰਨ ਲਵੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਹੜਾ ਦੀਨ ਮੰਨੀਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਦੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬੇਦੀਨੇ ਬੈਠੇ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਂ? ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਪੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਦੀਨਦਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਾ ਸਕਦੇ ਹੋਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਬਚਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਸਮ ਕੋਈ ਨੀਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਰੱਬ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੀਨਦਾਰ ਹਾਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਰੋਜ਼ਾ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਰਖਦੇ ਹੋਂ, ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਰਖਦੇ ਹਾਂ -

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ,
ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ।

(ਸੁਯੇ ਪਾ. ੧੦)

ਅਸੀਂ ਜ਼ਕਾਤ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਦਸਵੰਧ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖੇ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ 40ਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਪੰਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਂ, ਅਸੀਂ ਹਰ ਵਕਤ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਦੇ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਦੇ ਹਾਂ, ਹਰ ਵਕਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਥੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਕਿਉਂ ਝਗੜਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ। ਇੱਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ-

ਅਲਹੁ ਗੈਬੁ ਸਗਲ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹਿਰਦੈ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੩

ਉਹ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਪਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਦੁਹੂੰ ਮਹਿ ਏਕੈ ਕਹੈ ਕਬੀਰ ਪੁਕਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੪੮੩

ਉਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਹੈ।
ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਕ
ਨੂਰ ਤੋਂ, ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਜੀਵ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਇਕ ਨੂਰ ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਜੀ,

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ-ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ।

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥

ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੇ ਮੰਦੇ॥

ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭਾਈ ॥

ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ

ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਬ ਠਾਂਈ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ ॥

ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਚ ਕੁੰਭਾਰੈ ॥ ੨ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਈ ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਛੁ ਹੋਈ ॥

ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ੩ ॥

ਅਲਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਗੁਰਿ ਗੁਰੁ ਦੀਨਾ ਮੀਠਾ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸੰਕਾ ਨਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨੁ ਡੀਠਾ ॥੪॥੩॥

ਅੰਗ- ੧੩੫੦

ਇਹ ਤਾਂ ਇਕੋ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ
ਕਿਹੜੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ। ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ
ਗਲ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹੋਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਸੂਲ ਚੰਗੇ
ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਣਗੇ।
ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਦਲਾਈਦੈ।

ਸਭਾ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ, ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ,
ਨਾ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਸਾਰੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ
ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਅੱਡ ਕਰ ਦਿਓ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ
ਦੱਸੀ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਗਏ ਅੱਡ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਵੀ ਕਿ ਰਾਤ ਅੱਡ ਰੱਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਬੇਟਾ! ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚਾਦਰ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ
ਦਾਗ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਸੀਸ ਜਾਂਦੈ ਪਿਆ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ,
ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹਨੇ ਕਹਿਣਾ
ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ
ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੁਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਕੋਈ ਫਰਕ
ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਨਾ ਦਾਗ
ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਪੰਜ ਸਾਲ
ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਯਾਦ ਸੀ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ
ਜਾਓਗੇ, ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ
ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਯਾਦ ਸੀ। ਉਹ ਧੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ
ਸਾਰੇ। ਇਹ ਵੀ ਧੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ
ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੇ ਖੋੜਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਹੁਣ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇਵੇ। ਬੜਾ

ਭਾਰਾ ਕਾਰਜ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ
ਆ ਕੇ। ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ,
ਮਾਤਾ ਜੀ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਅੱਡ ਕਰ ਲਏ ਗਏ, ਦੂਸਰੇ
ਦਿਨ ਫੇਰ ਲੈ ਗਏ। ਓਹੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।
ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੋਮਨ ਬਣਾ
ਰਹੇ ਹੋਂ। ਸ਼ਰਾ 'ਚ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡਾ ਤੇ
ਸਾਡਾ ਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ
ਸਰੀਰ ਹੈ -

ਪੁਤਰੀ ਤੇਰੀ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਥਾਟੀ ॥

ਜਾਨੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਹੋਇਗੀ ਮਾਟੀ ॥ ੧ ॥

ਮੂਲੁ ਸਮਾਲਹੁ ਅਚੇਤ ਗਵਾਰਾ ॥

ਇਤਨੇ ਕਉ ਤੁਮੁ ਕਿਆ ਗਰਬੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤੀਨਿ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ ॥

ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨ ॥ ੨ ॥

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ ॥

ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨ ॥ ੩ ॥

ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕ ॥

ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕ ॥

ਅੰਗ- ੩੭੪

ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾ 'ਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ
ਹੋਂ। ਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ
ਹੈ ਇਹ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੀ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਇਹੀ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ
ਵੀ ਇਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ
ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੭

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਫਰਕ ਕਿਸ ਗੱਲ
ਦਾ ਹੈ? ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ
ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੇ ਹੋਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਵੀ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੇ। ਇਸਲਾਮ
ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਦਰਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਸਾਡੇ
'ਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋਏਗੀ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ
ਦਾ ਨਾਮ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਹਰੇਕ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ
ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਭਰਮਾਂ 'ਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹੋਂ
ਤੁਸੀਂ ਖਾਹਮਖਾਹ।

ਇਕ ਸੇਠ ਸੀਗਾ, ਉਹ ਮਾਰਵਾੜ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ।
ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਕੀ ਲਿਆਵਾਂ
ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ। ਇਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ, ਉਥੇ ਹਦਵਾਣੇ
ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਤਰਬੂਜ ਲਿਆਉਣਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ।

ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਤੀਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਓ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ। ਉਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੀ ਹੈ।

ਸੋਠ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਤਰਬੂਜ ਲੈ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹੀ ਮੰਗਿਆ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ।

wheat ਕਹਿ ਲਓ, ਗੰਧਮ ਕਹਿ ਲਓ, ਗੇਹੂੰ ਕਹਿ ਲਓ, ਕਣਕ ਕਹਿ ਲਓ, ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਅੱਲਾਹ ਕਹਿ ਲਓ, ਰਾਮ ਕਹਿ ਲਓ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲਓ, ਨਾਰਾਇਣ, ਗੋਬਿੰਦ ਕੁਛ ਕਹਿ ਲਓ। ਉਹ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਸਾਰੀ ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਭਰਮਾਂ 'ਚ ਪਈ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਅੱਲਾਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਹੈ,
ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਦੁਨੀਆਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾਉਂ ਨੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ, ਬੋਲੀ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੈ, ਫਰਕ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਜ਼੍ਹਬ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਦਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਦਾ ਮਜ਼੍ਹਬ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ -

ਇਹ ਸਰੀਰ ਸਭ ਧਰਮ ਹੈ
ਜਿਸ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ॥
ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ
ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਫੈ ਖੋਤਿ ॥

ਅੰਗ- ੩੦੯

ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਧਰਮ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ। ਬਾਕੀ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਈ, ਉਹ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ -

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ,
ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ,
ਦੂਸਰੇ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ॥
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ, ਸਭ ਹੀ ਕੇ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਬਾਕੀ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ, ਪੜਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾ ਕੇ

ਦਿਤੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਢਾਹ ਦਿਓ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਵਜ਼ੀਰ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹਜ਼ੂਰ! ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਅਸੀਂ ਰਿਆਇਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਮਸਜਿਦ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕੀਹਨੇ ਬਣਾ ਦਿਤੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ।

ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਐਡੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵੀ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ। ਜਿਹੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ, ਮਸਜਿਦ ਬਣਾ ਦਿਤੀ, ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ, ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਜਿੱਥੇ ਮਸਜਿਦ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਾ ਉਜਾੜੋ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬਚ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਵਿਚ, ਦੇਹੁਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਖਾਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ। ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਣ ਕੇ ਕੁਰਾਨ ਤੇ ਪੁਰਾਨ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਗੁੰਥ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਅੱਲਾਹ, ਰਾਮ, ਰਹੀਮ, ਸਭ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਿਲਾ ਦਿਓ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭੰਨੋ, ਤੋੜੋ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਬੱਚਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਜਾ-ਏ-ਮੌਤ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਓ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਜਾ-ਏ-ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਓ।

ਜੇ ਅਸੀਂ ਦੀਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਲਈਏ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਕਦੇ?

ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਸਾਰੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਵਿਚਾਰੋ ਤੁਸੀਂ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਨੇ ਪੈਗੰਬਰ ਪੀਰ ਅਉਲੀਏ।
ਦਿਸਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਜਗ 'ਤੇ।
ਜਿਸੀ ਪੁਛੈ ਅਸਮਾਨ ਫਰੀਦਾ ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ ॥

ਅੰਗ- ੪੮੮

ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਇਥੇ ਬੜੇ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਅਉਲੀਏ ਆਏ, ਅਵਤਾਰ ਆਏ, ਗੁਰੂ ਆਏ ਉਹ ਚਲੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ, ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਖੇਲ੍ਹਾਂ ਕਰੀਆਂ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੁੱਧ ਵੀ ਕਰੇ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰੀਆਂ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਦੀਹੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੈ, ਅਸਮਾਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਹੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਚਲੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ -

ਜਾਲਣ ਗੋਰਾਂ ਨਾਲਿ ਉਲਾਮੇ ਜੀਅ ਸਹੇ ॥ ਅੰਗ- ੪੮੮

ਕੁਛ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਜਾਲ ਦਿਤੇ, ਕੋਈ ਤੇਰੇ 'ਚ ਦੱਬ ਦਿਤੇ, ਜਿਹੜੇ ਉਲਾਮੇ ਸਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਖੜਾ ਹੈ, ਗੁਨਹਗਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ-

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੁਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥

ਪੀਰ ਅੰ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ
ਹੋਇਕੈ ਫੇਰੇ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਰੂਪਸਾਦਿ ਕਬਿਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਦੱਸੋ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈਏ, ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਾ 'ਚ ਆ ਜਾਈਏ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਰੀਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਐਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਉਂ ਆਵੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਵਧੀਆ ਦੀਨ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਰਿਆਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਕਰਦੇ ਹੋ -

ਕਬੀਰ ਜੋਰ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮੁ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੫

ਅਸੀਂ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਤਿ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਦਰੋਂ ਆਦਮੀ ਦੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੀਨ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈ ਸਾਰੀ ਸਭਾ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ। ਜਵਾਬ ਹੀ ਉਹਦਾ, ਕੌਣ ਦੇ ਦਏਗਾ ਇਹਦਾ ਜਵਾਬ।

ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੱਚਿਓ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਜ਼ਾ-ਏ-ਮੌਤ ਮਿਲੇਗੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਹੈ, ਜੇ ਹੁਣ ਚਲੇ ਜਾਈਏ, ਬਗੈਰ ਡਰ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਛੁਟ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ

ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਿਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਵੇ, ਮੇਰਾ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਰਟ ਲਾਈ ਹੈ ਨਾ ਦੀਨ-ਦੀਨ ਦੀ। ਅਸਲੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਉਹ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੰਮਦਾ-ਮਰਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇਸਲਾਮ 'ਚ ਆ ਜਾ, ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ 'ਚ ਆ ਜਾ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ 'ਚ ਆ ਜਾ। ਧਰਮ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦਾਰੂ ਹੈ ਨਾਮ ਤੇ ਉਹ ਦਾਰੂ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਕ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਅੱਲਾਹ, ਚਾਹੇ ਰਾਮ ਹੈ, ਰਹੀਮ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਹੈ। ਮੰਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ 'ਨਾਮ' 'ਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। 'ਨਾਮ' ਅੰਦਰ ਹੈ-

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਤੇ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਹਉਮੈ ਦੀ ਹੈ, ਖੁਦੀ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਦੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੀਨ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਓ, ਇਸਲਾਮ 'ਚ ਆ ਜਾਓ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ? ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਦਿਤਾ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਜੋ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਜੁਲਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਜ਼ੋਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਸਿਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ -

ਹਮਰੇ ਬੰਸ ਰੀਤ ਚਲੀ ਆਈ।

ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਧਰਮ ਨਾ ਜਾਈ।

ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਸੀਸ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ, ਝੂਠਾ ਨੰਦ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਢਿੱਲੇ ਨਾ ਪਵੇ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਰਤੋ, ਇਹ ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਖੜੱਪੇ ਨਾਗ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਅੱਜ ਚੰਗਿਆੜੀ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਦੱਬ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਭਾਂਬੜ ਮਚ ਗਿਆ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਾਬੂ ਆਉਣੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਬੰਦਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਜ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੀਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਣ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਉਠਿਆ ਵਿਚੋਂ, ਨਵਾਬ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੇਖੋ ਤੁਸੀਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਕੁਰਾਨ ਸਰੀਫ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਆਇਤ ਦਿਖਾਓ, ਕੋਈ ਕਲਾਜ਼ ਦਿਖਾਓ, ਜਿੱਥੇ ਬਗੈਰ

ਕਸੂਰ ਮਾਸੂਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਓ। ਇਹ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਨਵਾਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਹਾਡਾ ਭਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਬਦਲਾ ਲਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਾਇਰ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਏਗਾ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਾਂਗੇ, ਯਾਦ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ ਹੈ? ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ? ਸ਼ੀਰਖੋਰ ਬੱਚੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ, ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਤੁਸੀਂ। ਮੈਂ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵਿਰੋਧ (protest) ਕੀਤਾ ਉਠ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੁਨਿਆਦ ਗਲੇ ਤਕ ਗਈ, ਫਟ ਗਈ। ਕੰਬਲ ਪਾ ਦਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ। ਜਲਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਲਾਦ ਕੋਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਦੋ ਜਲਾਦ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸੀ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਦਿਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਗੋਡੇ ਧਰ ਲਏ ਛਾਤੀਆਂ 'ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕਰੀਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਬਾਹ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ। ਐਸਾ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਵੀ (ਰੋਹ) protest ਕਰਿਆ, ਭੁਚਾਲ ਆ ਗਿਆ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਚੱਲ ਪਈ। ਹਾਹਾਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸਾਰੇ ਕਿ ਅੱਜ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ, ਮੁਗਲੀਆ ਸਲਤਨਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਉਖੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਡਾ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਇਥੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਇਥੇ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਇਤਿਹਾਸਾਂ 'ਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸੀ। 28 ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜਦੋਂ ਭੌਰੇ ਵਿਚ ਸੀਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧੀ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੁਰਤ ਜਦੋਂ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਉਹਦੇ ਅਖਤਿਆਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹੇ ਜਾਂ ਛੱਡ ਜਾਵੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੱਸ ਚੁੱਕਿਆ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਨੇ, ਰਾਏ ਕੱਲੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਈ ਜਾਂਦੇ, ਹੁੱਬਕੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਰੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੇਠਾਂ ਹੋ ਕੇ ਛੋਟੀ ਕਰਦ ਨਾਲ ਇਕ ਕਾਂਹੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਾਂਹੀ

ਦਾ ਬੂਟਾ ਪੁੱਟ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ, ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟੀ ਗਈ, ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਏ ਕੱਲਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਰੀ ਰਹੇਗੀ, ਜਿਹਨੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਕੋਈਓ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰੇ, ਚਾਹੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਉਹੀ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਰਹੇ, ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਏਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਕੋਈ ਝਾਕੇਗਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ।

ਬਾਕੀ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਰਹੇਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਕੋਈ ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ। ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਗਨੀਮ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਜਾਏ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਉਹਨੇ ਰਾਜ ਕਰਿਆ, ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਰਿਆ, ਜਦੋਂ ਪੋਤਰਾ ਆਇਆ ਇਕ ਕੱਟੜ ਬੰਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਮੌਲਵੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ? ਇਹਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਸਤਰ ਪਹਿਨ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਰਕਾਬ 'ਚ ਪੈਰ ਫਸ ਗਿਆ, ਮਰ ਗਿਆ, ਰਾਜ ਵੀ ਖਤਮ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਖਤਮ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਵੈਰਾਗ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨਾਮਾ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਹਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਜਸ ਗਾਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਸਦਾ ਜਸ ਗਾਉ ਦੁਨੀਆਂ,
ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਕਰ ਗਏ ਪਿਆਰੇ।

ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਵੈਰਾਗ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਮਰ ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਗਈ, ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਾਗਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਦਾ ਪੈਫਲਿਟ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ। ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਏ ਆਪਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤੇ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਆਤਮ ਗਿਆਨ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦਰੱਖਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ। ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੈ ਗਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਰਾਜ-ਅੰਨ ਖਾਂਦੇ-ਖਾਂਦੇ ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਘਰ ਸੀ, ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਸ ਨੇ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨੌਂ-ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਣੀ ਪਹਿਨਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈ ਸੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਲਾਲਚ ਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਬਗੈਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੁੱਕ ਛਿਪ ਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੱਕ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਧਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਥੋਂ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਤੜਕਸਾਰ ਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਧੂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਐਸਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਤੀਸਾਰ ਲੱਗ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਪਰ ਸੁੱਕ ਕੇ ਤੀਲੇ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੋਝੀ ਆਈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਿਟਕਾਰ ਮਾਰੀ ਕਿ ਮਨਾ! ਤੂੰ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਧ ਵੀ ਬਣਿਆ ਪਰ ਇਕ ਹਾਰ ਤੇ ਡੋਲ ਗਿਆ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵਾਧੂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਾਰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਪੋਟਲੀ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਰਾਜਨ! ਆਹ ਲਓ ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਰ ਜੋ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਦਿਓਗੇ ਭੁਗਤਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਰਾਜਾ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਸੰਤ ਜੀ! ਜੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਸੀ ਫਿਰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਏ ਸੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਰਾਜਨ! ਇਹੋ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ, ਦਾਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ, ਰਾਸ਼ਨ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ? ਰਾਜੇ ਨੇ

ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਭੈੜੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਬੰਦਾ ਜੋ ਸੂਦਖੋਰ ਵੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਕੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਉਸ ਦੀ ਖੋਟੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਨ! ਇਸ ਮਾੜੇ ਅੰਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਜ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਂਡਵ ਉਸ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਾ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦਰੋਪਤੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵਸਤਰ ਉਤਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਬੇਟੀ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਅੰਨ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਖੂਨ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਚਾਨਣਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਭੂਮੀਆ! ਤੇਰੀ ਕਿਰਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹਉਕੇ, ਤਰਲੇ ਤੇ ਦੁਰ-ਅਸੀਸਾਂ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਕੇ ਬੜਾ ਪੁੰਨ ਖੱਟਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਇਹੋ ਧੰਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਹ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪਾਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖੋਹ-ਖਿੰਜ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਪੁੰਨ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਆਪ ਹੀ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਅਫਸਰ ਨੇ ਆ ਕੇ 1000 ਰੁਪਿਆ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਉਸ ਦੇ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਥੱਦੀ ਨੂੰ ਪੈਰ ਨਾਲ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਹੱਥ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੇਖ ਲੈਣ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਫੇਰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਈ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਲੀਰ ਦੀ ਪੋਟਲੀ 'ਚੋਂ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਕੱਢੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਪੈਸੇ ਫੜ ਲਏ, ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਫਸਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ 1000 ਰੁਪਏ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ, ਗਰੀਬਣੀ ਮਾਈ ਦੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਥੱਦੀ ਤੇ

ਠੇਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਚੁੱਕ ਲੈ ਆਪਣੇ, ਨਾਲੇ ਸੱਚ ਦੱਸ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਹਨ? ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਆਪ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈ ਕੇ ਸੱਚੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਤੇ ਝੂਠੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਪਾਪ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਭਾਗੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰੱਖ, ਤੇਰਾ ਇਹ ਧਨ ਮਾਈ ਦੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਾਤਾ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਥੋਂ ਆਈ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ 30 ਕੋਹ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਜੀਅ ਨਹੀਂ, ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਜੋੜੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗੀ, ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਫਲ ਕਰਨ, ਇਹ ਸੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਮਨ ਵੀ ਸਾਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ ਵੀ ਫਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲਾ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।'

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਭੂਮੀਆ! ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਪ ਬੀਜ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਖਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜੈਸਾ ਕਰਮ ਕਰੇ ਵੈਸਾ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੇਖੇ ਪੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲੁੱਟ-ਕਸੁੱਟ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭੋਗ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਫੇਰ ਰੋਂਦਾ-ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਬੰਦਾ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ ਜਨਮ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਗਵਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੪
ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਿੜਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ ॥
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ ॥
ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ ॥
ਬਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਈ ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ ॥
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੪

ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਜਾਗ ਪਿਆ ਤੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਠੱਗੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ

ਦੀ ਕੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਖੋਹ-ਖਿੰਝ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਥੋਂ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਹੋ ਗਏ, ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭੂਮੀਆਂ! ਇਸ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਜੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੁਹਣਾ, ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਿਆਣਾ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਧਨਾਢ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਗਤ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਪਿਆਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਿਆਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਿਆਰ, ਇਹ ਰੂਹ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁਕਦਾ ਹੈ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤੁ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੩

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਾ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਜ਼ਬਾ ਧਰਮ ਦੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗ ਰੱਖਿਅਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੜਕ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਬੇਰ ਝਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਵੱਟੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਵੱਟਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਆ ਕੇ ਵੱਜਾ। ਜਿਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਵੱਟਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਪਾਹੀ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਬੇਟਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜਿਆ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਇੱਟ ਕਿਉਂ ਮਾਰੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ, ਬੇਰ ਝਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਬੇਰੀ ਨੂੰ ਇੱਟ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਰੀ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਬੇਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ? ਬੱਚਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਜੇ ਟਿਕਾਣੇ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਬੇਰ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਏ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ? ਪਰੰਤੂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲਿਖ ਦਿਓ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਬੇਰੀ ਇੱਟ ਲੱਗਣ ਤੇ ਬੇਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ॥
 ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ ॥
 ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥
 ਸੰਤਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਆ ਸਭ ਥਾਈ ॥
 ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰੁ
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭਨੀ ਜਾਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥
 ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ॥ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਹੁ ਵਖਾਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੮

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥
 ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥
 ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਹਿਰਦੈ ਤਿਨਾ ਸਮਾਣੀ ॥
 ਪੀਵਹੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ
 ਜਪਿਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਣੀ ॥
 ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਗਾਵਹੁ ਏਹ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥ ਅੰਗ- ੬੨੯

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ!
 ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ
 ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ
 ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ, 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।'

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
 ਜਿਥੈ ਏਕੈ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੨

ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
 ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀਆਂ
 ਨੇ। ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੁਨਿਹਰੀ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਭਾਗ
 ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ -

ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥
 ਅੰਗ - ੬੫

ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
 ਬਾਕੀ ਠੀਕ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ-ਧੰਦਾਰ ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ
 ਨੇ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
 ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚੋਂ
 ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ
 ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ -

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪

ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਅੱਜ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ
 ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ
 ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ ਬੀਬੀ

ਰਾਮੇ ਜੀ, ਡਰੌਲੀ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ
 ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਉਣ ਗ੍ਰਹਿ
 ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ, ਰਹਿ
 ਸਕਾਂਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
 ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ -

ਲੋਗ ਕੁਟੰਬ ਸਭਹੁ ਤੇ ਤੋਰੈ ਤਉ ਆਪਨ ਬੇਢੀ ਆਵੈ ਹੋ ॥

ਅੰਗ- ੬੫੭

ਐਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ
 ਸਨ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ। ਡਿਊਟੀ
 ਲਾਈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਓ। ਡੱਲਾ ਜਿਹੜਾ
 ਸੀ, ਇਲਾਕਾ ਭਾਈ ਡੱਲ ਕੇ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤ
 ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆਈ। ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੌਲੀ ਕੇ ਇਥੇ
 ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਓ। ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ-ਵੱਡੀ
 ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਜੀ ਵਰਗੇ
 ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ
 ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਜਾਣ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਕਾਰਜ,
 ਜੋ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ
 ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੌਲੀ ਆ ਕੇ
 ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਇਆ।
 ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਰਤ ਗਈਆਂ। ਹੁਣ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ।

ਮਕਾਨ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਦੋ ਨੰਬਰ ਦੀ
 ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਬਣਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਮਕਾਨ ਸੋਹਣੇ ਤਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ
 ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਪਰਾਲਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੱਛੋਂ ਚੱਲੀ
 ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ
 ਦੀ ਪਰਾਲਬਧ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਹ
 ਇਲਾਕਾ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਅੱਜ ਝੁੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ
 ਭਾਗ ਲਗ ਗਏ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਚੁਬਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ
 ਬਣਦਾ। ਦੁਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਡਰਦੇ
 ਸਨ, ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਨਗਰਾਂ
 ਵਿਚ ਐਸਾ ਸੀ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨ ਦਾ ਢੰਗ,
 ਜੁਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਲਓ,
 ਆਪੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਸੋਹਣੇ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ
 ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਕਾਰਸੇਵਾ
 ਨਾਲ ਚੱਲੀ। ਮਕਾਨ ਵੀ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ
 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬੜੀਆਂ ਸਸਤੀਆਂ
 ਸੀ। ਆਹ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ
 ਤੁਹਾਡੇ ਇਥੇ ਕਰੋੜਾਂ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।
 ਸੋ ਪਰਾਲਬਧ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਈ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਕਰੋੜਾਂ 'ਚ
 ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸੋਹਣੇ ਮਕਾਨ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਪਰਾਲਬਧ
 ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸਾਂਈਂ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪਿੱਛੇ ਪੈਲੀ ਸੀ, ਭਰਾ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ ਹੋ ਗਏ, ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਾਰਾ ਪੈਲੀ ਦਾ ਪੈਸਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਗਏ। ਉਸ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਫੇਰ ਆਪ ਨੇ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ (ਬੀਜੀ) ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਘਰ 'ਚ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੈ -

ਏਕੁ ਕਬੀਰਾ ਨਾ ਮੁਸੈ ਜਿਨਿ ਕੀਨੀ ਬਾਰਹ ਬਾਟ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੂਜਾ ਦੇ ਧਾਨ ਦੀ ਝਾਕ ਰੱਖਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਹਿਰ ਕੈਪਸੂਲ 'ਚ ਹੋਵੇ, ਬਾਹਰੋਂ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ -

ਤਿਉ ਧਰਮਸਾਲ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡੂ ਪਾਜੁ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫/੧੨

ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਤਿੰਨੇ ਕੰਮ ਕਰੇਨ।

ਮੱਤ ਮਾਰਨ, ਹੱਡ ਗਾਲਨ, ਭਜਨ ਕਰਨ ਨ ਦੇਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਸਾਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਜੋ ਵੀ ਭੇਟਾ ਹੋਣੀ ਉਹ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੇ ਆਉਣੀ। ਫੇਰ ਇਥੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵੀ ਬਣੀ, ਉਹ ਯੂ.ਪੀ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ ਆਏ, ਇਥੇ ਬਣਾਈ।

ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਧਰਮਸਾਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸੋਝੀਵਾਨ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਧਾਈ ਜਾਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਵਧਾਈ ਜਾਣਾ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਇਕ ਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੋ ਘਰ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੈਸਾ ਆਇਆ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਉਸ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਮਕਾਨ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਣ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ, ਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਆਪ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਮਕਾਨ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਉਣ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣ, ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ -

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੯੮੨

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਰੀਰ ਵੀ ਜੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬਾਣੀ ਆਈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੦੯

'ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਧਰ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਜੁਗ 'ਚ ਤਾਰਾ ਰਾਣੀ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ 'ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੇ ਗੁਰਬਾਣੀ' ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲਿਆ। ਗ੍ਰਹਿ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਓ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਨਿੱਤ ਰਸਤੇ ਉਡੀਕਦੇ ਨੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਗੁਰੂ ਆਉਣ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ। ਹੁਣ ਸਨੇਹੇ ਕਾਵਾਂ ਹੱਥ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੀਬੀ ਰਾਮੋ, ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵਲ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਭੇਜੋ। ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਭੇਜੀ ਸੀ -

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਦਰਸਨ ਤਾਈ ॥

ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੀ ਨਿਆਈ ॥

ਤ੍ਰਿਖਾ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ

ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥

ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ

ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ

ਕਿੱਡੀਆਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵੈਰਾਗ ਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਬੇਨਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਦਿਲ ਦੀ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ -

ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰੈ ਕਾਮਨੀ ਲੋਚਨ ਭਰੀ ਲੇ ਉਸਾਸਾ ॥

ਉਰ ਨਾ ਭੀਜੈ ਪਗੁ ਨ ਖਿਸੈ ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ੧ ॥

ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥

ਬੇਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਜੀਵਨ ਪਦ ਕਾਰਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥

ਏਕੁ ਆਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਰਸਨਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੩੩੮

ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਲ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਇਹ ਦੁਆ, ਇਹ ਅਰਦਾਸ, ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਹੁਣ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਬਾਰਕ ਚਰਨ ਪਾਓ। ਇਸ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹਨ। ਉਥੇ ਅਰਦਾਸ -

ਵਿਣੁ ਬੋਲਿਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ
ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੦

ਹੁਣ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਦਿਲ ਤੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ, ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਭਾਈ ਕੀ ਡਰੋਲੀ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਦੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਾਇਆਨੇ ਰਖਦੀਆਂ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਦ੍ਰੋਮਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਭੈਣ, ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਆਉਣ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਅਲਮਸਤ ਫਕੀਰ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ, ਪਹਾੜਾਂ 'ਚ ਜਿੱਥੇ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਤੇ ਫਕੀਰ ਇਕ ਕੁੱਟੀਆ ਪਾ ਕੇ ਲੁੱਕ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਬਾਣੇ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੋ। ਉਹਦੀ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦ੍ਰੋਮਦੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰੱਖ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਚ ਦੇਰੀ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਲੱਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ। ਪਾਂਡਵਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਾਰੀਆ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਗੁਰੂਆਂ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਐਨੀ ਕੁ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ -

ਅਖੀ ਮੀਟਿ ਪਿਆਨੁ ਧਰਿ ਹਾਹਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਂਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੮

ਉਸੇ ਸਮੇਂ -

ਕਪੜ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਓਨੁ ਥਕੇ ਦੂਤ ਨ ਪਾਰਿ ਵਸਾਂਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੮

ਉਹ ਸੱਤ ਦਿਨ ਤੇ ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ ਕੱਪੜਾ ਉਤਾਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਲੇ ਉਸਰ ਗਏ, ਪੈਜ ਰਹਿ ਗਈ।

ਘਰਿ ਆਈ ਠਾਕੁਰ ਮਿਲੇ ਪੈਜ ਰਹੀ ਬੋਲੇ ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੮

ਕਹਿੰਦੀ, ਪੈਜ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਈ ਪਰ ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਦੇਰ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਲੱਗੀ, ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਆਪ ਜੀ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਲਮਸਤ ਫਕੀਰ ਕੋਲ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਧਰ ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਦਾ ਤੇ ਬੀਬੀ ਰਾਮੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਵੀ ਫੇਰ ਐਸਾ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਘੋੜੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਨੇ ਜਿਧਰੋਂ ਫਕੀਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਦਲਭੰਜਨ ਗੁਰੂ ਸੂਰਮਾ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥

ਹੁਣ ਕੌਣ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਸਿੱਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਗੋੜੇ, ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੇ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਰੀਠਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਆਪ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਹੈ ਛਕ ਲੈ। ਉਹ ਰੀਠਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੀਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾੜ ਦਿਤਾ। ਇਧਰ ਜਿੱਥੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਤ ਪਾ ਕੇ, ਘਾਹ ਫੂਸ ਉਪਰ ਪਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਥੱਲੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲਕਾ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ, ਬੜਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਏਗੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਉਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਥੱਲੇ ਜਿਹੜਾ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ ਬਾਲਕਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਧਰਤੀ ਕੀਹਦੀ? ਕਹਿੰਦਾ ਗੋਰਖ ਮਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿੱਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਰੱਖੀ ਸੀ ਉਥੇ ਚਰਨ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਣੀ ਸੀ। ਧਰਤੀ ਪਾੜ ਕੇ, ਉਥੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਗੁੰਜਾਰ ਉਠੀ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ।

ਪਰ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਫਕੀਰ ਅਲਮਸਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਧਾਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਹੀ ਭਜਾ ਦਿਤਾ। ਐਸੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ। ਪਿੱਛੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੰਗਤ ਭੇਜੀ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ 25 ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਸਰਪਰ ਘੋੜੇ ਓਧਰ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਦੌੜਾਏ, ਸਿੱਧ ਦੌੜ ਗਏ ਤੇ ਆਖਰ 'ਚ ਐਨੇ ਡਰ ਗਏ ਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਕਿੱਥੇ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਆਏ। ਐਨਾ ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਆਪ ਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ, ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਾਂਗੇ।

ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਜਦੋਂ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਯੂ.ਪੀ 'ਚ ਗਏ ਦਸਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਫੇਰ ਕਰਨਲ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ 'ਚੋਂ 32 ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਥੇ ਲਈ। ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਰਵਾਈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੇਸਰ ਛਿੜਕਦੇ ਨੇ

ਜਿਹੜੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕੇਸਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਕੇਸਰ ਛਿੜਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ' ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ।

ਏਧਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਮਾਤਾ ਵ੍ਰੇਮਤੀ ਜੀ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਏਧਰ ਵਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੇਵੜੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਨਾ ਰਹੀ। ਭਾਈ ਸਾਂਈ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸੁੱਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਐਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਅੰਦਰ।

ਇਕ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਚਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ, ਇਹ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਧਰਵਾਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਧੀਰਜ ਰੱਖੋ, ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਉਹ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਰੀਠਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥
ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੪੦੩

ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੇਵਕ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਹੁਣ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਏਧਰ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਡਰੌਲੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਧੀਰਜ ਰੱਖੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਰਜ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸੰਵਾਰਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਿਰੁ ਘਰਿ ਬੈਸਹੁ ਹਰਿ ਜਨ ਪਿਆਰੇ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਤੁਮਰੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਪਰਮੇਸਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ਜਨ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖੀ ਕਰਤਾਰੇ ॥
ਬਾਦਿਸਾਹ ਸਾਹ ਸਭ ਵਸਿ ਕਰਿ ਦੀਨੇ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਮਹਾ ਰਸ ਪੀਨੇ ॥ ੨ ॥
ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਭਜਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਨੇ ਦਾਨੁ ॥ ੩ ॥
ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
ਨਾਨਕ ਓਟ ਪਕਰੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੧

ਐਸਾ ਧਰਵਾਸ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਜਤੁ ਤਤੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗੁ ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪੰਛੀ ਵੀ ਚਹਿ-ਚਹਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਦਰਖਤ ਵੀ ਝੁੰਮਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਉਸ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਐਸੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ ॥
ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਤੁਮੁ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ ॥

ਅੰਗ- ੪੯੯

ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਓਧਰ ਵੀ ਖਿੱਚ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੇ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਭਾਗ ਲਗ ਗਏ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਲਖ ਖੁਸ਼ੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਕਰੋਇ ॥
ਨਿਮਖ ਏਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੋਇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੪੪

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਆਏ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਰਤ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੋਹਣੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਉਣ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਣ। ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਹਾਵਣਾ ਘਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਸੁਣਿ ਸਾਖੀ ਮਨ ਜਪਿ ਪਿਆਰ ॥
ਅਜਾਮਲੁ ਉਧਰਿਆ ਕਹਿ ਏਕ ਬਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੨

ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਘਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਹੁਣ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਏਧਰ ਵਿਸਾਖੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਏਧਰੋਂ ਵੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਹਰਿਮੰਦਰ 'ਚ ਆਓ। ਏਧਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਰਤਾਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਫਿਰ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਭਾਗ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਸੰਵਾਰਦੇ ਨੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ।

30-31 ਅਕਤੂਬਰ, 1-2 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ (30-10-2016)

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੇ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਅੱਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ, ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਮਹਾਨ ਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤਾ ਅੱਜ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ 6.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਕਥਾ 'ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ.....॥ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਨੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਸੰਤ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁ: ਧੰਨਾ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ, ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਬੀਬੀ ਅਮਨਜੋਤ ਕੌਰ, ਬਾਬਾ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਵਸ 'ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਨਿਊ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਢਾਡੀ ਜੱਥੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ, ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੁਬੀਆ ਨੰਗਲ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਕਰਵਾਈ। ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ।

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਰਹਿਰਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਏ, ਉਪਰੰਤ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ ਜੱਥਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ (31-10-2016)

ਕੱਲ੍ਹ ਮਿਤੀ 30-10-2016 ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਅੱਜ ਦਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ ਵਿਚ ਬੀਤਿਆ। ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ, ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਕਿਰਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਨੇ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਫੋਕਟ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜਿਆ, ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦਾ ਯਾਚਕ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੁਖੀ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਹੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। 1995 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜੋ ਅੱਜ 20,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੈਸਟਾਂ, ਸੀਡੀਜ਼, ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਅਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ,

ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ, ਸਿਲਾਈ ਕਢਾਈ ਕੇਂਦਰ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੀ ਉਦਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁੱਖ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਮਿਤੀ 31-10-2016 ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 6.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਉਪਰੰਤ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ "ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਵਿਚਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਇਆ - 'ਜਾ ਕਉ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗੇ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਸੋ ਕਹੀਅਤ ਹੈ ਸੁਰਾ ॥' ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਈ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਪੜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੱਥਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਗੀ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਸਾਲਾਪੁਰ ਤੋਂ, ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ - 'ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ'। ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਣਹਾਰੁ ਦਇਆਲਾ', ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਨੇ 'ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਜਪੀਐ ਹਰਿ ਪਿਆਰੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ 'ਤੇਰੇ ਭਗਤਾ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ', ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ 'ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚੈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਤਾਈ, ਬੀ.ਐਫ ਕਾਲਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੱਚੇ-ਆਇਓ ਪੜਨਿ ਸੁਣਨ ਕਉ ਬਾਣੀ, ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੱਟੀ 'ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੰਤਾ', ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 'ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਓ', ਭਾਈ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜਖਮੀ 'ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਤਿਨੁ ਕਉ ਜੋ ਹਰਿ ਲੜਿ ਲਾਗੇ'। ਸਭਨਾਂ ਜੱਥਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਸੁਰੀਲੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੁਬੀਆ ਨੰਗਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਗੁਰਮਤਿ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੇਧਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨੂੜ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਖਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਲਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਤ ਕੀਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਦੁੱਤੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਝਾਕੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਛੋੜੇ ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਝਾਕੀ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਘੜੀਆਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ।

ਸ: ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਖਿਆਨ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰਸੀਏ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਅਨੁਪਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਵਖਿਆਨ ਲੱਖਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਸਰਬਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਚੇਅਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਾਸ ਅੱਖਰੀ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਜਾਗ ਲੱਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਪੀਐਚ.ਡੀ ਕੀਤੀ, ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ।

ਸ: ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਿਮਰਨ, ਪਿਆਰ, ਸੇਵਾ, ਤਿਆਗ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਸਾਂਝ ਦੱਸੀ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਨਿਮਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ - 1. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ, 2. ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ, 3. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ, 4. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ, 5. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

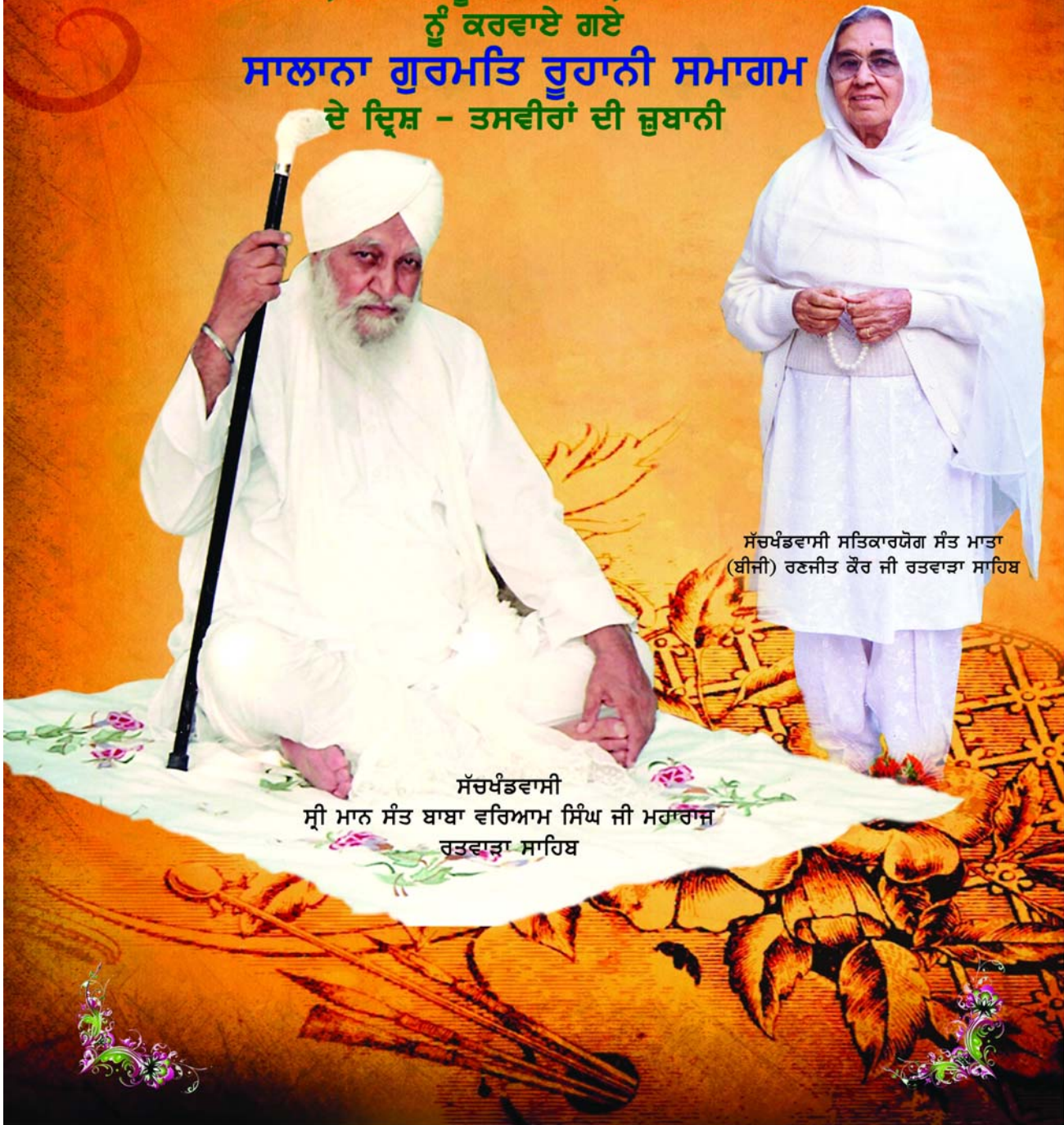
ਵਿਖੇ

ਮਿਤੀ 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1, 2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ

ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ - ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ
(ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ,

ਸੰਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਕਥਾਵਾਚਕ।

ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਰਾਗੀ,

ਢਾਡੀ ਜੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਟਾਲ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ,

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।
 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

- 1. ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ 2. ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ

ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਚਾਹਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਗੁੱਝੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਿਆਧੀ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। 'ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰਿ ਨਾਹੀ।'

ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਿਨ - 1-11-2016 (ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ਿਰਕਤ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿਤਾ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਸਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾਵਾਂ-ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਆਏ ਭੂਚਾਲ ਸਮੇਂ, ਸੁਨਾਮੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਸਮੇਂ, ਆਸਾਮ, ਬੰਗਾਲ, ਨੇਪਾਲ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪਿੰਡੇ ਹੰਡਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ, ਬੇਗਾਨਾ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਮਨੁੱਖਤਾ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਵਜੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਸੰਤ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ, ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗਿਆਨੀ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਨਣਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਥੇ ਇਹ ਸਨ - ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ, ਭਾਈ ਰਾਜਵੀਰ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਕਾਕਾ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਢਾਡੀ ਜੱਥੇ ਗਿਆਨੀ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮੋਰਾਂਵਾਲੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਸ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਜਲੰਧਰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਘੋਲਾ ਜੀ), ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ (ਅਮਰੀਕਾ ਨਿਵਾਸੀ) ਸਪੁੱਤਰ ਸ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਰਿਪਜੀਤ ਕੌਰ (ਰੂਬੀ) ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਂਟ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਜੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ, ਭਾਈ ਆਰ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਾ, ਭਾਈ ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂ ਮਾਜਰਾ, ਭਾਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਲੌਂਗੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹਨ।

ਰਾਤ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੰਬਿਆਂ, ਢਾਡੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨਮੋਲ, ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਥਾ, ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਢਾਡੀ ਮੀਆਂਪੁਰ, ਲੋਹੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ, ਭਾਈ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਐਸ.ਏ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਚੌਥਾ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ (2-11-2016)

ਮਿਤੀ 2 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹਨ। ਅੱਜ

ਦੇ ਭਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ 24 ਘੰਟੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਵਿਚ 300 ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੀ ਰਹੀ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤੇ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਰੌਣਕਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਟਰਸਾਂਪੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਨ। 2 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਐਲਾਨ ਨਾਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਚਨਬੱਧਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਨਾਂ ਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮਿਆਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਪੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ-ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ - ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਰਹੋ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ, ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ

ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਚੋ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਜੋੜੋ, ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਪੰਥ ਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ, ਦੇਸ਼ ਦੀ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਇਹ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਰਹੇ, ਐਸਾ ਹੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ।

ਅੱਜ ਮਿਤੀ 2 ਨਵੰਬਰ 2016 ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕਥਾ-ਵਾਚਕਾਂ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਅੱਜ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਵਜੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀਬੀ ਉਜਾਗਰ ਕੌਰ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਉਪਰੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਅੱਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ-ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯੂ.ਪੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਬੱਚੀਆਂ, ਭਾਈ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਭਾਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ, ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਜੱਥਾ ਯਮਨਾਨਗਰ, ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਮਨੀਲਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸਿਮਰਨ ਮਹਿਮਾ, ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਨਿਮਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ -

ਸੰਤ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲੌਹਰਾਂ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਟਾਲਾ, ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੂ.ਪੀ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਘੋਲਾ ਜੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਰਦਾਂਪੁਰ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਮਪੁਰ ਖੇੜਾ, ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਸਮੂਹ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਸਤੀਆਂ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਸ: ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂਮਾਜਰਾ ਅਤੇ ਸ: ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬਲੌਂਗੀ ਨੇ

ਚਾਰੋਂ ਦਿਨ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੋਈ। ਦੀਵਾਨ ਦੀਆਂ ਰੌਣਕਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਇਆ। ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਵੀ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਛਬੀਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਜੋੜਿਆਂ ਦਾ, ਕਾਰਾਂ, ਸਕੂਟਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਟਾਲਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕਾਂ ਸਨ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਟਾਲ, ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਛਬੀਲ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਬੁਥ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੇਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਕ ਆਕਰਸ਼ਕ ਮਹਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਅਮਿਟ ਛਾਪ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। 4.30 ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਉਪਰੰਤ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਪੂਰਨਤਾ ਹੋਈ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ/ਨਗਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੀਆਂ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ -

ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਧੁਨਿ ਚੇਲਾ ॥

ਅਕਥ ਕਥਾ ਲੇ ਰਹਉ ਨਿਰਾਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੩

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਮਿਤੀ 2-11-2016, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅੰਤਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਅੱਜ ਦਾ ਸਮਾਗਮ 'ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਜੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਆਪ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਚਾਰਦੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੱਤ ਮੰਤਾਂਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ

ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੋਥੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਉਤਰਾਧਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ। ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਅਸਥਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ -

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੯੮੨

ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਵਿਖਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨੰਦੇੜ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਨਮਾਨ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਐਸਾ ਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਕਵੀ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤੀਨ ਰੂਪ ਹੈ ਮਹਿ ਕੇ ਸੁਣਹੁ ਨੰਦ ਚਿਤ ਲਾਇ।

ਨਿਰਗੁਣੁ ਸਰਗੁਣੁ ਗੁਰਸ਼ਬਦੁ ਹੈ ਕੇ ਤੋਹਿ ਸਮਝਾਇ।

ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸਰਗੁਣ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਕੁਦਰਤਿ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਹੈ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ। ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਗਾਇਨ ਕਰਨ, ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸੰਕੋਚਦਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਨਿਮਨ ਦੋਹਰਾ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ -

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ॥

ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ, ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ, ਖੋਜ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਲੇਹ॥

ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗ (ਭਾਗ-2)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-47)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੋਰਖ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਟੁੱਟੇ ਕਿਵੇਂ ਫੇਰ? 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥' ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ, ਬਣਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ ਨਾ ਫੇਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਝੂਠਾ। ਜਿਹੜਾ ਝੂਠ ਹੈ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਸੱਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਰੱਸੀ 'ਚ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕੇਵਲ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ? ਕਹਿੰਦੇ, 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥' ਇਹ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਬੜਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ-

ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ
ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਉਮੈ ਸਭੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਓਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੫੬੦

ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜੀ ਹੁਕਮ 'ਚ ਹੀ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਹੁਕਮ 'ਚ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ, ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਤਾਂ ਲੈ। ਜੇ ਹੁਕਮ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਅੰਗ- ੫੬੦

ਇਹ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦੇ (ਦਾਇਰੇ) sphere ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾ -

ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ ॥
ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮਨ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਗੁਣੁ ਲੈ ਸਾਰਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੧੬੮

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ

ਤੇ ਆਤਮਾ, ਆਤਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ, ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੈ। ਭੁੱਲ ਜਾ, ਤੇਰੀ ਸੁਰਤਿ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨੇ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਿਹੜੀ 'ਮੈਂ' ਹੈ, ਇਹ ਭਾਵ 'ਮੈਂ' ਦਾ, ਇਕ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੰਕਾਰ। ਹੰਕਾਰ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਗਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਜੋ ਕੁਛ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ, ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਅੱਡ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਹਉਮੈ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ !

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਅੰਗ- ੫੬੦

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਉਮੈ ਹੈ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਨ 'ਚ ਵਸਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਮਾਰਦਾ ਹੈ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ ॥
ਇਹਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਣਾ ਪੈਂਦੇ।
ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਅੰਗ - ੪੬੬

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -
ਨਾਨਕ ਸਤਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹਉਮੈ ਗਈ
ਤਾ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਸਚਿ ਰਹੈ ਸਚੇ ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੫੬੦

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਉਮੈ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੱਪ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਐਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਫਰੀਦਾ! ਮੁਰਸ਼ਦ-ਦੇ-ਕਾਮਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ। ਜਾਹ, ਕਿਸੇ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੱਠ ਦੇ ਸਾਧਨ ਛੱਡ ਦਿਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਠ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਹਾਰ ਗਿਆ ਨਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਭ ਥੱਕ ਗਏ, ਲੇਕਿਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਮਨ ਹਠ ਕਰਕੇ। ਹੁਣ ਰਸਤਾ ਦੱਸ

ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ। ਜਾਹ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਵਿਚ, ਬੁਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਜੋ ਖੁਆਜਾ ਬੁਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ, ਮਉਦੀਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਤੋਂ ਹੁਣ ਪੀਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹ ਮੁਰਸ਼ਦੇ ਕਾਮਲ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਬੜੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆ ਗਈਆਂ।

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਬਹੁਤ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਚੇਲਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਸੋਹਣਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ (ਕਲਾ) art ਵਿਚ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵੇਲੇ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਸੀ। ਇਹ ਜਿਸ ਵਕਤ ਗਿਆ ਉਥੇ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਬੁਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਫੈਦ ਦਾਹੜਾ ਹੈ ਉਸਦਾ, ਚਿਹਰਾ-ਮੁਹਰਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੇਂਦ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖੇਲ੍ਹ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਬੈਠ ਕੇ, ਹਾਕੀ ਖਲ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਘੋਲ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਦੌੜਾਂ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਆਪ ਬੈਠੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਮੌਜ ਹੈ, ਕੀ ਪਤਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਭੇਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਖਵਾਜਾ ਨੇ ਗੇਂਦ ਉਪਰ ਨੂੰ ਮਾਰੀ, ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਉਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੇਂਦ ਉਤੇ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। 'ਮੈਂ' ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਝੁਠ ਦਾ ਚੇਲਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਗਿਆ, ਕੂੜ ਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੇਂਦ ਨਹੀਂ ਥੱਲੇ ਆਈ ਉਤੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਿਆ, ਇਕ ਦਮ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਹ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਗੇਂਦ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ। ਫੇਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਜਾ ਕੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪੀਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਫਰੀਦ ਹੈ, ਮੈਂ 24 ਸਾਲ, ਬੜੇ ਤਪ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਜ਼ੋਹਦ ਕਰੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦਾ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੁਰੀਦ ਬਣਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੀਰ ਬਣਨ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਜਾਹ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ। ਤਰੀਕਾ ਸਿੱਖ ਕੇ ਆ। ਵਾਪਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ, ਜੇ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਝ ਤੂੰ -

ਧਾਰਨਾ- ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਲੈ ਜੀਵਨ ਦੀ ਛੱਡ ਦੇ ਆਸਾ।

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਛੱਡ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਰੀਦਾ! ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ, ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹਉਮੈ ਖਤਮ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਮੈਂ ਬਣ ਕੇ ਜਾਓ, ਉਹ ਪੁਛਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਿਰੀ ਜਾਓ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਪੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਦਰਖਤ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ, ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ, ਦਰਖਤ ਹਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਆ ਗਿਆ ਦਰਖਤ ਹਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਪਰ ਨੂੰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰੀ ਉਹ ਫੇਰ ਡੁੰਡ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਹਨੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਰੀਦ ਬਣਾਓ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਤਪੀਆ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦਾ! ਜੇ ਕੁਛ ਬਣਨਾ ਹੈਂ ਨਾ ਤੂੰ, ਇਹਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਵੇਂ, ਬਣ ਕੇ ਆਏਂਗਾ ਤੇਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ। ਮੁਰੀਦ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿਫਤ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਕੈ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।
ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨਾ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ।
ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ
ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।
ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ।
ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।
ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਕਿੰਨੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਦਸ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਮਰੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਉਹਦੇ 'ਚ 'ਮੈਂ' ਹੈ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਸਿੱਖ ਅੱਡ ਰਹੇਗਾ, ਗੁਰੂ ਅੱਡ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ 'ਚ ਲੀਨ

ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਜੇ ਸੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਤੁਝਹਿ ਅਰਾਧੀ

ਦੁਖਿ ਭੀ ਤੁਝੈ ਧਿਆਈ ॥ ੨ ॥

ਜੇ ਭੁਖ ਦੇਹਿ ਤ ਇਤ ਹੀ ਰਾਜਾ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਸੁਖ ਮਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੭

ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜੇ 'ਮੈਂ' ਵੀ ਬਚਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਹੈ ਸਬਰ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਤਕਲੀਫਾਂ ਆ ਜਾਣ, ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਵਰਤੇ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਦਿਖਾਵੇ। ਸਰਮੰਦ ਜੇਲ੍ਹ ਖਾਨੇ 'ਚ ਸੀ। ਬੜਾ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੀਗਾ ਤੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਐਸਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ 'ਸਬਰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁਕਰ ਦਾ ਮਾਇਨਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਬੜਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਪਰ ਜਦ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਮੰਦ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਦੂਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਨੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦਸ ਸਬਰ ਦੇ ਅਤੇ ਸੁਕਰ ਦੇ, ਉਹ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਮੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖ ਭਾਈ, ਜੇਲ੍ਹ ਖਾਨੇ 'ਚ ਆਏ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆ ਜਾਈਂ। ਨਾਲ ਮਸ਼ਕ ਲਿਆਈਂ, ਦੋ ਗਜ਼ ਕੱਪੜਾ ਲਿਆਈਂ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਹ ਆਇਆ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਤਾਲੇ ਫੇਰ ਲਗ ਗਏ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲਾਦ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਲੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸੱਤ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਟਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਸਰਮੰਦ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। 101 ਕੋਰੜਾ ਰੋਜ਼ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੋਰੜਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ, ਸੁਮੰਦ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਉਪਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਹਿਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਹ ਲਗ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਦਮ ਲੈਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਦੂਤ ਨੂੰ ਕਿ ਭਾਈ! ਤੇਰੇ ਸਮਝ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਂਗਲੀ ਕਿਉਂ ਹਿਲਾ ਰਹੇ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਦੱਸਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਂਗਲੀ ਕਿਉਂ ਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਜਲਾਦ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਇਹਨੇ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਦਿੱਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਅਸਮਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਰਮੰਦ ਸਾਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰਾਜ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਇਹ ਉਂਗਲੀ ਹਿਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਂਹ ਵਿਚ। 51 ਕੋਰੜੇ ਫੇਰ ਖਾ ਲਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸਮਝ 'ਚ ਆਇਆ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਵਾਂ? ਐਨੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ, ਜੇ ਇਕ ਫੁਰਨਾ, ਕਰਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਸਮੇਟ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਸਬਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਕੋਰੜੇ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਨਮਕ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੌੜਾ ਕਰਕੇ। ਇਹਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ, ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਤੇਰਾ ਸੁਕਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਮਝਿਆ ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ?

ਦਿੱਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੁਛ ਛਕ ਲਓ, ਕੋਈ ਜਲ ਲੈ ਲਓ ਸਾਡੇ ਤੋਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਇਹਨੂੰ ਸੁਕਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਪਰਾਲਬਧ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। 'ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।' ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ 'ਸਹੀਦੁ' ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਾਰ ਦੇਣਾ। ਉਹਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਬੰਦਾ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਝੂਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। 'ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।' ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਰੱਖਣਾ, ਜੋ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ। ਐਸੇ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸਭ ਕੁਛ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਆਪ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਕੇ ਰਹੋ। 'ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ। ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨਾ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ। ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ। ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ। ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ। ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ। ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ।'

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਰੀਦਾ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੁਰੀਦ ਬਣਨਾ ਹੈ ਪਿਆਰਿਆ! ਆਹ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿਧੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਪ ਕਰੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਆਪ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਜਲ ਢੋਂਦੇ ਨੇ, ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਦੇ ਨੇ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਬਾਦਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਅੱਜ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹਦਾ ਟੈਸਟ ਲਈਏ। ਟੈਸਟ ਵਿਚ ਜੇ ਪਾਸ ਹੋ

ਗਿਆ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਇਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਕਸਵੱਟੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਰੂਹਾਨੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਡਿਗਰੀ ਦੇਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮੰਝ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿੱਡੀ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਖੋਹ ਲਈ, ਪਸ਼ੂ ਮਰ ਗਏ, ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਛ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਚੌਧਰ ਵੀ ਖੋਹ ਲਈ, ਅਖੀਰ ਗਰੀਬ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਘਰਵਾਲੀ ਸੀ, ਲੜਕੀ ਸੀ, ਤੇ ਆਪ ਸੀ, ਦੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਚੌਧਰੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਘਾਹ ਖੋਦਦਾ ਰੋਜ਼, ਰੋਜ਼ ਖੋਦ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਧਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਪੈਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੇਵੜੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਆਪਣਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਜਿਹਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਮੰਝ ਹੈ, ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਾਡਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਜਾ। ਮੇਵੜਾ ਉਥੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਇਹਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਮਣ ਛੋਲੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਸੀ। ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਕਿੰਨੇ ਔਖੇ ਸੀ। ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਾ ਬਣਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਘਬਰਾਓ ਨਾ ਤੁਸੀਂ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੈ ਉਹ ਲੈ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਬੰਧੂਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਦਿਓ। ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲੈ ਆਓ ਤੇ ਬੰਧੂਆਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ।

ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿੰਨਾਂ ਔਖਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਬੰਧੂਆ ਕਰਕੇ, ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਆਏ, ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਜਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਨਾਲ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੇਵੜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਲਿਆ। ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਕਿਥੋਂ ਆਉਣੇ ਸੀ? ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੰਧੂਆਂ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੋੜੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲਿਆਂਦੇ। ਬਹੁਤ ਔਖੀ

ਗੱਲ ਹੈ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਨਿਭਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤੀ,
ਚਾਕਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੈ।

ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦੁ ॥

ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ ॥

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੋ ਲਗਾ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਲਗਾ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੪

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਆਹ ਨੀਂ ਸਿੱਖੀ 'ਚ ਭਾਉਂਦਾ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਕਸਵੱਟੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਘਰਵਾਲੀ ਬੰਧੂਆ ਬਣਾ ਦਿਤੀ, ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਲਏ, ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਝ! ਚਿੱਠੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਓ। ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ ਭਾਈ? ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦੇ ਨੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਝ ਜਿਹੜਾ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਤਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਹਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਝਾੜੂ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦੇ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਦਾ ਰਹਿੰਦੇ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ, ਲੱਕੜੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰਦੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿ ਰੋਟੀ ਕਿੱਥੋਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋਇਆ। ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਦੇ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਨੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮਿਲਣਾ।

ਹੁਣ ਕਿੱਡੀ ਕਸਵੱਟੀ ਲੱਗ ਗਈ, ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਖੋਹ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੇ। ਲੜਕੀ ਕਿਤੇ ਬੰਧੂਆ ਹੋ ਗਈ। ਘਰਵਾਲੀ ਕਿਤੇ ਹੋ ਗਈ, ਚੌਧਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਮਾਣ-ਇੱਜ਼ਤ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ ਉਹ ਖਤਮ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪੰਗਤ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਰਤਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਮਿਲ ਗਏ। ਜਦ ਆਈ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਮੰਝ ਦੀ, ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਥਾਲੀ ਨਾ ਰੱਖੀ ਅੱਗੇ। ਦੂਜੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਆਇਆ, ਇਹਨੇ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਹੱਥ 'ਤੇ

ਰੱਖ ਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਛੁੱਕੇਂ। ਉੱਠ ਪੰਗਤ 'ਚੋਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਬੀਤਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਛ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵੀ ਛੁੱਕਣਾ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਧੰਨ ਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ। ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੈਂ ਯਾਦ ਤਾਂ ਹਾਂ ਨਾ। ਧੰਨ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਾ ਦਿਓ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਛੁੱਕਣਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਛੁੱਕ ਲੈਣਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ।

ਅਖੀਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੋਰ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੱਕੜਾਂ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਗਲ 'ਚ ਰਸਤਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਵੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਭੱਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਆਵਾਜ਼ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'-'ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਇੱਕ ਦਮ ਤਖਤ ਤੋਂ ਉਠਦੇ ਨੇ, ਉਠਦੇ ਹੀ ਹਾਕ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਲੱਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਛੇਤੀ, ਜਲਦੀ ਲਿਆਓ ਲੱਜਾਂ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੋੜਾ ਪਹਿਨ ਲਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਘੋੜੇ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓ।

"ਨਹੀਂ।"

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੌੜਦੇ-ਦੌੜਦੇ ਖੂਹ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਪੁੱਛੋ ਕੌਣ ਹੈ?"

ਕਹਿੰਦੇ, ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗਰੀਬੜਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।"

ਕਹਿੰਦੇ, ਲੱਜ ਸੁੱਟਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ ਦਾ ਭੱਰਾ ਕੱਢੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ।

ਖੂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਭੱਰਾ ਚੁੱਕੀਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਲੱਕੜਾਂ, ਭੱਰਾ ਕੱਢੇ ਪਹਿਲਾਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੱਰਾ ਵੀ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੂੰ ਵੀ ਕੱਢਿਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮੰਝ ਤੋਂ ਰੁਕ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਐਨਾ ਵੈਰਾਗ ਚੱਲਿਆ, ਬੋਲ ਵੀ ਨਾ ਹੋਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਧੰਨ ਭਾਈ ਮੰਝ! ਧੰਨ! -

ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੇ,
ਗੁਰੂ ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ।
ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ,
ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਮੰਝ! ਮੰਗ ਕੀ ਮੰਗਦੈਂ?"

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰਾ 'ਨਾਮ' ਉਹ ਚਲਦਾ ਰਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੜਾਂ ਨਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਮੰਗ।"

ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਮੰਝ ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਐਨਾ ਕਰੜਾ ਨਹੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਓ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਸਵੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਣੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਮੰਝ! ਬਾਰਾਂ ਵੰਨ੍ਹੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਾਓ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਤਾਓ ਦੇ ਕੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਢਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੋਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਕਰਨਗੇ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ, ਬਾਰਾਂ ਵੰਨ੍ਹੀ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਕਸਵੱਟੀ ਸਹਿਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਦੋਂ ਲਗਦੀ ਐ ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ,
ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ ਮਰਜੀਵੜੇ।

ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੮

ਕਸਵੱਟੀ ਨੂੰ ਸਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਟੈਸਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਪੱਕਾ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੱਚਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਹ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰੀ ਨਾ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ (4 ਦਸੰਬਰ 2016) ਦੇ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿਚ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਠੀਕਰਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਭੰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਲੋਕ ਲਈ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਵਰਗਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੌਤਕ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ ਪਰ ਦੇਵਪੁਰੀ ਵਿਚ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਣ ਲਗੀ -

ਠੀਕਰ ਫੌਰਿ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰਿ

ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਿ ਕੀਯਾ ਪਯਾਨਾ॥

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨਿ॥

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਚਲਤ ਭਯੋ ਜਗਤ ਕੋ ਸੋਕ॥

ਹੈ ਹੈ ਹੈ ਸਭ ਜਗ ਭਯੋ ਜੈ ਜੈ ਸੁਰ ਲੋਕ॥

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ 15-16

ਉਹ ਕੈਸੀ ਕਿਰਿਆ ਸੀ ਜੋ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰ ਵਿਖਾਈ? ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਆਪਣੀ ਉਮਤ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਐਸੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਲਈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਈਮਾਨ ਲਈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ 'ਦੂਜਾ' ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਨ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬਿਗਾਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਭਾਈ ਭਾਈ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਦਾ ਦੁੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਦ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ, ਕੋਈ ਮਜ਼੍ਹਬ ਸੰਕੀਰਣ ਦਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਤ ਭਾਵ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਬਗਾਨਿਆਂ ਵਿਚ, ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਏਥੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਇਕ ਆਇਤ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਰੱਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੀ ਮੋਮਨ (ਧਰਮੀ) ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਕਾਫਰ (ਰੱਬ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ) ਹਨ; ਸੀਮਤ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ

ਭਾਵ ਲੈ ਲਿਆ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮੋਮਨ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਕਾਫਰ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮਨ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੁਆਬ (ਪੁੰਨ) ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਗਲਤ ਤਸ਼ਰੀਹ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਮੌਲਵੀ ਐਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਪਰ ਕਹਿਰ ਵਰਸਾਅ ਰਹੇ ਸਨ, ਬੁੱਤ ਤੋੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੰਦਰ ਢਾਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਸਵਾ ਸਵਾ ਮਣ ਭਾਰ ਦੇ ਜੰਝੂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਰੋਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਐਸਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਿਸਾਬ ਲਾਉ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਖੂਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅੱਲਾ-ਤਾਲਾ ਅੱਗੇ ਇਬਾਦਤ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਹੈ। ਐਸੀ ਜਹਾਲਤ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹੀ ਐਸੇ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

1675 ਈ. ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ, ਮਟਨ (ਕਸ਼ਮੀਰ) ਵਾਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਪਕੜਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਸੋਚ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ 9 ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਅੰਦਰ ਆਏ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਿਤਾ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਹਿਰੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਲਮ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਲਕ-ਗੋਬਿੰਦ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਇਆ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ, ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ।

ਅੱਜ ਅਸੀਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ

ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਬੇਇੱਤਹਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਕੇ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਿੱਘੇ ਕਰਨਾ ਲੱਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਮੁਲਕਾਂ, ਧਰਮਾਂ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ, ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਜਿੰਦੜੀਆਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਿਆਨਕ ਜੰਗ ਦੇ ਬੱਦਲ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਮੰਡਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਯੁੱਧ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਠਲ੍ਹ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜਨੂੰਨ ਦੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨੂੰ ਠਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਰੇ ਅਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਘੱਲ ਦਿਉ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਕਾਰਨਾਮਾ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚ, ਨਿਆਂ ਧਰਮ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਸੀਸ ਦੇਣਾ ਪਵੇ ਪਰ ਧਰਮ ਦਾ ਸਿਰੜ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ, ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹਿਤ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਜੰਝੂ ਇਸ ਦੇ ਕੇਵਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਾਕੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

**ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਭ ਤਾਕਾ॥
ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲ੍ਹ ਮਹਿ ਸਾਕਾ॥
ਸਾਧਨ ਹੇਤਿ ਇਤੀ ਜਿਨਿ ਕਰੀ॥
ਸੀਸੁ ਦੀਯਾ ਪਰੁ ਸੀ ਨ ਉਚਰੀ॥
ਧਰਮ ਹੇਤ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ॥
ਸੀਸੁ ਦੀਆ ਪਰੁ ਸਿਰਗੁ ਨ ਦੀਆ॥
ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ॥
ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ॥**

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ 13-14

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਰੱਬੀ-ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਗਤ ਕਰਾਮਾਤੀ ਨਾਟਕਾਂ ਚੇਟਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੈਭੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -

**ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ
ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ॥ ਅੰਗ - 1427**

ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1621 ਈ. (ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ 5, 1678 ਬਿਕਰਮੀ) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਭਰਾ ਸਨ - ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਸੂਰਜ ਮੱਲ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਅਨੀਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਜੀ। ਇਕ ਭੈਣ ਸੀ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ। ਆਪ ਸਭ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਲਾਲ ਚੰਦ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ, ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਦਸੰਬਰ 1704 ਈ. ਵਿਚ ਸਰਹੰਦ (ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ) ਠੰਢੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮਹਾਨ ਦਾਦੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈ ਕੇ ਛੋਟੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਅਣਖੀਲੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਜਦੇ ਰਹੇ, ਅੰਤ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਉਪਰੰਤ ਧਰਮ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ।

(ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਵਿਦਿਆ ਦਿਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸੈਨਿਕ ਯੋਧਾ ਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਲਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਸੁਮੇਲ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੂਜਾ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ, ਤੀਜਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਚੌਥਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਏ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਯੁੱਧ ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਲਕ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗਦ ਗਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਤੇਗ ਦਾ ਕਮਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਪਿਤਾ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇਗ ਮੱਲ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਸੀ।

4 ਮਾਰਚ 1644 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਗਏ। ਗੁਰਿਆਈ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹਾਲੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤਦ ਤਕ ਆਪ (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਕਾਲੇ ਚਲੇ ਜਾਉ। ਬਕਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਭੋਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ 20 ਸਾਲ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ-ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ।

ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਠਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਮਹਾਨ ਤਪਸਿਆ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ।

30 ਮਾਰਚ 1664 ਈ. ਨੂੰ ਅੱਠਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਪਤ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛ ਤੇ ਐਨਾ ਉਤਰ ਹੀ ਦਿਤਾ, 'ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ'। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਸਨ। (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਨ ਅਤੇ ਬਕਾਲੇ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਿਆਈ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ 22 ਭੇਖੀ ਪੁਰਖ, ਸੋਢੀ, ਮਸੰਦ ਬਕਾਲੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੀਰਮਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਪਦਰਵੀ ਮਸੰਦ ਸ਼ੀਹਾ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਸੀ। (ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਭੌਰੇ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਉਚੀ ਸੁਰਤਿ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਗਧ ਰਹੇ। ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਭਾਈ ਦਵਾਰਕਾ ਦਾਸ ਭਾਈ ਗੜੀਏ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬਕਾਲੇ ਪੁੱਜੇ। ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਦਰਗਾਹ ਮੱਲ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਪੁੱਜੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੰਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਖਬਰ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਪਾਖੰਡੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਪੋਲ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ।

ਬੌੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਲਬਾਣਾ ਬਕਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜਿਆ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਪਾਖੰਡੀ ਗੁਰੂਆਂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਨਾ ਜਾਣ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਪਰਤਾਵੇ ਵਜੋਂ ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਿਦਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਹੋਈ ਭੇਟਾ ਅਰਪਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਪਟ ਗਿਆ। 500 ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਪੱਲਾ ਫੇਰ ਕੇ ਕੂਕ ਉਠਿਆ, 'ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ, ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ'। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਤਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਕ ਪਤਰਾ ਵਾਚ ਗਏ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ। ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਦ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਜੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ

ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ। ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਕਾਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਿਲਾਸਪੁਰ (ਕਹਲੂਰ) ਦੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ ਮਾਖੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ ਨਗਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਏਥੇ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਘਰ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਧਰਮਸਾਲ ਉਸਾਰੀ। ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵਸਾਇਆ, ਕਿਰਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਥਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਸਾ ਕੇ ਆਪ ਜੀ 1665 ਈ. ਵਿਚ ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਤੁਰ ਪਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਰੁਕ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਰਹੇ। ਸੈਫਾਬਾਦ ਵਿਚ ਸੈਫੋਦੀਨ ਪੀਰ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ। ਕੈਬਲ, ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ, ਦਿੱਲੀ, ਮਥਰਾ, ਬਿੰਦਰਾਬਨ, ਆਗਰਾ, ਫਤਹਿਪੁਰ ਹੁੰਦੇ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਹਰਿਦਵਾਰ ਪੁੱਜੇ। ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਏਥੇ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਰਹੀ। ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਟਨਾ ਰੁਕੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਏਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਵਾਪਸ ਪਟਨੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਨਵੰਬਰ 1667 ਵਿਚ ਅਹੋਮ ਦੇ ਰਾਜੇ ਚੱਕਰਧਵਜ ਨੇ ਗੋਹਾਟੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁਗਲਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਨਵਰੀ 1668 ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਹਾਟੀ ਤੇ ਮੁੜ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦਰਾਇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ। ਆਸਾਮ ਦੀਆਂ ਜਾਦੂਗਰਨੀਆਂ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਹਿਮ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਏ। 1669 ਈ. ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੁਬਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕੈਂਪ ਲਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਦੂਗਰਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਾਦੂਗਰਨੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕੀਤੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਪਰ ਥੀਂ 26 ਫੁੱਟ ਲੰਬਾ ਪੱਥਰ ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਵਲ ਸੁਟਿਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੈਂਪ ਦੇ ਪਾਸ ਡਿਗਿਆ ਤੇ ਅੱਧਾ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਧੱਸ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਸੁਟਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਖੀਰ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁਲਾਹ ਕਰਵਾਈ, ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸਥਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ

ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪੇ ਬਖਸ਼ੇ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਮੇਟ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

1671 ਈ. ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ। ਏਥੇ ਹੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਗਈ, ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਹਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਐਨਾ ਨਿਰਦਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਰਮੱਦ ਵਰਗੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਤੇ ਜਜ਼ੀਆ ਟੈਕਸ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੁਤਹਸਬੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਦਰਗਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ। ਧੱਕੇ ਤੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਇਫਤਖਾਰ ਖਾਨ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਹੀ ਮਟਨ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਤ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ ਦੀ ਸਰਕਰਦਗੀ ਹੇਠ 500 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬਿਪਤਾ ਦੱਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਡਤ ਹੀ ਧਰਮ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣੀ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜ਼ਾਲਮਖਾਨ ਰਾਹੀਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਪੁਜਿਆ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਗਰੇ ਵਲ ਚਲ ਪਏ ਸਨ। ਓਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਲਿਆ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ - ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਤੀਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ। ਕਾਫੀ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਚ ਧਰਮ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਖਰ ਕਾਜ਼ੀ ਅਬੁਲਵਹਾਬ ਨੇ ਫਤਵਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਮਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਦਿਆਲਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਉਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਸਤੀਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਰੂ ਲਪੇਟ ਕੇ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਦਰਦਨਾਕ ਸਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਤਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮਿਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਨ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫਤਵਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਥਾਪਤ ਹੈ, ਏਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜਲਾਲਦੀਨ ਨਾਮ ਦੇ ਜਲਾਦ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ

ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਧੜ ਨਾਲੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ। ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਬੱਦਲ ਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੀ ਆਈ। ਇਸ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਸੀਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਭਾਈ ਲਖੀਸ਼ਾਹ ਗੱਡਿਆਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਲਈ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧੜ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਡੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਇਕ ਪਲੰਘ ਦੇ ਉਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਾ ਘਰ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਏਥੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਪੰਨ ਲਖੀਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ, ਪੰਨ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਗੁਰੂ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਘਰ ਸੁਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਓਧਰੋਂ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭਿੱਜਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ, ਭਾਈ ਜੈਤੋ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਬੋਲੇ -

‘ਰੰਗਰੇਟਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੇਟਾ’ ਇਸ ਸੇਵਾ ਸਦਕਾ ਜੈਤੋ ਰੰਗਰੇਟਾ ਅਮਰ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਜਿਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੀਸ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਓਥੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਇਸਥਿਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਧਿਆਤਮਕ-ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ 59 ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ 57 ਸ਼ਲੋਕ ਸੰਮਿਲਤ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਧਨ, ਪ੍ਰਭਿਤਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਲੋਭ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ -

**ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਜਗੁ ਭਰਮ ਭੁਲਾਨਾ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਛੋਡਿਆ
ਮਾਇਆ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਾ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ
ਤਾ ਕੈ ਰਸਿ ਲਪਟਾਨਾ ॥
ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਭਤਾ ਕੈ ਮਦ ਮੈ
ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਹੈ ਦਿਵਾਨਾ ॥**

ਅੰਗ- 684

**ਲੋਭਿ ਗ੍ਰਸਿਓ ਦਸਹੁ ਦਿਸ ਧਾਵਤ
ਆਸਾ ਲਾਗਿਓ ਧਨ ਕੀ ॥**

ਅੰਗ - 411

ਇਕ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ, ਧਨ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਦੂਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਧਨ ਵੀ ਨੀਵੇਂ ਤੇ ਪਾਪ ਭਰੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦਸ਼ਾ ਹੋਰ ਵੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਲ, ਛਲ, ਫਰੋਬ, ਧੋਖਾ,

ਪਾਖੰਡ, ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਪਣਾਅ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਸ਼ੂ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

**ਕਰਿ ਪਰਪੰਚ ਉਦਰ ਨਿਜ ਪੋਖਿਓ
ਪਸੁ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਇਓ ॥ ਅੰਗ - 633**

**ਸੁਖ ਕੈ ਹੇਤਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਤ
ਸੇਵ ਕਰਤ ਜਨ ਜਨ ਕੀ॥
ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ ਸੁਆਨ ਜਿਉ ਡੋਲਤ
ਨਹ ਸੁਧ ਰਾਮੁ ਭਜਨ ਕੀ॥**

ਅੰਗ - 411

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਜਣੇ-ਖਣੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰ ਦਰ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਖੋ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋਗੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ -

**ਪਾਪੀ ਹੀਐ ਮੈ ਕਾਮੁ ਬਸਾਇ॥
ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਯਾ ਤੇ ਗਹਿਓ ਨ ਜਾਇ॥
ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਅਰੁ ਸੰਨਿਆਸ॥
ਸਭ ਹੀ ਪਰਿ ਡਾਰੀ ਇਹ ਫਾਸ॥ ਅੰਗ - 1186**

ਇਸ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਵੇ? ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਪੁਰਾਤਨ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੁਰਾਣ ਸੁਣ ਵੀ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ; ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ -

**ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਾਧ ਮਗ ਸੁਨਿ ਕਰਿ
ਨਿਮਖ ਨ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ॥ ਅੰਗ- 220**

ਧਨ, ਰਾਜ, ਐਸ਼ਵਰਜ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਹੀ ਐਸਾ ਲਬੁ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਅਸੀਂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਲਬੁ ਅਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਨਿਕਟ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲਬੁ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲਬੁ ਅਤੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਲਈ ਝੂਠ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਲਬੁ, ਪਾਪ ਤੇ ਝੂਠ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗਿਆਨ-ਵਿਹੁਣੀ ਮੁਰਦਾ ਹੋਈ ਪਰਜਾ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸਹਿਣ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਲਬੁ ਪਾਪੁ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ
ਕੂੜੁ ਹੋਆ ਸਿਕਦਾਰੁ॥
ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ॥
ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣੀ
ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ॥ ਅੰਗ- 469**

ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਇਸੇ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ

ਅਸਾਧ ਸੰਕਟ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਵੰਗਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੇ ਨਿਮੋਝੂਣ ਜਨਤਾ ਵਿਚੋਂ ਆਪਾ-ਵਾਰੂ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦਰਦ-ਭਰੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਇਉਂ ਉਡਾ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਸੁੱਕੇ ਤੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਸੰਤ, ਸਾਧ, ਸਾਧੂ, ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਲਬ, ਲੋਭ, ਝੂਠ ਦੇ ਅਸਾਧ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਸਾਧ ਕੀ ਆਇਓ
ਦੁਰਮਤਿ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ॥
ਤਬ ਨਾਨਕ ਚੇਤਿਓ ਚਿੰਤਾਮਨਿ
ਕਾਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ॥ ਅੰਗ- 633**

ਐਸਾ ਸਾਧ ਵਿਅਕਤੀ ਨਿਜੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੀਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

**ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਮਮਤਾ ਤਜੈ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਤਰੈ ਅਉਰਨ ਲੇਤ ਉਧਾਰ॥
ਅੰਗ- 1427**

ਸਾਧੂ ਜਨ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਖੋਟੀ ਮਤ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਮਤਾ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਿਜ-ਹਿਤ, ਲੋਕ ਹਿਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਸਾਧ ਜਨ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਲੋਕ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਐਸੇ ਲੱਛਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥
ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ
ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥
ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੈ
ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ॥
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ
ਨਾਹਿ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨਾ॥
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ
ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ
ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ॥ ਅੰਗ - 634**

ਸਾਧ ਜਨ ਲਈ ਸੁਖ ਦੁਖ, ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ, ਇਜ਼ਤ-ਬੇਇਜ਼ਤੀ, ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ-ਨਿੰਦਿਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜ਼ਹਿਰ, ਸੋਨਾ ਮਿਟੀ, ਨਰਕ-ਸੁਰਗ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਹਨ। ਉਹ ਸਦਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਮੁਗਧ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 54 'ਤੇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧

**ਲਬੁ ਕੁਤਾ ਕੁਤੁ ਚੁਹੜਾ;
ਠਗਿ ਖਾਧਾ ਮੁਰਦਾਰੁ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜਾ ਖਾਣ ਦਾ ਲਬੁ=ਲਾਲਚ ਹੈ ਇਹ ਕੁੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਣ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੁੱਤਾ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੁੜ=ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਇਹ ਚੁਹੜਾ=ਚੰਡਾਲ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਤਾਈਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਠੱਗੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਰਦਾਰੁ=ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਤੁੱਲ ਹੈ।

**ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਪਰ ਮਲੁ ਮੁਖ ਸੁਧੀ;
ਅਗਨਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਚੰਡਾਲੁ॥**

ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ=ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਸੁਧੀ=ਨਿਰੀ ਪਰ ਮਲੁ=ਪਰਾਈ ਮੈਲ ਬਿਸਟਾ ਖਾਣ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ ਜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ, ਉਹ ਚੰਡਾਲ=ਚੁਹੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਲੋਕ ਨੀਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

**ਰਸ ਕਸ ਆਪੁ ਸਲਾਹਣਾ;
ਏ ਕਰਮ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ॥੧॥**

ਜਿਹੜੇ ਰਸ ਕੱਢ ਕੇ ਖਾਣੇ, ਕਸ=ਕਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਕੱਛੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਆਦਿ ਪੀਣੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਲਾਹਣਾ=ਸਿਫਤ ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਏ=ਹੇ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਬਾਬਾ; ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਹੋਇ॥

ਬਾਬਾ=ਹੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਐਸੇ ਬਚਨ ਬੋਲੀਐ=ਬੋਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਹੋਇ=ਹੋਵੇ ਵਾ: ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਭਾਵ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਵਾਲੇ ਉਹ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਨਿਸ਼ਟ ਜਗਿਆਸੂ ਫਿੱਕੇ ਬਚਨ ਨਾ ਬੋਲੇ।

**ਉਤਮ ਸੇ ਦਰਿ ਉਤਮ ਕਹੀਅਹਿ;
ਨੀਚ ਕਰਮ ਬਹਿ ਰੋਇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਵਿਚਾਰ ਆਦਿ ਉਤਮ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ ਹਨ, ਉਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਤਮ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੀਚ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਇ=ਰੋਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਰਸੁ ਸੁਣਿਨਾ, ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ;

ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ॥

ਜਿਹੜਾ ਸੋਨੇ ਜੋੜਨ ਦਾ ਰਸ ਹੈ ਤੇ ਰੁਪਾ=ਚਾਂਦੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸ ਹੈ ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਾਮਣਿ=ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਪਰਮਲ=ਚੰਦਨ ਕੀ=ਦੀ ਵਾਸੁ=ਵਾਸਨਾ ਭਾਵ ਸੁਗੰਧੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਰਸ ਹੈ।

**ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ;
ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ॥**

ਇਵੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਰਸੁ=ਪ੍ਰੇਮ, ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੇਜਾਂ ਤੇ ਮੰਦਰ=ਘਰਾਂ ਦਾ ਰਸੁ=ਪ੍ਰੇਮ, ਮਿੱਠੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਦਾ ਰਸੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਮਾਸ ਆਦਿ ਖਾਣ ਦਾ ਰਸੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

**ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ;
ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ॥2॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਸ ਸਰੀਰ=ਦੇਹ ਕੇ=ਦੇ ਤਾਈਂ ਏਤੇ=ਇਤਨੇ ਰਸ=ਸੁਆਦ ਚਿੰਬੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਕੈ=ਕਿਥੇ ਤੇਰੇ ਘਟਿ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸੁ=ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ।

**ਜਿਤੁ ਬੋਲੀਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ;
ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਉ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਬੋਲੀਐ=ਬੋਲਣ ਕਰਕੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਸੋ=ਉਹੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ=ਪ੍ਰਵਾਨੀਕ ਹੈ।

**ਫਿਕਾ ਬੋਲਿ ਵਿਗੁਚਣਾ;
ਸੁਣਿ ਮੁਰਖ ਮਨ ਅਜਾਣੁ॥**

ਫਿਕਾ=ਬੇਰਸ ਬਚਨ ਬੋਲਿ=ਬੋਲਣੇ ਕਰਕੇ ਵਿਗੁਚਣਾ=ਖਰਾਬ ਹੀ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉ ਕਿ ਹੇ ਮੁਰਖ=ਬੇਸਮਝ, ਅਜਾਣ=ਅਣਜਾਣ ਮਨ ਇਸ ਸੁਭ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਕਰ ਵਾ: ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵੱਲੋਂ ਮੁਰਖ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਣਜਾਣ ਮਨ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੂਪੀ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣਿ ਕੇ ਮੰਨਣਾ ਕਰ।

**ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵਹਿ ਸੇ ਭਲੇ;
ਹੋਰਿ ਕਿ ਕਹਣ ਵਖਾਣੁ॥੩॥**

ਜੋ=ਜਿਹੜੇ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਵਾਗਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵਹਿ=ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੇ=ਉਹ ਭਲੇ=ਚੰਗੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਹੋਰ ਕਿ=ਕੀ ਕਹਣ=ਕਹਿ ਕਰਕੇ ਵਖਾਣ=ਵਖਿਆਣ ਕਰੀਏ॥

**ਤਿਨ ਮਤਿ ਤਿਨ ਪਤਿ ਤਿਨ ਧਨੁ ਪਲੇ;
ਜਿਨ ਹਿਰਦੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥**

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਮੱਤ ਹੈ, ਪਤਿ=ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤ ਬੇਤਿਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਨਾਮ

ਰੂਪੀ ਧਨ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲੀਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

**ਤਿਨ ਕਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹਣਾ;
ਅਵਰ ਸੁਆਲਿਉ ਕਾਇ॥**

ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਕੀ ਸਾਲਾਹਣਾ=ਸਿਫਤ ਕਰੀਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਕੱਥ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਾਇ=ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੀ ਸੁਆਲਿਉ=ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਵਾ: ਹੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਆਲਿਉ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੀ ਕਥਨ ਕਰੀਏ ਵਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਆਲਿਉ=ਸੁਆਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਜੋ ਹੈ, ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰੀਏ ਭਾਵ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਵਾ: ਅਵਰ=ਹੋਰ ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਲਾਹਣਾ ਹੈ।

**ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ;
ਰਾਚਹਿ ਦਾਨਿ ਨ ਨਾਇ॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਜੀਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰੂਪੀ ਨਦਰੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ=ਬਾਹਰ ਹਨ; ਨਾ ਉਹ ਨਾਇ=ਨਾਮ ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਾਚਹਿ=ਰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜੋ ਹਨ, ਉਹ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਿਚ ਹੀ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ ਅਥਵਾ ਉਹ ਮਾਇਆ 'ਚ ਰਚੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਥਵਾ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਦਾਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਚਦੇ ਵਾ: ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਚਦੇ, ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਚ ਹੀ ਲਿਵਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧

**ਅਮਲੁ ਗਲੇਲਾ ਕੁੜ ਕਾ;
ਦਿਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰਿ॥**

ਕੁੜ=ਝੂਠ ਕਾ=ਦਾ ਅਮਲੁ=ਨਸ਼ਾ ਰੂਪ ਜੋ ਅਫੀਮ ਦਾ ਗਲੇਲਾ=ਗੋਲਾ (ਮਾਵਾ) ਹੈ, ਦੇਵਣਹਾਰਿ=ਦੇਵਣਵਾਲੇ ਅਮਲੀ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਵਾ: ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੜ=ਝੂਠ ਰੂਪੀ ਅਮਲ ਦਾ ਗਲੇਲਾ=ਗੋਲਾ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇਵਣਹਾਰਿ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਤਾ=ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਹ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਅਮਲ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ।

**ਮਤੀ ਮਰਣੁ ਵਿਸਾਰਿਆ;
ਖੁਸੀ ਕੀਤੀ ਦਿਨ ਚਾਰਿ॥**

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਮਤੀ=ਬੁੱਧੀ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ=ਭੁਲਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਛਲ ਕਪਟ ਕਰ ਕੇ, ਠੱਗੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ, ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਉਹ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ= ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਝੂਠ ਵਾ: ਮਾਇਆ

ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਤੀ=ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਮਰਨਾ ਭੁਲਾ ਕੇ ਚਾਰ ਕੁ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਨਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**ਸਚੁ ਮਿਲਿਆ ਤਿਨ ਸੋਫੀਆ;
ਰਾਖਣ ਕਉ ਦਰਵਾਰੁ॥1॥**

ਜਿਹੜੇ ਕੂੜ=ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਰੂਪ ਅਫੀਮ ਦੇ ਮਾਵੇ (ਗੋਲੇ) ਭਾਵ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਸੋਫੀਆ=ਅਮਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ, ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਦਰਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਾਖਣ=ਰੱਖਣ ਕਉ=ਵਾਸਤੇ ਸਚੁ=ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਮਿਲਿਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਵਾ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਭੇਟਾ ਰਾਖਣ=ਰੱਖਣ ਕਉ=ਵਾਸਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਾਨਕ; ਸਾਚੇ ਕਉ ਸਚੁ ਜਾਣੁ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਕੇ ਸਾਚੇ=ਸੱਚੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਉ= ਨੂੰ ਹੀ ਸਚੁ=ਸੱਚਾ ਜਾਣੁ=ਜਾਨਣਾ ਕਰ।

**ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ;
ਤੇਰੀ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ਮਾਣੁ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥**

ਜਿਤੁ=ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਿਐ=ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਕਰ ਕੇ ਸੁੱਖ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰੀ ਮਾਣੁ=ਵਡਿਆਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚਲੈ=ਚੱਲਣਗੀਆਂ ਵਾ: ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਣੁ=ਇੱਜ਼ਤ ਸਹਿਤ ਚਲੈ=ਚੱਲਣਾ ਭਾਵ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਹਾਉ।

**ਸਚੁ ਸਰਾ ਗੁੜ ਬਾਹਰਾ;
ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਚਾ ਨਾਉ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਸੱਚ ਰੂਪੀ ਸਰਾ=ਸ਼ਰਾਬ ਕੁੜ ਰੂਪੀ ਵਾ: ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਗੁੜ ਤੋਂ ਬਾਹਰਾ=ਬਗੈਰ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਚ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਗੁੜ ਬਾਹਰਾ=ਬਾਹਲਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁੜ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੁਣਹਿ ਵਖਾਣਹਿ ਜੇਤੜੇ;

ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥

ਜੇਤੜੇ=ਜਿਤਨੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਹਿ=ਸੁਣਦੇ ਵਖਾਣਹਿ=ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾ: ਰਸ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਹਉ=ਅਸੀਂ ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਉ=ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

**ਤਾ ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਜਾਣੀਐ;
ਜਾ ਮਹਲੀ ਪਾਏ ਥਾਉ॥੨॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਹ ਮਨ ਤਾਂ ਹੀ ਖੀਵਾ=ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾ=ਜਦੋਂ ਸੱਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਮਹਲੀ=ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਜੀਵ ਥਾਂ ਪਾ ਲਵੇ; ਅਥਵਾ ਇਹ ਜੀਵ ਮਹਲੀ=ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਮਹਿਲ 'ਚ ਥਾਉ=ਟਿਕਾਣਾ ਪਾ ਲਵੇ।

**ਨਾਉ ਨੀਰੂ ਚੰਗਿਆਈਆ;
ਸਤੁ ਪਰਮਲੁ, ਤਨਿ ਵਾਸੁ ॥**

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈਆ=ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰਨ, ਨੀਰੂ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਮਲੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਲੋਕ ਨਹਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਵੇ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬਦਬੋ ਨਾ ਆਵੇ। ਇੱਧਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਰੂਪੀ ਪਰਮਲੁ=ਚੰਦਨ ਦੀ ਵਾਸੁ=ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੀ ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਤੇ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਾ: ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਬਦਬੋ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਵਾਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇਸ-ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਤਕ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

**ਤਾ ਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ਉਜਲਾ;
ਲਖ ਦਾਤੀ ਇਕ ਦਾਤਿ ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਤਿਸੈ=ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਹਿ=ਕੋਲ ਹੀ ਦੂਖ=ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਆਖੀਅਹਿ=ਕਹਿਣ ਕਰੀਏ, ਜਿਸੈ=ਜਿਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਾਸਿ=ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੂਖ=ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਜਿਤਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਦੁਖ ਕੀਆ ਪੰਡਾ ਖੁਲੀਆ ਸੁਖੁ ਨ ਨਿਕਲਿਓ ਕੋਇ॥
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਜਲਾਇਆ ਦੁਖੀਆ ਚਲਿਆ ਰੋਇ॥
ਅੰਗ - ੧੨੪੦

**ਸੋ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ;
ਜਾ ਕੇ ਜੀਅ ਪਰਾਣ ॥**

ਹੇ ਭਾਈ! ਸੋ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਉਂ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਸਾਰੀਐ=ਭੁਲਾਈਏ, ਜਾ=ਜਿਸ ਕੋ=ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਅ=ਸੁਖਮ ਸਰੀਰ, ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ, ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਆਦਿ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਈ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

**ਤਿਸੁ ਵਿਣੁ ਸਭੁ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ;
ਜੇਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ ॥**

ਤਿਸੁ=ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਣੁ=ਬਗੈਰ ਸਭੁ=ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ=ਨਾਪਾਕ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਤਾ=ਜਿਤਨਾ ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ ਪੈਨਣੁ=ਪਹਿਨਣਾ ਭਾਵ ਹੰਢਾਉਣਾ ਤੇ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਖਾਣੁ=ਛਕਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਨਖਿੱਧ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਚੀਜ਼ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਖਾਇਆ ਮੈਲੁ ਵਧਾਇਆ ਪੈਯੈ ਘਰ ਕੀ ਹਾਣਿ॥
ਅੰਗ - ੧੧੩੧

ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਹੀ ਵਧਾਈ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਤੁ ਪੈਯੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ॥ ਅੰਗ - ੧੬

ਭਾਵ ਪਹਿਨ ਕੇ ਵੀ ਤਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ 'ਚ ਵਿਕਾਰ ਹੀ ਚੱਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਖਾਣਾ ਤੇ ਪਹਿਨਣਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੀ ਹੈ।

**ਹੋਰਿ ਗਲਾਂ ਸਭਿ ਕੂੜੀਆ;
ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਪਰਵਾਣੁ ॥੪॥੫॥**

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਭ ਕੂੜੀਆਂ=ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ। ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਜੇ ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਵ ਜਾਵੇ ਤਦ ਹੀ ਜੀਵ ਪਰਵਾਣੁ=ਪ੍ਰਵਾਨੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਅ ਜਾਈਏ, ਇਹੋ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਅਫੀਮ ਦਾ ਮਾਵਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਭ ਨਸ਼ੇ ਆਦਿ ਝੂਠੇ ਹੀ ਹਨ।

*****

(ਪੰਨਾ 51 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਾਈ ਮੈ ਧਨੁ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥
ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਧਾਵਨ ਤੇ ਛੁਟਿਓ ਕਰਿ ਬੈਠੋ ਬਿਸਰਾਮੁ ॥
ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਤਨ ਤੇ ਭਾਗੀ
ਉਪਜਿਓ ਨਿਰਮਲ ਗਿਆਨੁ ॥
ਲੋਭ ਮੋਹ ਏਹ ਪਰਸਿ ਨ ਸਾਕੈ
ਗਹੀ ਭਗਤਿ ਭਗਵਾਨ ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੰਸਾ ਚੂਕਾ
ਰਤਨੁ ਨਾਮੁ ਜਬ ਪਾਇਆ ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੀ ਮਨ ਤੇ
ਨਿਜ ਸੁਖ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥
ਜਾ ਕਉ ਹੋਤ ਦਇਆਲੁ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ
ਸੋ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੰਪੈ
ਕੋਊ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- 118੯

ਐਸੀ ਖੇੜੇ, ਅਨੰਦ, ਵਿਗਾਸ ਤੇ ਸਹਿਜ ਭਰੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ - ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ, ਸੁੰਦਰ, ਸਹਿਜ ਤੇ ਟਿਕਵੇਂ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੁਖਾਂ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ, ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਤ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮੀਅਤ, ਧਰਮ ਕਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਮਰ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਵੀ ਐਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ -

ਜਨ ਨਾਨਕ ਇਹ ਖੇਲੁ ਕਠਨੁ ਹੈ
ਕਿਨਹੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਨਾ ॥ ਅੰਗ- 219

ਜੇ ਇਹ ਖੇਡ ਕਠਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵੀ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਪਰੰਤ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ, ਉਹ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵੀ ਕੱਟ ਦਿਤੇ।

ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-57)

ਵੱਡੇ ਲੰਬੇ ਦੀਵਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ

ਕਰਮਸਰ ਆ ਕੇ ਢੱਕੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ। ਕਰਮ ਯੋਗ, ਰਾਜ ਯੋਗ ਅੰਦਰ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧ ਗਈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੇਲਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤੂਫਾਨ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਢੱਕੀ ਅੰਦਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹੀ ਲਗਣ ਲਗ ਪਏ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲਾ ਹੀ ਲੱਗਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਮੇਲੇ ਅੰਦਰ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹਿਤ ਸੇਵਾਦਾਰ ਲਗਾਏ ਪਏ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਅਧਿਕ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਪਕਾਣ ਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਨੌਂ ਮਾਘ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਦੀਵਾਨ ਰਿਹਾ। ਕੀਰਤਨ ਅਖੰਡ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹਜ਼ਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਸੁਬਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਚਾਹ ਆਦਿਕ ਛਕਣ ਹਿਤ ਹੀ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਰਾਮ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਇਕ ਵਜੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਆ ਟਿਕਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਹੀ ਚਲ ਸੋ ਚਲ, ਕੀਰਤਨ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੰਤ ਅੱਠ ਵਜੇ ਤੋਂ ਇਕ ਵਜੇ, ਕਈ ਦੋ ਵਜੇ ਤਕ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ। ਫਿਰ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਹੀ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਧਿਆਨ ਆਦਿਕ ਹਿਤ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤਕ ਬਿਸਰਾਮ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਸੌ ਬੋਰੀ ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ ਪਕਵਾਇਆ, ਉਸੇ ਹੀ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਾਲ ਦੇ ਦੇਗੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, "ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾ ਤਦ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਰਗੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਬਨੈਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗਤ ਹਿਤ ਦਾਲ ਤੇ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗਤ ਲਈ ਮਿੱਠੇ ਚਾਵਲ ਬਣ ਸਕਿਆ ਕਰਨ। ਉਸ ਸਾਲ ਦੋ ਸੌ ਕੜਾਹੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਅੱਠ ਮਾਘ ਦੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਤਕ ਲੰਗਰ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਕੋਈ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਢਿੱਲ ਆਉਣ ਤੇ ਰੋਕ

ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਢੰਗ ਕਿਹੜਾ ਸੀ? ਪਰ ਇਸ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜਗਰਾਤੇ ਤੇ ਖੜੋਤੇ ਰਹਿਣ ਨੇ ਹਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਢਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨੌਂ ਮਾਘ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਦਿਨ ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਰਸੀ ਲਗਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਤਨੇ ਥੱਕ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਬਾਹਰ ਆ ਸਕਣ ਦੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਰਾਜੇ ਤਦ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨ ਛਕ ਸਕੇ, ਨਾ ਹੀ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਹੀ ਛਕ ਸਕੇ। ਰਾਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਮਸਾਂ ਹੀ ਕੱਢਿਆ, ਫਿਰ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਭਿਆਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਉਹ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਲਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨੇ ਅਸਰ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ। ਸੁਬਾ ਸ਼ਾਮ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਹ ਤਕਲੀਫ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਇਸ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਕ ਰਸ ਬਿਰਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਲੰਬੇ ਦੀਵਾਨ ਕਰਨਾ ਵਰਤ ਤੋੜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਬਧ ਜੀਵਨ ਹੀ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਬੰਧਨ ਹੀ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤਦ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬੇਅਰਥ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।'

ਸੋ ਇਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਹੋਰ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਹੀ ਦਿਨ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੀਵਾਨ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਅਸਲ ਦੀਵਾਨ ਦਿਨੇ ਹੀ ਕਰ ਲਏ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਸਰ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ ਪਰ ਵੀ ਉਤਮ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਦੀਵਾਨ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ, ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਉਤਮ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਦੀਆਂ ਦੀ ਉਪਜ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਿਥੇ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਹਿਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਹਿਰ ਕੰਢੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਜੋ ਮੇਲੇ ਦੀ

ਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਸਨ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਬਾਹਰ ਆਪ ਬਣਵਾ ਦਿਤੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਦਿਕ ਦੇਣ ਤੇ ਫਿਰ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਜੋ ਸੱਜਣ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਾ ਛਕਣਾ ਚਾਹੁੰਣ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਉਦਮ ਕਰਮ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਦੀਵਾਨ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ, ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਤੇ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਨਿਜਧਾਮ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਣ ਹਿਤ ਹਨ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਦੀਵਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਸਜਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰੋਂ ਉਹੀ ਸੱਜਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਡੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਹੀ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਵੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਲੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਸਾਰੀ ਹੀ ਸੰਗਤ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਭੁੱਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੇ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਤਾ ਮਸਤਾਨੀ ਦਾ ਉਧਾਰ

1938 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰ ਦੌਰੇ ਪਰ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਈ ਮਸਤਾਨੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਹੱਦੋਂ ਵਧ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਰਖਦੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਖਿੱਚ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਾਹੌਰ ਆਉਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਫੀ ਅਰਸਾ ਲਾਹੌਰ ਮੁਜੰਗ ਦੀਵਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਰਾਹੀਂ ਕਰਾਚੀ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮਾਈ ਮਸਤਾਨੀ ਕਾਫੀ ਬੀਮਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਤਾ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੀ ਕਰਨ, ਅਚਾਨਕ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬਾਬੂ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅੰਦਰ ਸਨ ਆ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਦਿਤੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਹਰ ਆਏ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਧਰੋਂ ਆ ਗਏ? ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਿਜੀ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਹੀ ਖੜਾ ਤਕਿਆ ਤਦ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਰ ਹਨ। ਰਾਤ ਦੀ ਗੱਡੀ ਹੀ ਜੱਥੇ ਨੇ ਸਿੰਧ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਮਸਤਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਉ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਕਿਧਰੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਰ ਪੁੱਜਾ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਕੇ ਕਿ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਹ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਪੁਚਾਈ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸਦੀ ਹੈ। ਨਮਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝੇ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਕੇ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਉਠੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਾਤਾ ਤਕੋ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰਾ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰ ਕੀ ਅਸਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੀ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਉਠੋ। ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਸਚੈ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਵਨ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਤੇ ਪਰ੍ਹੇ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਣ ਜੀਵਨ ਇਹ ਸਭੇ ਕੁਝ ਇਸ ਭਰਮ ਦੀ ਹੀ ਉਪਜ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਸੀਭੂਤ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨਿਸਚੇ ਦੇ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸਤਾ ਇਕੋ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਹ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਵਖਰੀ ਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਧਰਦੇ ਹੀ ਹੋ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਲਟ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ, ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਤੱਕੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਸਤਾ ਬਣ ਕੇ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਅਨੰਦ ਤੇ ਰਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਤੇ ਸੰਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨਹਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਤੇ ਸਰਬ ਅੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤੱਕੋ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤ ਪਾਉ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਕਲਾਂ ਅੰਦਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

ਮਸਤਾਨੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਚੁਕੀ। ਇਕੋ ਹੀ ਸ਼ਕਲ ਇਕੋ ਹੀ ਨੂਰ ਇਕੋ ਹੀ ਰੰਗ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਛਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਰ ਇਕ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਰਸ ਦੀ ਨਿੰਮੀ-ਨਿੰਮੀ ਝੜੀ ਹੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਾਂਗ ਵਰਸਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਉਪਰ ਮਾਰੀ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਾ ਆਇਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਉਸੇ ਹੀ ਰਸ ਅੰਦਰ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈ, ਫਿਰ ਉਹ ਰਸ ਦੇਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਫੈਲ ਗਿਆ ਤੇ ਕੁਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਉਸ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਮਸਤਾਨੀ ਉਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਤੇ ਮਹਾਨ ਅਕਹਿ ਰਸ ਵਿਚ ਹੀ ਗੜ੍ਹਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਸੀ। ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਸਨ। ਬੁੱਲ੍ਹ ਫਰਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਿਰਦਾ ਠੰਡਾ ਠਾਰ ਤੇ ਉਮਾਹ ਉਛਾਲੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੂੰਦਾਂ ਸੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਆ ਕੇ ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਟਿਕ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਇਕ ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਦਾ ਨਾਦ ਗੂੰਜਦਾ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਰਸ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਰਸਦਾ ਰਿਹਾ। ਮਾਈ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ-ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਣਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੀ ਛਕ ਲਿਆ ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਸ ਰਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਬੇਰਸ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਖਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ 'ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨ ਛੋਹ ਕੇ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।'

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਫਿਰ ਰੀਝ ਪਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, "ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਤੇ ਧਨਵੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਜਿਹੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਤਾਂ ਬੋਹਿਥ ਰੂਪ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮੁੰਹ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਅੰਦਰ ਅਭੇਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇਰੀ ਇਹ ਖਾਹਿਸ਼ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡੇ, ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸਮਝੋ, ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੱਭੂ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਮੁੱਕੇ ਤਦ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਂਗੀ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਦ ਤੂੰ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਪਰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਰਮ ਵਹਿਮ ਤੇ ਸੰਸਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਤੂੰ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਰੂਰ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਯਾਦ ਕਰ ਲੈ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਹਿਤ ਜੀਵਨ ਤੇ ਮੌਤ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਵਾਰਨਾ, ਜੀਵਨ ਦੀ

ਸਫਲਤਾ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਤਨੇ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਸਤ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਵ ਜੋੜੀਏ ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਆਮ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਕਿਉਂ ਆਇਆ? ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਜਿਹੇ ਆਏ ਜਿਹੇ ਨਾ ਆਏ। ਪਰ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਤੇ ਆਖਰ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਗੁਰੂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰ ਪੁਰੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਵਾ ਦੇਣਗੇ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ
 ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥
 ਪੁਤਿਪਾਲੈ ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ
 ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਮੂਰਖਿ ਜਾਤਾ ਰੇ ॥ ੧ ॥
 ਹਰਿ ਆਰਾਧਿ ਨ ਜਾਨਾ ਰੇ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਰੇ ॥
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ
 ਸਰਬ ਘਟਾ ਭਰਪੂਰੀ ਰੇ ॥
 ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ
 ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥ ੨ ॥
 ਹਰਿ ਬਿਅੰਤੁ ਹਉ ਮਿਤਿ ਕਰਿ ਵਰਨਉ
 ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਰੇ ॥
 ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ
 ਮੈ ਮੂਰਖ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸੇ ਰੇ ॥ ੩ ॥
 ਮੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੋਤਕ ਬਾਤ ਹੈ
 ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ ॥
 ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੋਖਿਆ
 ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੬੧੨

ਮਾਤਾ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਫਿਰ ਆਪ ਦੁਹਰਾਇਆ - 'ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ ॥' ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਆਪ ਉਹ ਗਰਭਾਸਿ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਜਾ ਸਮਾਈ। ਇਹ ਮਾਤਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਸ ਰਸ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੰਗ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਰਸ ਲੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਅੰਦਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
 ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧੇ, ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਭੋਗਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਇਥੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ, ਭਜਨ, ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਗਾ ਕੇ ਅਸਲੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ -

**ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ
ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥**

**ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥**

ਅੰਗ - 749

ਐਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਮਹਾਨ ਤਪੱਸਵੀ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਸੰਪੰਨ ਕਰਦੇ ਮਿਤੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 1.15 ਵਜੇ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ, ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਐਸਾ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅੰਗ ਸੰਗ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਸੰਪੰਨ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾ ਰਲੀ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਦੂਜੇ ਜਲ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਐਸੀ 'ਬਿਸਰਾਮ ਅਵਸਥਾ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਜਿਥੋਂ ਮੁੜ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਚੱਕਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -

**ਕਬਹੂ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥
ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥
ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥
ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥
ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬ੍ਰਿਸਾਮ ॥
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥**

ਅੰਗ- 278

ਆਪ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 10ਵੇਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੰਪੰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ -

'ਨਦੀਆ ਵਾਉ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ'
ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ 'ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ' ਇਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੈ ਪਰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਨੇ ਐਸੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਹੋਰ ਇਸ ਚੋਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਈਨ ਇਨਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਾਧੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਵੀ ਪਸਾਰ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੀ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਪਸਾਰ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

29 ਸਤੰਬਰ 2001 ਤੋਂ 2 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਦੇ 11ਵੇਂ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਵਿਉਂਤ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਦਿਤੀ, ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਵੀ ਬਖਸ਼ੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ, ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। 2 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਈ ਸਮੁੱਚ ਸੰਗਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਪ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ, ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਨਾਲ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਖੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਬੁਲਾਵਾ ਟਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਣੀ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਰੱਖ ਲਵਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ? ਸਰੀਰ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ? ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ? ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਵਰਤਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਲ ਵਧਦਾ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਵਚਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਪੱਖ ਆਖਰੀ

ਸਮਾਗਮ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਇਲਾਜ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਵੀ ਮਤਵਾਤਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ, ਐਸੀਆਂ ਸੇਧਾਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਆਖਰੀ ਹਫਤਾ ਆਪ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਮੋਹਾਲੀ ਆਪਣੇ ਨਿਜ-ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ ਪਰ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤਵਾਤਰ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ, ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਮਿਤੀ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਹਾਲੀ ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਦਸੰਬਰ ਇਸ਼ੂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਜਦ ਤਕ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਅਹੰ-ਬ੍ਰਹਮ-ਅਸਮੀ' (ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ) ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਉਪਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਗਲਾ ਸਾਰਾ ਪੈਂਡਾ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ -

**ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰ ਕਰਮ ਤਿਨ ਕਾਰ
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ॥**

ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਮਸਤਕ ਝੁਕਾਅ ਕੇ ਪਿਆਰ ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਪਰਤ ਆਇਆ ਤੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਇਕ ਅਜੀਬ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕ ਉਠੀ, ਮੈਂ ਬੜਾ ਹਲਕਾ ਹਲਕਾ ਅਦਭੁੱਤ ਰਸ ਵਿਚ ਮੁਗਧ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੈਸੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਕੈਸੀ 3-4 ਮਿੰਟ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਵਿਸਮਾਦ ਹੀ ਵਿਸਮਾਦ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਐਸੇ ਪਲ ਕਿਵੇਂ ਭੁਲਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਮੈਂ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀ। ਕਦੀ ਆਸ ਬੱਝਦੀ, ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਤਬੀਅਤ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਹਾਲਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਆਪ ਖੁਦ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ 12.00 ਵਜੇ ਤਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਇਕ ਘੰਟਾ ਮੋਨ ਹੋ ਗਏ, ਅੰਤਰਧਿਆਨ ਹੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਨਜ਼ਦੀਕ ਭਾਅ ਜੀ (ਭਾਈ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਖਰੀ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਤਾਣ ਲਾਇਆ ਪਰ ਸਵਾ ਇਕ ਵਜੇ ਪੂਰਨ ਸਮਾਧੀ

ਸਥਿਤ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਐਸੀ ਮਹਾਨ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਸਾਥੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਖੁਸ਼ ਗਏ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਇਸ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਦੱਸ ਕੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਇਆ। ਆਪ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਮਨੁੱਖ ਸਨ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ-

**ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੁ॥**

ਅੰਗ- 5

ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਲੁਟਾਈ। ਜੋ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟ ਆਇਆ, ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ। ਐਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਵਸੇ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰ ਯਾਦ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲੱਖਾਂ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ, ਆਡੀਓ, ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਮਤਵਾਤਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੋਧਣਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ, ਸਮੂਹ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ, ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਖੂਬ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸੌ-ਸੌ ਪ੍ਰਣਾਮ।

**ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ**

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ

(A Practical Guide To Holistic Health)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-62)

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਲਾਹੋਗੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੋਗੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਖੇਦੀ ਵਾਲੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਹੋ। ਚਿੰਤਾ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਨਖੇਦੀ ਵਾਲੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਇਹ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਏਸੇ ਮਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਕਰਾਤਮਕ ਸਲਾਹ ਦਿਓ, "ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਿਖੇਧ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਮਨ ਕੋਲ ਦੁਖ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਹੈ, ਮਨ ਸੋਚਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖੇ ਕਿ ਮਨ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਯੰਤਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਐਨੀ ਅਸਰਦਾਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਿੰਨੀ ਅਸਰਦਾਇਕ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੱਜੇ ਗੋਡੇ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗੀ, ਉਥੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਗੜ੍ਹਮ ਬਣ ਗਿਆ, ਇਕ ਸੁਆਮੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਇਹ ਗੜ੍ਹਮ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗੋਲਾ ਜਿਹਾ ਰਹੇ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਹੈ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਤੂੰ ਬੁਰਾ ਮੁੰਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਤੂੰ ਬੁਰਾ ਹੈਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਚਾਹੁਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਚਾਹੁਣਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਗਿਲਟ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਹੈ। ਚਾਹੁਣ ਨਾਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ

ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਚਾਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਚਾਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਅਸਰਦਾਇਕ।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਗਿਲਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ?"

ਉਹ ਮਨ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗਿਲਟ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ, ਤੂੰ ਸਿਖ ਜਾਏਂ। ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਗਿਲਟ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਯਮ ਹੈ ਸਮੇਂ ਬੱਧ ਹੋਣਾ। ਰੋਜ਼ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬੈਠਣਾ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ। ਦੂਸਰਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਘੋਖਣਾ, ਚੌਥਾ ਹੈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸਮਝ ਜਾਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਵਿਵੇਕ, ਚੰਗਾ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਸਾਰੇ ਨਤੀਜੇ ਕੀ-ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਨਾ ਸੋਚ ਲਵੋ, ਨਾ ਦੇਖ ਲਵੋ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਰਾਹ ਦੇਖੋ, ਆਪਣਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇਖੋ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਰਾਹ ਦੇਖਣਾ ਤੇ ਚੁਨਣਾ ਹੀ ਵਿਵੇਕ ਹੈ। ਵਿਵੇਕ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨਿਯਮ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਰਣੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਆਉਂਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਨਿਰਣਾ, ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਵਿਵੇਕ ਬੁੱਧੀ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ। ਉਰਦੂ ਦੇ ਇਕ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਲਵਾਨ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ

ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਦੁਰ-ਉਪਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੀ ਸਫਲਤਾ ਭਾਵੇਂ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਆਤਮਕ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕ-ਇਕ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਕ ਹੋਰ ਨਿਯਮ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚਾ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਲਿਆ, ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੋ। ਸੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਛੇਵਾਂ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ ਸਮਝੋ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੁੱਟਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ, ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਬੱਚਤ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਵਿਆਜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਿੰਨਾਂ ਖਿੰਡਿਆ ਮਨ ਸਦਾ ਇਕ ਦਬਾਅ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਦੀ ਕਲਾ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਸੌਖੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਉਦੋਂ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਕੋ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕਰੋ, ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ, ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰੋ, ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰੋ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਦਿਓਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋਣਾ, ਹੋਰ ਬੇਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿੰਨੇ ਮੰਤਰ ਹੋਣ, ਕਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਰਹੋ। ਅਧੂਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੇ-ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ

ਬੇਧਿਆਨੇ ਹੋ। ਇਕ ਗੱਲ ਸਿੱਖੋ। ਜੇ ਵੀ ਕਰੋ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਐਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਫਲ ਲੈਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਯੋਗਤਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਹੋਣ, ਮਨ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਭਵਿੱਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਹੋਣ, ਸਭ ਕੁਛ ਇੱਕੋ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਆਤਮਕ ਸਿਹਤ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਸੁਅਸਥ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਾ ਕੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਕੇਂਦਰਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਵਿਸਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉੱਨਤ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹੋ ਜੋ ਆਪਣੀ ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਮਨ ਨਾਲ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਣਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਨਿਯਮ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਅਗਿਆਨਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੋਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤਮ ਪੌੜੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਹੈ, ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸਤਿ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ 'apta' ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹੜਾ ਜੋ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋਚਣਾ, ਕਹਿਣਾ, ਕਰਨਾ ਇਸ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖ ਲਈ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸ

ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਸੰਜਮ ਨਹੀਂ। ਆਤਮ ਸੰਜਮ ਤਾਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਓਦੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰਥਾ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਮਨ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਵਰਤਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਉਪਰ ਉਠਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪੱਧਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬੜੀ ਹੀ ਤੰਗ, ਛੋਟੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋਵੋ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ ਹੋ।

ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋਵੋ, ਘਰ ਦੀ ਖਿੜਕੀ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬੜਾ ਸੀਮਤ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਸਾਫ਼ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਖੋ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਖਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਾਰੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ, ਸਬਰ ਨਾਲ, ਘੋਖਣ ਨਾਲ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ, ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਠੀਕ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਸਮਾਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਸਮਾਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਂ ਉਪਰ ਬੋਲਾਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਸਮਾਧੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਗਿਆਨ ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨਤਾ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਪੂਰਣ ਸਥਿਰਤਾ ਹੈ।

ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗਮਈ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰੀਏ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ' ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਲੇਖ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਸਮੂਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਗੌਰਵਮਈ ਹਨ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ 1-2 ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ, ਬੰਦੀ ਛੇੜ ਦਿਵਸ ਮਨਾਏ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਯਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾਈ ਗਈ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਸਮੂਹ ਸੰਤਾਂ-ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ 2 ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੇਅਰਮੈਨ ਟਰੱਸਟ ਨੇ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਮੂਹ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਬਖਸ਼ਣ। ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਗਤ ਮਾਤਾ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ।

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ।

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ- ਪਹਿਲਾ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਮਾਂ-12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - ਮੱਘਰ, 15 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 13 ਦਸੰਬਰ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib13>

Live Audio Link 1 - [https://www.awdio.com/Ratwara Sahib](https://www.awdio.com/Ratwara_Sahib)

Live Audio Link 2 - <https://mixlr.com/ratwara-sahib>

Live video Link - www.gurkirpatv.com

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861000000003

Branch Code - C1286

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

Branch Code - C1286

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Aus. 80 \$	800 \$
Life	Rs 3000/3020			

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
3. ਡਾ. ਸਵੇਤਾ	ਫੀਜ਼ੀਓਥਰੈਪਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6. ਜੇ.ਪੀ.ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਮੋਹਾਲੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
7. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
9. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ	"
10. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
11. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
12. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
14. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
15. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ	ਐਤਵਾਰ
16. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ, ਡਾ. ਗਰਗ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
17. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
18. ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਆਨੇਜਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਊਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਥਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੌਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।
ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ (ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\ Branch Code - C1286

**Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,**

**(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)**

140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 79, issue Nov., 2016)

When we learn how Dhruva and Prahlad contemplated the Lord, we are also filled with the longing for contemplating God -
'At their sight yearns my heart the Divine Repository of Merit or Treasure of virtues to attain.'
P. 703

ਤਿਨਾ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਚਾਉ ਉਠੰਦਾ
ਹਉ ਕਦਿ ਪਾਈ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥

When shall I meet that Treasure of Virtues? This desire wells up in my heart. They (Dhruva and Prahlad) attained to the Lord, but how shall I? God does not do injustice to anyone. He hates none because all belong to Him. Whatever harm comes is due to man's deeds. Man does deeds or actions and obtains their fruit - suffers them or enjoys them. God does not say anything. He harms none. He loves and welcomes one and all -

'Whoever to His shelter comes, to His bosom He clasps him - Such is the Lord's way.'
P. 544

ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ
ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥

Whoever comes to God's refuge with a true and sincere heart, God does not count his misdoings - 'you did this, you did that, go away', because about God, Guru Sahib has written -

'Ever, ever and ever He is merciful.' P. 275
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ ॥

He is gracious and merciful and does not consider his failings -

'Never within my recall (I try to recall with exhaustion) has He uttered a harsh or bitter word.'
P. 784

ਹਉ ਸੰਮਲਿ ਥਕੀ ਜੀ ਓਹੁ ਕਦੇ ਨ ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ ॥

He never speaks bitterly to anyone. First, let us try to know about God. Let us understand: 'What kind of Being is He whom we have to meet? What is His nature or temperament?' He is ever and eternally gracious and merciful and He is an embodiment of sheer love -

'Here as well as there, and in all directions, has He (God) spread out as Love.'
Jaap Sahib (80)

ਜੱਤ੍ਰ ਤੱਤ੍ਰ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ ॥

As an embodiment of love, God pervades everywhere. Therefore, we should imbibe love and devotion for God, because He loves us and grants us everything without our asking. We do not know what our needs are. He is fulfilling them Himself of His own accord. So, how can we cultivate love for Him? In that context, the means to unite man with God is the capable and omnipotent Guru (Holy Preceptor). So long as the Guru is not found, there is no success. So Guru Sahib says that without good fortune is not found the True Guru (True holy Preceptor). If the True Guru is not found, the Name Divine is not obtained. If the True Guru is met, then one obtains everlasting bliss. On the other hand, practice of penances and austerities is of no avail.

One may try ever so hard, but in vain. Some ascetics hang upside down and practice 'jaldharas'. [In winter season, ascetics stand below a current of water falling on their head from a pitcher with a hole in it as a kind of penance]. We will feel satisfied and reassured that the man is pouring on himself a hundred pitchers of water in the month of December-January, and so will hold fairs in his honour. But we do not know at all whether he is putting us on the wrong path or seeing us through the world ocean. Such ascetics smoke tobacco and eat things or medicines which create heat in the body. These medicinal preparations are digested only if man stands in water continuously or pours water on his head; otherwise, they destroy the body. We think that such holy men have attained to Lord God. Thus we are deluded and deceived about them. Therefore, we advise everybody that they should not stray from the 'bani' of Sri Guru Granth Sahib. The edict is -

'Through obstinacy none has obtained the Lord. All have grown weary of making efforts.'
P. 39

ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ
ਕਰਿ ਉਪਾਵ ਥਕੇ ਸਭ ਕੋਇ ॥

God is not attained through stubbornness of the mind. He is within you. The method of finding Him, is to search Him in your inner self. For this search, a capable holy preceptor is needed. He tells the method of finding the Lord how He can be manifested or revealed within the self. So, yesterday, I had made this request -

*'With the gift of human incarnation granted to thee,
Now is thy opportunity to have union with the Lord.'*
P. 12

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਗੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

It is a very big thing that through the inclusion of his verses in Sri Guru Granth Sahib, Baba Farid, a follower of Islam, has become installed as the Guru of the Sikhs. Guru Sahib did not enshrine his verses after a casual reading or listening. His life was genuine and standard. Guru Sahib tested him and installed him in the position of the Guru (Holy Preceptor). Now, we pay obeisance to the entire 'bani' of Sri Guru Granth Sahib including that of Baba Farid. We do not ask for its exclusion before we pay obeisance. When we pay obeisance to Sri Guru Granth Sahib, we pay obeisance to Baba Farid also, because he has got the position of the 'Satguru' (True holy Preceptor). When we consider his life, we learn that his mother's name was Mariam who was related to the family of Prophet Mohammed. She was a rich lady. She had put her son on reading the holy Koran and doing God's worship at an early age. Now also we teach English to children and make them read books. Gradually, from nursery class, they progress and go very far in life. So Farid Sahib learnt the entire holy Koran by heart by the age of five years. Sovereign Eighth Guru Sahib had memorized the Guru Granth Sahib by almost this age. Tenth Guru Sahib's sons had learnt by heart all the principles of Sri Guru Granth Sahib.

So Farid Sahib's mother said to him, "My dear son! you have read the holy Koran in which the emphasis has been laid on this that human life is meant for meeting Allah-Talla (God). For this purpose, you should worship God. One is rigorous worship. It is called 'Johad'; that is, practising austerities and giving trouble to the body. It is of three

types. One is 'riazat' (meditation) which is worship. You should recite Allah's (God's) Name." He said, "Mother! how should I do it?" She said, "Continue telling the beads of a rosary, and with every bead utter 'Allah hoo' (O God)."

He said, "If I do this, what will Allah (God) give to me?" He was fond of eating 'shakar' (raw sugar) in childhood. The mother said, "He (God) will give you raw sugar." So the child would sit on a seat and recite God's Name. The mother would put a packet of raw sugar under his seat. A long time passed in this manner. One starts relishing Name meditation and if one does not, one starts feeling uneasy and restless-

*'This night I couched not with the Lord;
My limbs all with unfulfilment are in
torture.*

*I ask the woman cast off, in what agony
must thy nights passed?' P. 1379*

[Note: The symbolism herein is spiritual.]

ਅਜੁ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉ ਅੰਗੁ ਮੁੜੇ ਮੁੜਿ ਜਾਇ ॥

ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਡੋਹਾਗਣੀ ਤੁਮ ਕਿਉ ਰੈਣਿ ਵਿਗਾਇ ॥

When a Divine-Name-meditation practitioner's concentration breaks, he feels uneasy and restless. So, he must practise Name meditation, come what may. One day the mother was away from home. She got worried: "Who will place the packet of sugar under Farid's seat today? So he won't get sugar. What excuse shall I make? I will have to tell some lie and make some lame excuse." When she returned home, the first question she asked Farid, who was busy playing, was: "Farid! did you do worship today?" He said, "Yes, mother! I had removed the rosary from the peg with the crooked stick."

She said, "Then, did you get raw sugar?"

He did not answer. He held her finger and took her inside, where vessels full of raw sugar were lying. He said, "Mother! earlier it used to be one small packet. Today sugar was lying under my entire seat." From that day, Farid came to be called by the name of 'Farid Shakar Ganj'. 'Shakar Ganj' means a big heap of sugar. Secondly, he spoke very sweetly. That is why also, he got this name. The mother realized that her son's utterance had started coming out to be true; it had started bearing fruit. One day she deliberately said to him, "Son! today there are no food provisions in our house. When you finish your worship ask God to grant you food provisions."

Holy congregation! let me tell you one thing. God is not the type of being who does not listen to your prayers. None is so simple and innocent as God is. He takes revenge from nobody. It is man's deeds that do. He is simple and innocent. If He meets a simple and innocent one, He manifests Himself. He meets not the cunning and clever -

*'In innocent spontaneous devotion comes
meeting with the Lord.'* P. 324

ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਿਲੇ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥

So, in this way, the little child, after doing worship, said, "Today, there is no food ration in our house." After a short while, what did he see? Some persons outside were inquiring if this was Farid's house. He came out and said, "Yes, it is Farid's house." They said, "Allah-Talla (God) has sent these food provisions." Farid Ji said, "I had asked for ration for a single meal." They said, "It is all right. Your single meal is small, but God's meal is large. He has sent as much as is enough for Him. You did not ask for ration which was enough for you alone." So vessels full of food provisions lay everywhere.

In the meantime, his mother came and said, "Farid! did you ask for ration from God?"

He said, "Mother! the whole house is full of food provisions. There is not even a foot-space inside."

At this the mother realised that Farid's utterance had acquired the power to come out to be true. People call it 'ridhi-sidhi' (mundane as well as miraculous or spiritual powers). It is repetition of a hymn or holy word. You start reciting a holy word or hymn. After sometime, it starts giving power because it has both symbol and power. Power emerges from the holy word or hymn. This manifested power is called 'ridhi-sidhi'. So he had obtained *mantra* or chant-power. You see persons possessing this power with the help of repeating meaningless chants with which they are able to cure scorpion bite etc. You people often get such things done. So, in this way, his mother thought, "My son has attained chant-power. Let me give him now further training." She said, "Farid! now you should start keeping the company of the holy. There you will learn what God is and how He is met, but you should never give up telling the beads of the rosary.' Baba Farid undertook many travels. He travelled from Spain to Malaysia. He visited very many places like Guru Nanak Sahib. He met many Pirs (Muslim holy men) and scholars, and kept reading also. There are many stories related to him. When he became eighteen years old, his mother said to him, "Farid! You have earned fame and name. All praise you also. But until you practise penances and austerities, you cannot attain to God." Thus at the age of 18 years, she prepared him to practise austerities in

the jungles where holy men of *sufi* sect also practised penances. She said, "Holy men have made their hermitages there - some big and some small. You should also go there and practise penances." When, Farid was about to leave, his mother said to him, "Remember three things: First, always sleep on silk mattresses. Secondly, eat delicacies of many kinds. Thirdly, live in a fort."

Farid said, "Mother! you are sending me to the jungles. Who is there waiting for me with these things? I haven't followed you." She said, "Son! I have said this in a mystic language. The people in whose company you are going will never talk in a straight manner. They will talk in a mystic manner. Living in the fort means that you should live in the company of the holy men engaged in penances, otherwise, you will be deluded by *Maya* (Mammon). So, holy company is the fort in which you should abide. When you are extremely hungry, then even bare dry bread taken with water will taste sweet like thirty-six delicacies. When you are exhausted with worship and meditation, even if you lie on the bare ground or pebbles, they will feel like silk mattresses. Those who lie on silk mattresses do not get sleep at all. They continue turning over all through the night." So, after explaining these three things, she said, "Come after attaining to God." In this manner, she sent him away to practise penances. Guru Sahib calls such mothers as blessed. Those mothers who give wrong advice to their children have been in a way abused in *Sri Guru Granth Sahib*-

'Why did not the mother of the family become a widow, whose son has no Divine knowledge and who reflects not on the Lord?'
P. 328

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੁਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥
ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥

Look! what has this come to mean? The mother will become a widow when the father dies. Guru Sahib says that the father of such a one ought to die. The responsibility of giving right instruction to the child is of both mother and father. So when she becomes a widow, she will undergo suffering -

'He, who has not performed the Lord's service, why did such a wicked man not die at his very birth?' P. 328

**ਜਿਹ ਨਰ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਨਹਿ ਸਾਧੀ॥
ਜਨਮਤ ਕਸ ਨ ਮੁਓ ਅਪਰਾਧੀ॥**

If he had died at his very birth, he would not have sown sins and suffered their painful consequences. On the other hand, Farid Ji has stated that blessed are the mothers of those who contemplate God's Name -

'Those that He to Himself has attached, are the true devotees. Blessed is the mother that bore them; fruitful their life.' P. 488

**ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਇ ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਸੇ॥
ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ॥**

Those mothers are blessed and their life is fruitful and successful who guide their children towards God's devotional worship. Recite like this -

*Refrain: Blessed, blessed are the mothers
Whose sons contemplate the Name.*

**ਧਾਰਨਾ - ਧੰਨ ਧੰਨ ਨੇ ਜਣੇਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ - 2.**

'Blessed is the mother that bore them; fruitful their life.' P. 488

ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ॥

'Fruitful is the life of those, who live according to the True Guru's will.' P. 28

**ਤਿਨ ਕਾ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਹੈ
ਜੋ ਚਲਹਿ ਸਤਗੁਰ ਭਾਇ॥**

What do they accomplish?

'They save their family and blessed is their mother who bore them.' P. 28

ਕੁਲੁ ਉਧਾਰਹਿ ਆਪਣਾ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ॥

While saving their entire families, they themselves, of course, surely swim across. Twenty-four related families are saved, if one 'Brahmgyani' (God-enlightened person) is born in the family. Twenty families belonging to maternal grandfather's family are saved, sixteen families belonging to his in-laws' family, twelve families belonging to the daughters in-laws, eleven belonging to the family of his father's sister, eight belonging to the family of his mother's sister. So extensive is the power and influence of such a person -

'They save their family and blessed is their mother who bore them.' P. 28

ਕੁਲੁ ਉਧਾਰਹਿ ਆਪਣਾ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇ॥

Then, surely, the mother of such a one is blessed who has liberated his families from the hells. For example, somewhere, somebody is living the existence of an animal. Then happens to be born in his family a worshipper of God and practitioner of Name meditation. He rids him of his animal existence.

On the other hand, Guru Sahib says that the mother who does not guide her son on the religious and spiritual path, becomes a widow. What is her fault? Why does this guilt accrue to her? If, on one side, there are saviours and liberators of their families, on the other side are those who ruin and sink their families -

'If man takest a little tobacco, his ancestors from heaven are ousted.

*Water from his hands is alcohol regarded.
Alcohol ruins seven families, while hashish one ruins.*

Tobacco invites universal condemnation and

a hundred families ruins.' Rehatnama

ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ ਜਾਇ॥
ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਉ ਮਧਰਾ ਸਮ ਅਘਦਾਇ॥
ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ॥
ਜਗਤ ਜੂਠ ਸ਼ਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ॥

If one uses just a pinch of tobacco, his ancestors abiding in heaven are expelled from there. Earlier 'Swarag Lok' (Paradise) used to be called 'Gandharav Lok'. A hundred-times more pleasures and comforts than this world's are available there. Superior to this is the 'Dev Gandharav Lok' where a hundred times more joys and comforts than available in 'Gandharav Lok' are to be found. Still greater joys and comforts are available in 'Pitar Lok' and then 'Indra Lok'. Beyond these 'loks' (worlds), there are several other worlds - 'Karamdev Lok', 'Ajan Dev Lok' 'Prajapati Lok' (Abode of gods and sages who have created the subjects or populace), 'Brahm Lok' (Abode of Brahma which is said to be on Mount Sumer), 'Shiva Lok' (Abode of Shiva on Mount Kailash). Then there is the eleventh world 'Baikunth Dhaam' (Abode of Lord Vishnu). Those who are sitting up to this level can suffer a decline or fall. The forefathers get the complaint what kind of child has taken birth in his dynasty. As a result his penance and meditation is destroyed.

The forefathers who are abiding in the 'Pitar Lok' and have attained to the position of the gods keep careful watch over the doings of their lineal descendants, whether or not they are conducting themselves piously. If they find them going wrong, they disown them immediately lest they should themselves fall from their high position. Taking water from the hands of a tobacco-consumer is like taking alcohol. Now what

is the evil effect of alcohol? Alcohol ruins seven generations - three earlier, three later and one present. Hashish-taker ruins his own self. A tobacco-consumer ruins a hundred generations.

If one slanderer comes in a family, he will ruin many generations. Therefore, Guru Sahib says - 'It would have been better if he had not taken birth'. People regret the birth of such a child. Therefore, it is the duty of the mother to guide her child on the right path.

Farid's mother knew all these things. She was a woman of virtuous deeds and earnings. In childhood, Farid generally slept with his mother. He was four years old, when, one night, there was a noise in the house. In a low voice, he whispered into his mother's ear, "Mother! a thief has come into our house." She said, "Don't worry. The thief cannot take away anything." On hearing this, the thief became fearless. He picked up all the household goods and bound them in a bundle. When he went towards the door, he could not find it. He groped over the entire wall, but the door was nowhere to be found. At last, he sat down. When the day dawned, the mother got up and started attending to household chores. When she noticed the thief, she said, "Brother! you are sitting here. What is the matter?" He said, "Sister! I am a thief. I had come to commit theft. But now I am sitting, so that you may reform me also. You shut the door itself."

So, Farid was very much under the influence of his mother. He knew that his mother was not an ordinary woman, but possessed powers. Therefore, he obeyed her. Now, if the mother is confused and behaves strangely, the child loses faith in her. If the

father acts wrongly or is a drunkard, the child loses faith in him too. He says, "It is very unfortunate that I have to deal with you."

Once a woman came to me. It is an incident of twenty years ago. She said, "We are very poor. My son has stood first in studies in the class. I have to buy new books for him. Kindly get me some assistance." I said, "How much do they cost?" She said, "Twenty rupees." Twenty rupees of twenty years ago were equal to three to four hundred rupees of today. I gave her the money. After three-four days, I asked, "Sister! Have you bought the books?"

She said, "Baba Ji? What should I say?"

I said, "Why?"

She said, "The teacher told my son that his name would be struck off the rolls if he did not bring the books. Coming back home, he wept bitterly. I said to him - 'I have brought the money. Tomorrow go to Chandigarh and buy the books.' When he got ready to go to Chandigarh, his father said - 'You are very young. Give me the twenty rupees.' He took the money and hasn't come back and is busy in drinking alcohol. God knows where he might be lying in a drunken state. Four days have passed and yet there is no news of him."

In this manner, the child loses faith in the parents. They may give him any amount of moral advice or instruction, he becomes immune to it. However, it is the duty of the parents to guide their children on the path of goodness and righteousness.

So, after giving advice, Farid's mother sent him away to the jungles. The mother too did not know the path leading to union with God. 'Sidhi' (miraculous or spiritual powers)

can be acquired by anyone, who practises recitation of a 'chant' (mystic formula). I have already stated that it is not difficult to acquire 'sidhi' (miraculous or spiritual powers) -

'The pursuit of occult powers (Riddhi-Siddhi) is worldly attachment -

The holy Name thereby finds not lodgement in the heart.'

P. 593

ਗਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ

ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

Anybody can acquire 'ridhi-sidhi' (occult powers), but by doing so, God's Name does not come to be lodged in the heart. So, Baba Farid went to the jungles and started practising penances and austerities. Being a youth with a healthy body, he kept standing during nights. It occurs in *Gurbani* that one night he was standing in the jungle. In the early morning of that very night, a blacksmith got up, picked up an axe and set out for the jungle on the look out for dry fuelwood to make charcoal. He also carried a pitcher of water for this purpose. He was going through the forest. It was yet dusk. Seeing Farid standing motionless in front of him, he took him for a dry tree. Without thinking, he hit him on his back with the handle of the axe to judge from the sound whether it was dry or not. Farid moved ahead four steps, because he was hit forcefully. He did not get angry. He saw that the blacksmith was in a similar condition as he himself was. The blacksmith was in search of wood, while he himself was in search of God. At that moment, Farid said, "My dear friend! both of us are engaged in similar tasks. I am searching for God, while you are looking for wood to make charcoal. Take care lest you should hit me with the other end of the axe-

Refrain: Looking for coal, take care lest you should kill me with the axe, my brother.

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਮਾਰ ਨਾ ਗੁਆਈ ਮੇਰੇ ਵੀਰਨਾਂ,
ਭਾਲ ਕਰੋਂ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ

'See the blacksmith with axe slung on shoulder, a pitcher of water on his head, Seeking to cut down a forest tree. Saith Farid to thee friend blacksmith: I seek under it my Beloved, Thou dost seek only charcoal.' P. 1380

ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ ਵਣਿ ਕੈ ਸਰੁ ਲੋਹਾਰੁ ॥
ਫਰੀਦਾ ਹਉ ਲੋੜੀ ਸਹੁ ਆਪਣਾ
ਤੂ ਲੋੜਹਿ ਅੰਗਿਆਰ ॥

So, Farid was practising austerities in this manner. He had reduced his food-intake drastically. In a matter of days, he became famous for practising austerities and penances. His body changed complexion and became very dark. His heart was filled with pangs of separation from the Lord. He kept weeping and longing, "When shall I have a glimpse of God?" On the spiritual path, if man starts experiencing pangs of separation from the Lord, the spiritual journey is completed very soon. But he, whose heart is filled with pangs of separation, he feels a pull within the heart-

'Sit not idle those who, in their heart, have intense yearning.

Day and night in their eyes flows love's slumbering.

On an endless march urges them one sole longing.

Know they not any place before their love's meeting.

So ever and ever are they moving.'

Dr. Bhai Vir Singh Ji

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ
ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ
ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ

ਸੌ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

Tears flow from the eyes of those whose heart is filled with longing. They do not feel like eating any food. They lose all appetite-

'To me absence from you for a brief hour is tormenting as Kali-yuga.

When, beloved Lord, shall I have a sight of You?

Without sight of the Master's Court,

My nights pass not, sleep visits me not.'

P. 96-97

ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ ॥

ਹੁਣਿ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ ॥

ਮੋਹਿ ਰੈਣਿ ਨ ਵਿਹਾਵੈ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ

ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ ॥

When sleep does not come, this thought occurs to the mind: "God is kind and merciful; surely, there must be some flaw in my mind and heart -

Refrain: Of the Beloved Lord's true worth was I ignorant;

When youth is passed, into regrets am I fallen.

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰ ਨਾ ਜਾਣੀ, ਤੈਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੈਂ -2.

ਜੋਬਨ ਖੋਇ, ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਨੀ -2, 2.

'In fever of anguish I burn and in agony twist my hands.

In frenzy of passion the Beloved I seek.'

P. 194

ਤਪਿ ਤਪਿ ਲੁਹਿ ਲੁਹਿ ਹਾਥ ਮਰੋਰਉ ॥

ਬਾਵਲਿ ਹੋਈ ਸੌ ਸਹੁ ਲੋਰਉ ॥

Such utterances occur in Gurbani that just as lovers wander about crazily in search of their beloveds, similarly, am I seeking Lord God -

'Beloved Lord, Thou hast taken offence at me. I am to blame for this, not You.' P. 794

ਮੁੜੁ ਅਵਗਨ ਸਹ ਨਾਹੀ ਦੋਸੁ ॥

Surely, the fault lies in me that I cannot find God. There is no fault in Him.

'Of the Beloved Lord's true worth was I ignorant;

When youth is passed, into regrets am I fallen.' P. 794

ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੀ ॥
ਜੋਬਨ ਖੋਇ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਨੀ ॥

When Farid heard the 'koel' (Indian cuckoo), he felt a tug in the heart that he was also suffering from a similar pang of separation -

'Men talk of the Lord's love and its pangs. O, the Lord's love, thou art the monarch of all.

Farid, the body in which the Lord's love wells not up, deem thou that body to be a cremation ground.' P. 1379

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ
ਨ ਉਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨੁ ॥

The heart which has not experienced the pull of God's love, that is burnt and scorched. It has become iron dross in which nothing can grow. Where bodies are cremated, there even grass does not grow because the particles get burnt. Similarly, the heart in which pangs of God's love do not arise, that is stony and scorched.

So, Farid felt the pull and walking slowly, he reached the place from where the voice was coming. He observed that a small sable-coloured bird was producing a heart-rending sound. He looked at the bird and then at himself. He noticed, "My complexion has also become black. Once my complexion used to be white. What a state I have come to today! This bird too must be suffering from some sorrow similar to mine." To enquire from her, he made the plaint like this -

Refrain: Tell me, O black bird, why hast thou turned black?

ਧਾਰਨਾ - ਦੱਸੀਂ ਕੋਇਲੇ,
ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਕਾਹਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ - 2.

He said -

'Thou koel sable-winged, what has darkened thee?' P. 794

ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤ ਗੁਨ ਕਾਲੀ ॥

What ails thee? Why have you turned black? There is no other bird that is darker than you." The bird said, "O Farid! just as you are wandering in search of your Beloved, so am I. My beloved I cannot find and sits he not with me. When I observe other birds, I find them sitting in two's. Together do they fly. At night they separate. But, in the morning, the mate comes and calls from near the tree where its beloved is sitting, and then comes to sit on the same branch. But, O Farid, such is not the writing of my fate, and my he-mate does not come to me at all. Due to pangs of separation from my mate, my complexion has become black-

Refrain: Burnt I have been, my dear, By the sorrow of separation from my beloved.

ਧਾਰਨਾ - ਜਾਲੀ ਪਿਆਰਿਆ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਨੇ - 2.
ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਵਿਜੋਗ ਨੇ -4, 2.
ਜਾਲੀ ਪਿਆਰਿਆ,.... -2.

'Sorrow of separation from the Beloved has singed my wings.' P. 794

ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਹਉ ਬਿਰਹੈ ਜਾਲੀ ॥

She said, "O Farid! I am burnt by the pangs of separation from my beloved." Such is the picture of the sorrow of separation from the beloved that has been drawn here.

'The coal was washed with soap; Put it was in milk and curd. Dyed in the washerman's copper too. Even then it changed not its colour.'

Dr. Bhai Vir Singh

ਸਾਬਣ ਲਾ ਲਾ ਧੌਤਾ ਕੋਲਾ
ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ॥
ਖੁੰਭ ਚਾੜ੍ਹ ਰੰਗਣ ਭੀ ਧਰਿਆ ॥
ਰੰਗ ਨ ਏਸ ਵਟਾਇਆ ॥

Why did the coal not change its colour? Because it was separated from the tree. It

was asked, "Why does your complexion not change?" It said -

*'Darkness had come on separation.
It can't be removed without meeting.
Put it in fire and see
How it glows with beauty.'*

Dr. Bhai Vir Singh

**ਵਿਛੜ ਕੇ ਕਾਲਖ ਸੀ ਆਈ,
ਵਿਣ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ।
ਅੰਗ ਅੰਗ ਦੇ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖੋ,
ਚੜ੍ਹਦਾ ਰੂਪ ਸਵਾਇਆ।**

Just throw me in fire; I will become glowing red." These are matters of separation from one's beloved. Saints who look for their Beloved Lord continue weeping too. It is their own peculiar state.

Refrain: In Lord's love they laugh, in Lord's love they weep.

**ਧਾਰਨਾ - ਰੰਗ ਹਸਦੇ ਤੇ ਰੰਗ ਰੋਂਦੇ,
ਰੰਗ ਹਸਦੇ -2, 2.**

'In devotion now they laugh, now weep, and fall also into silence.

Other than the holy Lord, for none else have they care.' P. 473

**ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥**

Such becomes their state -

'... tears stream from my eyes.' P. 94
..... ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ ॥

The eyes are filled with tears. These are the marks of those who suffer from the sorrow of separation from their beloved -

*'Ashkara nav nishanee ae pizar,
Ah sardo, rang zardo chashmitar'*

**ਆਸ਼ਕਾਰਾ ਨਵ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਐ ਪਿਸਰ,
ਆਹ ਸਰਦੋ, ਰੰਗ ਜ਼ਰਦੋ ਚਸ਼ਮਤਰ।**

What are the symptoms of those who are stricken with love? Holy men and religious teachers tell their disciples about them:

*'Their complexion becomes pale.
They heave sighs and their eyes are ever full*

of tears.'

*'Kum guftano, kum khurdano, khuahash haraam,
Intzaari, bekarari, dastsar.'*

**ਕਮਗੁਫਤਨੋ, ਕਮ ਖੁਰਦਨੋ, ਖੁਆਬਸ਼ ਹਰਾਮ,
ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ, ਬੇਕਰਾਰੀ, ਦਸਤਸਰ।**

They speak less, eat less and sleep less. All the time they are absorbed in the thought when God will afford His glimpse to them. Those who have not experienced this relish are like a cremation place. What is the use of talking about them? They have never experienced the pull of love for their beloved in their heart. Feeling this pull and wrench in the heart is the mark of life and animateness. Guru Sahib has called others as dead -

'Though one be very handsome, of high birth, wise, a leading theologian and wealthy, he shall be called as dead, O Nanak, if he has not love for the Auspicious Master.' P. 253

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ
ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥**

If there is no pull of love in the heart, man is dead. His is merely a physical existence. He eats bread and lives by it. There are electrical and magnetic waves in the brain. Guru Sahib says, "He is not living. He is half-dead. One dead is he from whom consciousness or awareness has departed. Another dead is he who eats, drinks, quarrels, fights elections and does many other things also but there is no love and yearning for the Lord in him. Then who is truly living? Guru Sahib says -

'He alone is truly alive in whose self is lodged the Lord.' P. 142

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

He alone lives within whose mind

Waheguru (God) abides -

'Saith Nanak: None else is truly living.'
P. 142

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

The remaining are not living -

*'Such a one, if alive, in ignominy lives:
All his gains, or whatever he consumes, are
illegitimate.'* P. 142

**ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥**

On the other hand, Guru Sahib says -

*'By repeating Thy Name I live, by forgetting
it, I die.'* P. 9

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥

He, who is all the time oblivious of the Name is dead spiritually, but his body functions. He is dead of the first kind. The second kind of dead is he from whom consciousness or awareness has departed. The sign of life is love and yearning for the Living Lord. Truly living is not he who is handsome, wealthy, of high birth, clever and knowledgeable. Guru Sahib says -

*'Without love for the Lord, saith Nanak,
Reckon such a one as dead.'* P. 253

**ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ
ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥**

If he has not imbibed love for God, don't call him living; he is dead. Earlier Sikhs used to offer 'prayer' daily. Now 'ardas' (prayer) has been removed from the 'Gutkas' (Sikh Handbook of Prayers). That prayer was: 'O True Sovereign! Grant and bless me with life.' I used to offer this prayer daily. I had just joined the Patiala Forces, and the Maharani said, "I will listen to 'path' (reading) only from you." I said, "Respected woman! you are a royal personage. Don't bind me in these restrictions or chains." She said, "No, your way of reading and reciting *Gurbani* is very pleasing." Here, in the

village too, when I was a young child, at huge religious gatherings, I was asked to read or recite *Gurbani*. Jathedar Sunder Singh would say, "You start the 'path' (reading of *Gurbani*)." I used to recite in a singsong manner and she would listen to it. One day, after 'ardas' (prayer), she said, "I don't understand one thing." I said, "What?" The Maharani said, "You daily pray to God to grant life." I said, "Yes, I do." She asked, "Are we not living?" I replied, "No: we are dead. There is no life in us. The vibration of life is absent in us. There's no bloom of life in us. We are withered and worn out by worries and anxieties. The bloom of life does not arise in us. The life-lotus within us is aslant and inverted. Name-nectar does not drip from it. That life of spiritual bliss is different from this life that we are leading. That life is granted to those who practise Divine Name meditation and perform God's devotional worship. There is bloom in them. There is no withering in them. They are always blossoming and in high spirits."

When Bhai Mati Das was going to be sawn, first, he was bound in boards, and then his back was turned towards Guru Sahib (Guru Tegh Bahadur Ji). He kept watching. When he was bound, he knew that he would be sawn by them. But this knowledge of impending death does not make any difference to an enlightened person. He says, "They will saw my body", as he knows, "I am not a physical body. I am soul." We all are souls. He who regards himself a little lower than this - '*jeev atma*' is also wise and understanding. He believes, "I will assume another body or incarnation." But he who lives only in the body, suffers torment. He says, "This is my

body, now, they will kill me." He mistakenly regards the body as 'his self' - 'I'. This body has passed through various stages of growth - childhood, youth, old age. It has to depart one day, because it has been made by nature. The 'soul element' in this body never dies, and is eternal -

'This soul or self is not perishable.' P. 188
ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਾਹੀ॥

So, he (Bhai Mati Das) thought, "Well, now, they will see my body." He kept watching everything as if someone else was watching. The executioners brought the saw and put it on his head. When they gazed at him, bloom appeared on his face and a light of life came into his eyes. His face exercised a pull on them. A red glow appeared on it. The executioner was a little intelligent and wise. He said, "Bhai Mati Das! I shall be thankful to you if you tell me one thing. For that, I am ready to serve you in any manner except sawing you. Tell me the secret of the red glow on your face."

Bhai Mati Das said, "What have you to do with it? Neither can you understand this, nor is it the time for me to tell this. I have to become aligned with God from within. I am only watching what you are doing."

He said, "Why has red glow come on your face?"

When he kept repeating his question, Bhai Mati Das said, "Listen! when we came to the Guru, he gave us the injection or tablet of eternal life. That is the Name of the Lord. Day and night, I remain intoxicated with its relish and ecstasy. All the intoxicants of the world taken at night leave a hang-over in the morning. Drunkards ask for a little drink to be able to go to work. Guru Sahib has not acknowledged this

intoxication, which comes and wears off. The real intoxication is that which once partaken never wears off."

So, he said, "O executioner! the Guru has made us drink that intoxicant which will never wear off -

'With great good fortune is acquired the red dye of devotion (to God). Never is this soiled nor gets fouled with spots.' P. 808

ਲਾਲ ਰੰਗੁ ਤਿਸ ਕਉ ਲਗਾ ਜਿਸ ਕੇ ਵਡਭਾਗਾ॥
ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹ ਲਾਗੈ ਦਾਗਾ॥

Once this relish is acquired -

'In the heart spontaneously absorbed, Discarded it may not be.' P. 808

ਸਹਜਿ ਸਮਾਨਾ ਭੀਤਰੇ ਛੋਡਿਆ ਨਹ ਜਾਇ॥

It never leaves or wears off. Recite like this -

Refrain: Day and night remains the intoxication of the Name, saith Nanak.

ਧਾਰਨਾ - ਚੜੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ,
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ -2, 2.
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ -2, 2.

'Intoxication of poppy, alcohol, opium and hemp wears off in the morning.

Saith Nanak: But Name-intoxication remains day and night.' Janam Sakhi

ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਤਿ॥
ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ॥

Intoxication of opium, wine etc. leaves in the morning, but he who is intoxicated with the Name Divine ever remains in ecstasy. This intoxication never wears off -

'However much may the body's vesture be torn, Fast-sticking remains the Lord's auspicious dye.' P. 985

ਕਾਇਆ ਕਾਪਰੁ ਚੀਰ ਬਹੁ ਫਾਰੇ
ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਸਭਾਗਾ॥

So, Bhai Mati Das said to the executioner, "Brother! the Guru has given us the injection of the Name. We are intoxicated

with it. Death does not come to us, you will only see my body. But you cannot kill me. The saw cannot come near me. Neither fire nor boiling water can touch me." So, in this way, he, in whose heart, bloom comes to abide, lives forever. He, who does not have this bloom in his self, even while moving about, eating food, taking breaths, doing business and performing big tasks, is a corpse. Guru Sahib does not count him among the living.

So, in this way, the *koel* (Indian cuckoo) said, "O Farid! I do not find my beloved. We never sit together. He does not abide with me neither during the day, nor at night. That is why my complexion is black." So, Baba Farid practised rigorous penances and austerities for twelve years. When he went home to see his mother, she said - "Nothing has become of you yet -

'Dilli is very far'
ਹਨੂੰਜ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ ਅਸਤ।

Very far is Dilli (destination or goal) where you have to reach. He repaired once again to the forests and started practising severe penances. He remained hungry. He hung himself upside down in a well. He sat in the sun. He became a skeleton of bones. This thought occurred to him - 'O my mind! May not I breathe my last before meeting the Lord? So far, nothing has become of me. I have practised rigorous penances and austerities for twelve years, again I have been practising them for many years. In *Gurbani*, his state is described thus; recite lovingly -

*Refrain: My body has been reduced to a handful of bones,
Yet has not God come.*

ਧਾਰਨਾ - ਤਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਰੱਬ ਬਹੁੜਿਆ-2, 2.

*'Farid, penance has left my body a skeleton;
Crows peck at my soles.
God still has not revealed Himself -
Such is my destiny.'* P. 1382

ਫਰੀਦਾ ਤਨ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਬੀਆ
ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗਾ॥
ਅਜੇ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਦੇ ਭਾਗ॥

What a sad fate is mine! My body has become emaciated. It has been reduced to a handful of bones. Still, my Allah, God has not afforded His glimpse unto me. I do not know what defect or shortcoming I suffer from and what bad deed I have committed. I am practising penances honestly and sincerely. It is no sham or or pretence." It is said that such was his state: "He is hanging upside down in a well. Crows come flying and peck at his soles. He is helpless. Crows eat flesh from his legs. Coming out of the well, he is lying outside. He is not making any movement. A crow flies and sits on his brow to see whether he is dead or alive. When the crow approaches his eyes to peck at them, Baba Farid waves his hand and makes the following prayer -

*Refrain: O crow, don't touch these two eyes
of mine,
For I have hope of glimpsing my
Beloved Lord.*

ਧਾਰਨਾ - ਓ ਕਾਗਾ,
ਇਹ ਦੋਇ ਨੈਣਾਂ ਮੱਤ ਫੇੜਿਓ-2.
ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੇਖਣ ਕੀ ਆਸ -2, 2.
ਓ ਕਾਗਾ,..... -2.

*'Thou crow pecking at my emaciated body,
eating away its flesh,
Pray touch not these two eyes, so I have
sight of the Beloved.'* P. 1382

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਢਢੋਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ॥
ਏ ਦੁਇ ਨੈਣਾ ਮਤਿ ਛੁਹਉ
ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ॥

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue Nov., 2016)

This principle enshrined here has been reiterated by the Fifth Guru Sahib in the 'Sukhmani':

ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਭਗਤਹ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਕਿਨੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਬਿਆਇ ਬਿਆਇ ਭਗਤਹ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪੁਰਖ ਕਾ ਕਿਨੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
Dhi-aa-ay dhi-aa-ay bhagtah sukh paa-i-aa.
Naanak tis purakh kaa kinai ant na paa-i-aa.

'By meditating on Him have His devotees obtained bliss.
Saith Nanak: Of that Supreme Being none has found the extent.' (S.G.G.S., P.284)

Stanza XXVII

Introduction:

In stanza 24, Guru Sahib had stated 'Supreme is the Lord and exalted His abode'. In stanza 25, by describing the Lord's Supreme bountifulness, he had shown God's greatness and glory, the greatest bountifulness being that of making one the King of kings. In stanza 26, Guru Sahib referred to God's bountifulness as that of invaluable and inestimable order, and then describing His invaluable court, termed it as 'invaluable commerce'. Then he enunciated his principle how a novel exalted method of estimating value leads man to the 'Inestimable and Invaluable' Lord. By

describing the 'Supreme Master' up to this point, Guru Sahib now describes 'His exalted abode'. Devotional singing in praise of His attributes leads to 'His exalted abode', sitting where the True Lord cherishes and looks after His creation. Finally, Guru Sahib tells us that we should come under God's Will and Ordinance in order to reach there for which the means are Divine Name meditation, singing His laudations and reading of Gurbani.

ਸੋ ਦੁਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥
ਵਾਜੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥
ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਨਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥
ਸੋ ਦੁਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥
ਵਾਜੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ ॥
ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਨਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥
So dar keha, so ghar keha. Jit baih sarab samale.
Vaje nad anek asankha kete vavanhare.
Kete rag pari siun kahiyani kete gavanhare.

Word meanings:

Dar: Portal or door; *keha*: what type of, or how wonderful; *ghar*: abode; *jit*: where; *baih*: sitting; *sarab*: all creatures or living beings; *samale*: cherish, look after; *nad*: musical instruments; *anek*: countless; *vaje*: playing or producing musical notes; *vavanhare*: musicians playing on their instruments; *rag pari*: ragas and raginis (musical measures); *siun*: alongwith;

kahiyan:called; gavan hare: singers.

Explanation:

That Portal and Abode is indeed remarkably wonderful, sitting where Thou, O Lord! cherish and look after all Thy creatures. In the universe created by you, there are countless musical instruments, ragas and raginis (Musical measures). Countless are the men playing upon them. Along with raginis, many ragas (musical measures) are sung and countless are the human beings singing them in Thy praise.

ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ
ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ॥
ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ
ਸੋਹਨਿ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥

ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੀ ਪਤਯੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ
ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ
ਸੋਹਨਿ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ
ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥

*Gavehn Tuhno paun pani baisantar
Gavai Raja dharm-duare.
Gavehn Chitt-Gupat likh janehn,
Likh likh Dharam vichare.
Gavehn Ishar Barmah Devi
Sohan sada saware.
Gavehn Ind Indasan baithe
Devteyan dar nale.*

Word meanings:

*Tuhno: God; Timeless One; Raja-
Dharam: Dharamraj, the righteous judge;
paun: air; pani: water; baisantar: fire; Chit-*

*Gupat: Those, who abiding in Yamalok keep
an account of the good and evil deeds of the
denizens of this world. This is the notion
continuing in the scriptures of ancient Hindu
religion; dharam vichare: the Righteous Judge
considers these writings and gives reward or
punishment according to the deeds of men;
Ishar: Shiva; Ind: God Indra; Indasan: Indra's
throne; Barmah: Brahma; Devi: Goddess;
sohan: look good and handsome; saware:
adorned.*

Explanation:

O Formless One! air, water and fire are singing praises of Thine attributes. Standing at Thy Portal, the Righteous Judge is praising Thee. Chitar and Gupat too, who know how to record the good and evil deeds of men, are also singing thy praises. The Righteous Judge considers their writings and gives reward or punishment to men according to their deeds. O Timeless One! Goddesses, Shiva, Brahma adorned by you are singing your praises. Many gods like Indra, sitting on their thrones are lauding you at your Portal.

ਗਾਵਹਿ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਸਾਧ ਵਿਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗਾ ਮਛ ਪਛਿਆਲੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਸਾਧ ਵਿਚਾਰੇ॥
ਗਾਵਨਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ
ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗਾ ਮਛ
ਪਛਿਆਲੇ ॥

*Gavehn sidh samadhi andar, gavan sadh
vichare;
Gavan jati sati santokhi, gavehn vir karare.
Gavan pandit parhn rakhisar, jug jug
Vedan nale.
Gavehn mohanian man mohan, surgan
machh payale.*

Word meanings:

Sidh: divine, a person having miraculous worldly and spiritual powers; *Samadhi andar*: in a state of spiritual trance; *sadh*: holy man; *jati-sati*: celibates; *santokhi*: stoics; *vir-karare*: brave and accomplished warriors; *pandit*: scholars; *parhn*: read; *rakhisar*: great sages, seers; *jug-jug*: in every age; *Vedan nale*: along with the Vedas; *mohanian man mohani*: beautiful and bewitching women; *machh*: earth, mortal world; *payale*: nether regions.

Explanation:

The Sidhas (divines) in spiritual trance sing of Thee, O Lord. Holy men contemplate Thee and sing of Thine attributes in devotion. Celibates, stoics and donors also sing of your attributes, and so do countless warriors, brave and accomplished. O Formless One! Pedants and great seers sing of your merits. Bewitching and charming beauties of heaven, earth and nether regions also sing of Thine attributes. That is, everywhere the Lord and His great attributes are being lauded and sung about.

ਗਾਵਨਿ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੁਰਾ ਗਾਵਹਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਧਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੁਰਾ ਗਾਵਹਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਹਿ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਧਾਰੇ ॥

Gavan ratan upaye tere, athsath tirath nale.

Gavehn jodh mahabal sura, gavehn khani chare. Gavehn khand mandal varbhanda, kar kar rakhe dhare.

Word meanings:

Ratan: jewels; *upaye tere*: created by the Lord; *Athsath*: sixty eight; *tirath nale*: along with pilgrim centers; *jodh*: warriors;

mahabal: of great strength; *khani chare*: four sources of creation; *Khand mandal varbhanda*: regions; universes and continents; *kar kar rakhe dhare*: created and installed in the firmament.

Explanation:

O Formless One! The 'Fourteen Jewels' created by you along with the sixty-eight pilgrim centers are singing of you and your attributes. Great and powerful warriors also sing of you. All the four sources of creation are also singing your praises. The various regions, earths, continents and universes are also singing about you all those that you have created and installed in the firmament.

ਸੋਈ ਤੁਧੁਨੋ ਗਾਵਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥
ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥
ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥
ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਜਿਵ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥
ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ ॥

ਸੋਈ ਤੁਧੁਨੋ ਗਾਵਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥
ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥
ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥
ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਜਿਵ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥
ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ ॥

Sei Tudh no gavehn jo Tudh bhavan, rattey tere bhagat rasalay.

*Hor kete gavan se main chitt na awan,
Nanak kiya vichare.*

*Soi soi sada sach, Sahib saacha, saachi
nain.*

*Hai bhi hosi jae na jasi rachna jin rachae.
Rangi rangi bhati kar kar jinasi Maya jin
upae.*

*Kar kar vekhai kita apna jiv tis di wadiyai.
Jo tis bhavai soi karsi hukam na karna jae.
So Patishah shahan Pat Sahib, Nanak raihn
razaee.*

Word meanings:

Sei: Those very persons; *Tudhnu bhavan:* who are pleasing to you; *rattey:* dyed in or imbued with your love and devotional worship; *hor kete gavan:* many others also sing about you; *chitta na awan:* but they do not occur to my mind; *Nanak kiya vichare:* what can Nanak express an opinion about them; *Soi soi:* the same Lord; *S a d a sach:* eternally true; *Sachha Sahib:* True Lord; *saachi nain:* True His Name and glory; *hai bhi:* is present now; *hosi:* shall be in future; *jae na jaasi:* neither is born nor shall die or depart; *jin:* the Timeless One; *rachna rachai:* who wrought the Creation; *rangi rangi:* of many forms and hues; *bhati:* kinds; *kar kar:* by creating; *jinasi:* of many species; *upae:* created; *vekhai:* observes and cherishes; *kita apna:* His own creation; *Jiv:* as is; *tis di Wadiyai:* His will and greatness; *jo tis bhavai:* as pleases the Lord; *soi karsi:* that He does; *hukam na karna jae:* none can go against His will; *patishah:* King; *Pat Sahib:* King of kings; *raihan:* living; *rajaee:* in God's Will.

Explanation:

O Timeless One! Only those persons sing of Thee who are dyed in and imbued with your love and devotional worship. Singing of Thy laudations by only those devotees is successful who are pleasing to

Thee. Many others are also singing your laudations, of whom I cannot think. I cannot count them. What can poor Nanak say about them? The Lord who has created this universe exists now, and shall exist for all times. He is neither born nor will He pass away. That Master is True and Eternal. His greatness or glory too is eternal. The Lord who has created beings of variegated hues and forms cherishes them as is His will. He will do what is His wont and pleasure. None can come in the way of His will and command. None can tell Him - 'Do this and don't do that'. He is the King of kings. O Nanak! It is right and proper to live in His will.

Commentary:

1. In this stanza can be glimpsed three divisions of God's eulogizers and singers: 1. First are godly type of singers, that is, invisible denizens of the invisible spiritual regions, such as: Gods of air, water and fire, Dharamraj (the Righteous Judge), Chitar-Gupta (recording angels of men's good and bad deeds), Shiva, Brahma, Goddesses, Indra and his ragas and raginis. They are singing Lord Creator's praises through their divine songs.

2. Second are those inhabitants of this earth who follow the religious and spiritual path, such as-sidhas, yogis, saints, seers and sages. They are singing of God's attributes through their Divine Name meditation and contemplation. Celibates, donors, stoics and pedants, through their good qualities are telling us that their faith in the Lord Creator has produced in them these qualities by which are being sung the Lord's laudations. Then there are those who live on this earth, but their qualities are different, such as great

and powerful warriors, and men of valour and heads of pilgrim centers.

Then there are the 'Fourteen Jewels' and precious treasures churned out of the sea, and the entire creation of the earth produced through the 'Four sources' - egg, placenta, vegetation, minerals, and filth. The qualities manifested in them show that Lord Creator is wonderful, who is creating such beings and things. This wonderful and variegated creation too is a song in praise of the Lord.

3. Third are the denizens of regions and universes far removed from the earth. The sight of the stars in the firmament at night creates a musical aura and impression. That is, it makes us sing of God's praises. It transports us into a state of Divine laudation and singing. So, at the Divine Portal and Abode are singing denizens of three worlds:

1. Spiritual or ethereal regions
2. The regions of the earth
3. The regions of the universe

In Sri Guru Granth Sahib, at other places too, have been mentioned the three places where Lord Creator has His abode:

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥
ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੁ ॥

Sach khand vasai nirankaar. Kar kar vaykhai nadar nihaal.

'In the Realm of Truth abides the Formless One, Who, casting His gracious glance, exalts His creation.' (S.G.G.S., P.8)

Again, Guru Sahib says:

ਉਚਉ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਉਪਰਿ ਮਹਲੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥
ਊਚਤ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਊਪਰਿ ਮਹਲੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥
Oocha-o thaan suhaavanaa oopar mahal

muraar.

'Lofty is the beautiful spot, over which is erected the Lord's Mansion.'
(S.G.G.S., P.18)

Guru Nanak Sahib has mentioned his own going also to this abode:

ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥
ਠਾਠੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥
ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥

Dhaadhee sachai mahal khasam bulaa-iaa. Sachee sifat saalaah kaprhaa paa-iaa.

'The bard (Guru Nanak Sahib) by the Master to the Eternal Mansion was summoned. And with the robe of holy Divine laudation and praise honoured.' (S.G.G.S., P.150)

At this Portal, gods of the ethereal regions are singing the Lord's laudations.

2. The second abode of the Lord Creator is in all spots and in every heart; that is, in between one being and another, and in inter-spaces too:

ਸਰਬੇ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰੀ ਤੂ ਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰੁ ॥
ਸਰਬੇ ਥਾਨ ਥਨੰਤਰੀ ਤੂ ਦਾਤਾ ਦਾਤਾਰੁ ॥

Sarbay thaan thanantaree too daataa daataar.

'Thou, O Lord, art pervading all places and inter-spaces. Thou alone art the Giver and Donor.'
(S.G.G.S., P.934)

ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਚੁ ਵੇਸੋ ॥
ਬਟ ਬਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਚੁ ਵੇਸੋ ॥

Ghat ghat antar sarab nirantar rav rahi-aa sach vayso.

'God, the Embodiment of Truth is pervading within every heart and amidst all.'
(S.G.G.S., P.1127)

So, persons with divine qualities having faith in the Lord Creator are singing His

laudations within their heart and in all spaces and inter-spaces.

3. The third place mentioned by Guru Sahib as God's abode is the entire phenomenal world, that is, all regions and universes:

ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਤੁ ॥
*Duyee kudrat saajee-ai kar aasan ditho
chaa-o.*

'Secondly, He (the Lord) made the creation and seated therein, He beholds it with delight.'
(S.G.G.S., P.463)

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥
ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥
Balihaaree kudrat vasi-aa.

'Sacrifice am I unto the Lord, who abides in His creation.'

(S.G.G.S., P.469)

ਖੰਡੀ ਬ੍ਰਹਮੰਡੀ ਪਾਤਾਲੀ ਪੁਰੀਈ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੇ॥
ਖੰਡੀ ਬ੍ਰਹਮੰਡੀ ਪਾਤਾਲੀ ਪੁਰੀਈ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੇ ॥

*Khandee barahmandee paataalee puree-
ee taribhavan taarhee laa-ee hay.*

'In the Lord the continents, the universes, nether regions, the celestial cities and the worlds

In trance are absorbed.' (S.G.G.S., P.1023)

So, God's praises are being sung in many a region, universe and continent. But in spiritual terms, these three are included in one another. In fact the Lord's abode is one, not two or three. After mentioning 'Dharam Khand' (Realm of righteous action), 'Gyan Khand' (Realm of knowledge), 'Saram Khand' (Realm of spiritual endeavour) and 'Karam Khand' (Realm of Grace), Guru Sahib mentions 'Sach Khand' (Realm of Truth or Eternity) where abides the Formless One. But in this realm are enclosed 'many a

region, country and continent.' That is, all the realms are in the 'Realm of Truth or Eternity'. Then elsewhere, Guru Sahib says:

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਖੰਡਿ ਸੋ ਜਾਣਹੁ ॥
ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਖੰਡਿ ਸੋ ਜਾਣਹੁ ॥

Jo barahmand khand so jaanhu.

'He, who the universe pervades, know Him to pervade this world too.'

(S.G.G.S., P.1041)

And again:

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ॥
ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ॥

Jo barahmanday so-ee pinday.

'He, who is in the universe, that also abides in the body.'

(S.G.G.S., P.695)

In this way, in the 'Realm of Truth' are included regions, continents and universes, and all that is in the cosmos is present in the body or self, but all this is in subtle essence. So, that 'Transcendent Supreme Being, Supreme Lord' is distinct and unique and has His abode in the 'Realm of Truth'. He is present in every particle and being of the creation He has wrought, and His three abodes are in fact one. What Guru Nanak Sahib has stated in this stanza, has been reiterated by him in the following edict:

ਨਾਨਕ ਦਰੁ ਘਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜੀ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦਰੁ ਘਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜੀ ਜਾਇ ॥

*Naanak dar ghar ayk hai avar na doojee
jaa-ay.*

'Saith Nanak:

*One sole Portal and Abode is there to seek.
No other.'*

(S.G.G.S., P.60)

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ Address's ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900,
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CAN	80 CAN \$	800 CAN \$